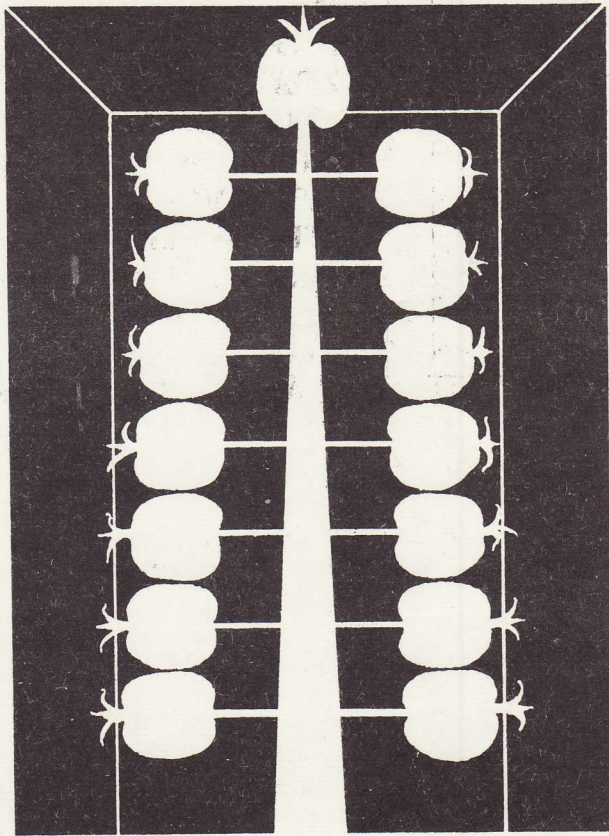

TÁRSADALOMTUDOMÁNYI SZEKCIÓ

XXII. OTDK

VJRKTF
1995

ERGONÓMIA, TERMÉKTERVEZÉS

Bicsák Krisztina--Peczöli Irén--

--Erdő András--Hercegfői Károly

Szimulátoros gyakorlatok értékelésére kidolgozott módszerek

Csoportunk 1993. szeptemberében alakult, amikor vezető tanszékünk kutatási tevékenységébe, amely a Paksi Atomerőmű szimulátortermében folyó operátori gyakorlatok hatékonyságának növelésére irányult, kapcsolódunk be. Ezen nagy téma keretén belül feladatunk elsősorban két részre oszlott.

Egyrészt olyan értékelőlap kialakítása, amely segítségével a gyakorlatvezető instruktorok rutinszerűen értékelhetik a vezénylő személyzetet irányító blokkgyeletek gyakorlat során nyújtott teljesítményét.

Másrészt önértékelési módszer kialakítása a teljes vezénylő személyzet számára. Az első részben az atomerőmű szimulátor központjában egy konkrét hibalánc szimulálásának kulcsrészét elemeztük, különböző csoportok esetén, az előzőleg felvett videofelvételek alapján. Ennek eredményeként egy olyan kérdőív született, amely alkalmas volt arra, hogy mi és a helyszínen dolgozó instruktorok is értékeljék a szimulatórközpontban nyújtott teljesítményt. A különböző eredmények összehasonlítása során az egyezőségekből következően a kidolgozott értékelő lap alkalmazhatónak bizonyult. Ennek a feladatnak kapcsán megismerkedtünk a kérdőíves módszer korlátaival is.

A második részben pszichológia tanulmányainkra alapozva több lépcső után kialakítottuk azt a kérdőívet az önértékeléshez, amelyet az atomerőműben a szimulátoros gyakorlatok után a gyakorlat számítógépes programmal történő értékelésének részeként használnak fel.

Konzulens: Dr. Takács Ildikó egyetemi adjunktus

Csényi Gábor--Harsányi Zsolt--
--Kiss Barnabás--Németh Péter-
Rappaport Péter

Az Ergonómia jelenléte egy tervezőirodában

Életünk nagy részét a munkahelyünkön töltjük el. Miért van az, hogy néhány munkahelyen csigalassúsággal telik az idő, néhol pedig észre sem vesszük, hogy vége a munkanapnak? Megfigyelhetjük, hogy a munkahelyi környezet kialakítása nagyrészt hozzájárul az ott dolgozók komfortérzetéhez.

A Budapesti Műszaki Egyetemen indult terméktervező mérnök képzés során kaptuk feladatként egy konkrét tervezőiroda elemzését. Komplex feladatként az ott dolgozók munkafázisait, munkaeszközeit figyelembe véve elemeztük a munkahely fizikai kialakítását és tettünk javaslatot az átalakításra.

Azért választottuk ezt a tervezőirodát vizsgálódásunk színhelyéül, mert itt könnyen bemutathatók azok az ergonómiai hiányosságok, melyek azt bizonyítják, hogy a munkahely kialakítása során az emberközpontúság egyáltalán nem játszott szerepet. Így munkánk során először rávilágítunk a hibákra, problémákra, majd az ott dolgozókkal szoros együttműködésben egy emberközelibb, nagyobb komfortérzetet biztosító munkakörnyezet kialakítására törekedtünk.

Munkánk során titkos vágyunk volt a vállalat vezetőségét egy meggyőző és reprezentatív bemutató segítségével rávezetni a tervezőiroda átalakításának szükségességére, a tervek alapján.

Konzulens: Szabó Gyula egyetemi tanársegéd

Lányi Alíz--Mózes István--
--Torkos Zoltán--Varga Péter

"Szőrtelenítő" eszközök összehasonlító ergonómiai vizsgálata

Dolgozatunkban célul tűztük ki a "szőrtelenítő" eszközök termékcsalád néhány tagjának ergonómiai elemzését és összehasonlító értékelését. Ebből a rendkívül széles körből kiválasztottunk nyolc olyan terméket, amellyel a termékcsalád jól lefedhető. A termékek elkülönülnek a szőrtelenítés módja, a felhasználói réteg, a technikai színvonal, illetve a fejlettségi szint szerint is. A következő eszközöket vizsgáltuk: cserélhető fejes borotva, egyszer használatos borotva, elemes, rezgőfejes borotva, villanyborotva, epilátor, szőrtelenítő krém, szakállborotva, szemöldökcsipesz. A termékcsalád ergonómiai értékeléséhez a csoport együttesen alakított ki egy szempontrendszert. Összeállításánál célunk volt, hogy a kritériumok minden vizsgált eszközre egyaránt értelmezhetőek és alkalmazhatóak legyenek. Meghatároztuk az egyes termékek felhasználói körét, az ún. "user profile"-t, majd elvégeztük az eszközök tesztelését. A teszteléshez felkért személyekkel jól jellemezhető az adott széles felhasználói réteg. Minden megkérdezett feladata volt, hogy értékelje az adott szempontot fontosság és elégedettség szerint. Az átlagos eredményeket Fontosság-Elégedettség diagramban ábrázoltuk... A termékek egyéni elemzése után a vizsgált eszközök összehasonlító értékelését is elvégeztük. Az értékelés megmutatta, hogyan viszonyul egymáshoz a piacon az adott termékek ergonómiai minősége és milyen lehetőségei vannak a versenyben ezeknek az egymás mellett megjelenő, de különböző szinteket képviselő termékeknek.

Konzulens: Dr. Antalovits Miklós egyetemi docens

ESZTÉTIKA

Balla Ildikó

A firkálás művészete: Graffiti

A graffiti örök. Kapcsolatot teremt - ahogy Picasso írja - a művészet és a primitív művészetek között.

Dolgozatom legfőbb célkitűzése ezen talán szokatlan, kissé idegen "művészi kifejezési forma" történeti, társadalmi, esztétikai szempontú vizsgálata.

Magyar és nemzetközi (angol nyelvű) szakirodalom segítségével felvázolom a falfirkálások évezredes, töretlen fejlődésének állomásait, az akkori és mai emberekre gyakorolt hatásait.

Bemutatom a műfaj sajátosságos megjelenési formáit, ismertetem a témával foglalkozó kutatók eltérő álláspontjait, néhány ebben a tárgyban végzett felmérés eredményeit.

Végkövetkeztetésként megállapítom, hogy a graffiti az egyedüli olyan médium, amely túlélheti a földi pusztulást, egy letűnt emberi kultúra utolsó írásos nyomaként hirdetheti az eljövendő civilizációnak: "írni szabad, falakat emelni nem."

Konzulens: Dr. Sz. Szabó László egyetemi docens

Csobó Péter

Gondolatok a zene entogenezisééről

A zenei hermeneutika problematikája igen szerteágazó. A kérdés megközelítését nehezíti továbbá, hogy a zene és filozófia viszonyát lényegében taglaló irodalom gyakorlatilag nem létezik. Az eddig napvilágot látott munkák egy része egy eredendően filozófiai szempontú kérdés miatt, el sem jutott magára a zenére vonatkozó kérdés felállításáig, más része megrekedt egy alapvetően a természettudományok racionális eszméjét képviselő "zenetudományosság" határain belül. Végül harmadikként említhetjük azokat a megközelítéseket, amelyek a kimondhatatlanság eszméjét sohasem szem elől tévesztve egy magát eredetinek feltüntető, metaforikus nyelven átlépnek a szépirodalom, mindenekelőtt a költészet terebélyesére.

Munkám gerincét az ún. késő-romantikus zenei interpretáció hagyományának az interpretáció-elmélet filozófiai fogalmai mentén történő körüljárása képezné, elsősorban Wilhelm Furtwängler hangzó örökségének elemzése révén. Ennek során elkerülhetetlennek látszik a zene - különböző zenei paradigmákban betöltött - jelentésének kritikai vizsgálata, a jelentésváltozás tényezőinek és okainak nyomkövetése.

Jelenleg úgy látom, az európai zene történetében nem beszélhetünk a zene egységes fogalmáról. Legalább három nagy korszak különíthető el, s a korszakolás szerkezetét követő elemzésem kulcscategóriái a következők: 1/ a zeneteremtő gesztusok intézményesített tradíciója; 2/ az interpretáció mint a zenében előálló metafizikai sorstapasztalat; 3/ a romantika és modernitás viszonya, ill. létezhet-e az intellektus öncélú játékként felfogott tisztán esztétikai szempont a zeneszerzésben?

Konzulens: Hévízi Ottó kandidátus

Gargya Tamás

"Minden Egész eltörött"

Dolgozatomban Lukács György ifjúkori művét "A regény elmélete"-t elemzem a "Zárt kultúrák" című fejezeten keresztül.

A "Zárt kultúrák" Lukács e művének első fejezete és módszertani fejezete. Ennek a reprodukáló elemzését végzem el és ezáltal feltárom a mű egészét bemutató lukácsi gondolkozásmód alaptételeit. A fejezetben transzcendentális topográfia rajzolódik fel paradigmikus formák tanával, szimmetrikus jellegű tételeivel, jelzőivel történetfilozófiai keretben. A paradigmikus formák Egészként vagy a világ töredékességét teljességre törőként nyilvánulnak meg. Az esztétika az, ami által a legtöbbet megtudhatsz ma. Nincsen minta, csakis saját korod formája az, amiben létezhatsz. Ebben a látásmódban Lukács alapvető gondolata érvényesül: ez a világ a tökéletesedett bűnösség korszaka.

Ezek vizsgálata után Lukács "idő" fogalmával foglalkozok, amelynek interpretálása Lukács nagy felfedezése az esztétika történetében.

Konzulens: Hévízi Ottó kandidátus
Dr. Kardos András

Katona Gábor

Rorty ironikus esztétikája az analitikus diványán

A dolgozat szorosan két Richard Rorty-szövegre: az Esszék Heideggerről és másokról kötet Freud és a morális reflexió, valamint a Kontingencia, irónia, szolidaritás kötet Az én esetlegessége című fejezetére támaszkodik.

E két írás néhány fontos gondolatát próbálok meg körüljárni. Mit jelent Rorty számára az, hogy Freud decentralizálta, de-divinizálta az ént? Milyen problémákat tartalmaz a tudattalan rorty-i értelmezése? Miként kapcsolódik a pszichoanalízis személyiségfelfogása Rorty ironizáló esztétájához?

A dolgozat első fejezetében vázolom azt a fogalmi háttérrel (itt főként A filozófia és a természet tükre vonatkozó részeire támaszkodom), amelynek kontextusában a fenti két Rorty-írás tanulságai elhelyezhetők, értelmezhetők. Ezt követően Rorty tudattalan-interpretációját elemzem, amely fontos adalékul szolgál az általa eszményített ironikus alkat leírásához. Érintem a nyelvet, a tudatot, az önteremtés rorty-i értelmezéseit is, majd utalok a tudattalan kvázi-emberekként történő felfogásának problémáira. A befejező részben az önmegvalósítás rorty-i programjának és a tudattalan manifesztációjának összefüggéseit tárgyalom.

Konzulens: Dr. Somos Róbert egyetemi adjunktus

Koudela Pál

Személyiség és műalkotás

A dolgozat célja a műalkotás, az esztétikai szöveg befogadásának vizsgálata volt, azon belül is, hogy a személyiség különböző vonásai miképp változtatják az egyén ízlését, hogy befolyásolják választását a különböző művek közül és milyen különféle értelmezési lehetőséget rejt magában a típusonkénti eltérés. Ennek alapján C. G. Jung lélektani típusait használtam fel, elsősorban az általános beállítottsági típusokat, de külön kitértem a funkciótipusok közötti különbségekre is. A problémakört több oldalról is megpróbáltam megközelíteni, mint a különböző típusok és társadalmak kapcsolatát, a külsődleges fogódzók befolyását a befogadásbeli eltérésekre (cím, főhős). Ezzel kapcsolatban pár szót ejtek az empátiáról, majd néhány következtetést próbáltam levonni a befogadás különböző hermeneutikai fázisait illetően. Figyelembe vettem a közvetlen környezet befolyását is a befogadásra, illetve a személyiség reakciójára, hozzáállására a művel kapcsolatban.

Végeredményben arra a következtetésre jutottam, hogy az általános beállítottsági típusok közötti eltérés a befogadásban kimutatható, bár erősen befolyásolják egyéb, külső tényezők, de lényegesebb és könnyebb a különbséget a funkciótipusok közt kimutatni. Ez a vizsgálat azonban bővebb kereteket igényelne, melyekre itt nincs lehetőség.

Konzulens: Keserű Károly egyetemi adjunktus

Kukla Krisztián

Pillantás a "nyitott ablakra"

A látás szimbolikája, a képiség kérdései a filozófiai gondolkodásnak olyan területét alkotják, amelyben egymással karöltve jelentkeznek művészettörténeti és bölcséleti kérdések. A szem számára artikulálódó világ eme közös horizontján helyezkedik el maga a perspektíva kérdésköre. A síknak a teret kimetsző és a végtelennek a végesben való ábrázolását lehetővé tevő szerkesztésmód, a középpontos perspektíva mögül a metafizika kacsint ránk.

A reneszánsz festészetben megjelenő képi térábrázolás és a koraujkor filozófiai problémái, a perspektíva és a perspektivizmus belőle képzett fogalma, a művészet esztétikaivá válásának közös hátterét képzik. Gottfried Boehm tézise szerint a reneszánsz festészetben olyan folyamatokat fedezhetünk fel, melyre a filozófia csupán később - az esztétika mint önálló diszciplína megjelenésével - reagált.

Dolgozatomban a középpontos perspektíva ezen központi helyét járom körül, arra a kérdésre keresve a választ, hogy miként változtatta meg a kép létmódját, s milyen filozófiai implikációkat hordoz a képet "nyitott ablakként" felfogó ábrázolásmód.

Konzulens: Hévízi Ottó kandidátus

Pethő Beáta

Egy ismeretlen remekmű vázlatos vagy abbamaradt játéka...
(Egy esztétikai rendszer lehetőségei Fülep Lajos
művészetfilozófiájában)

Joggal merülhet fel a kérdés: Van-e és lehet-e értelme egy rendszer-esztétikának?

A kérdés teljes megválaszolása egyetlen esztéta művészetfilozófiájának bemutatása során nem lehet. De Fülep Lajos művészetfilozófiai rendszere felszólítás is lehet arra, hogy a Fülep által leírt művészetben rejlő igazságok, rendszerek mennyire hozhatóak összhangba korunk művészetének igazságaival.

Dolgozatomban egy olyan rendszer-kísérletet próbálok felállítani, amely tájékozódási pontként szolgálhat mindazokhoz, akik elfogadják: "A művészet maga az élet, ezért nincs benne megállás." Egy rendszert nem mintha a hétköznapi vezérfonalává lehetne tenni, de ott teret nyerhet, ahol az ember már nem érzi elegendőnek azt, amit világként megélt értelemhorizontjuk megértésüknek fogódzónak kínál.

A téma aktualitását abban látom, hogy egy ma már klasszikusnak számító gondolkodói hagyomány mai művészeti jelenségek megvilágítására mozgósít.

Konzulens: Dr. Loboczky János tanszékvezető
főiskolai docens

Póczos Loránt

Haláltánc-struktúra

Kiindulópontként szolgál a Haláltánc vizsgálatában a középkori hiedelemkör ill. a keleti és nyugati halott-halál felfogás kiépülése és keveredése. A megjelenítés minden szinten kinyilvánítja a hármasság végakarátát, számmisztikai, stációbeli funkcióját. A korai Etruszk génusz-sor..., a Gisant-typ legenda és a később kialakult Everyman-legenda keveredése, egymásba épülése valósítja meg az alsó rétegek kijelentéseit. Ezen rétegek: az oszlási fokok (3), a halál-szint, az Életkeréken megjelenő korok szintje, az ördög, kísértetek és ártó démonok megismétlődése... A kísértések holttest ill. csontváz alakjuk szerint osztályozták. Az idő az Élő, a Halál szempontjából is lényeges. A szemléltetés a hármat tovább bontja, lefelé építi fel, a Halál útján. Megjelenik mindez a halottak legendájában... Funkciója a túlvilági híradás és a halál beálltának megjósolása. Később "Mindenki" mellett megjelenik a három barát, a három vanitas - az arab Everyman - legendáiban fellépő két hűtlen barát szimbolikus jelentésének kibővítéséül. Kiemelkedő a történetben szereplő Remete látnok - ill. jós elhívása (egyes történetekben Everyman, mint Remete szerepel). A Remete és Everyman "Remete" a Kereszt tövében (kifejezése: a Tánc-media est inter profunditatem et latifudinem). A mélységhez pedig a magasság is tartozik: Kereszt misztériuma. A halállal folytatott párbeszéd végén mindhárom vanitas a sírban fekszik és elmondja a halott siralmát (ősi Gisant-typ). Az élet kerekének alaptétele: "Mezítelen jöttem ki anyám méhéből, mezítelen is megyek el." (Jób 1, 21) A legenda keletkezésében a legnagyobb szerepet a "Barátság próbája" adja. A vanitas megjelenés itt: Világ, Rokonság, Jótett. A két hűtlen barát itt válik hárommá (Halál-követ, Isten-Király). Végül megismétlődik a tudás táblája: Mors (Miorák, Párcák: Klotho, Lachesis, Atropos, Nyx és Erebus gyermekei).

Konzulens: Mester Béla főiskolai adjunktus

Propsz Carmen

Az emberi szépség megnyilvánulása az öltözködésben

A dolgozat célja, hogy bebizonyítsa, ha a pusztá vizualitásból indulunk ki, nem érthetjük meg az ember alkotó sajátosságát. A dolgozat alapjául feltett kérdés: a művészet alkotóerejével, művészi tehetséggel meg nem áldott ember képes-e kifejezni a belsejében lakozó, emberi mivoltából, individualitásából adódó szépséget az öltözködésen keresztül.

A dolgozat széles körű öltözködéstörténeti alapokon nyugszik, a mindennapi széppel foglalkozik. Az ember és a belsőleg fakadó szépség kapcsolatát vizsgálja az ember megnyilvánulásain keresztül, azon belül is egy területre koncentrálódik, mely nem az ember szellemi megnyilvánulásából - irodalmi, képzőművészeti, zenei, iparművészeti alkotásaiból - következett, hanem egy kézzelfoghatóbb példatárat elemez: az öltözködést. Bár a szellemiség, az intellektualitás nem zárható ki az öltözködés megnyilvánulásából, mert az öltözködés és, mint a szellemiség, az ember sajátja. Az öltözködésnek üzenete van. Minden korban és minden helyzetben más. Eszközként is használható. A munka vizsgálja: 1848-tól 1920-ig terjedő időszak és napjaink öltözködését; emberi mivoltunkból fakadó szépség és öltözködés kapcsolatát, avagy: hogyan nyilvánul meg a szépség az öltözködésben; a korstílus és divat hatását az öltözködésre. A korstílus, a divat, adott korok társadalmi, ideológiai háttére, valamint pszichológiai, szociológiai tényezők és a szocializáció is nagy szerepet játszik az egyéni öltözködésben, vagyis: a pusztá vizualitás kevés az egyes ember szépségének meglátásához. Az eredetiséget ezért kötelességünk ápolni, mert minden személyiség egyszeri és megismételhetetlen.

Konzulens: Dr. Sz. Szabó László egyetemi docens

Somodi Hornyák Szilárd

Bohócok

Kik ezek a bohócok? Emberek-e egyáltalán, vagy Bohócok?
Ki a Bohóc? Művészek ők? Ki a művész?

Milyen helyet foglal el a társadalomban, illetve a
művészeti életben a bohóc?

A bohócot becsüljük, de félünk és tartunk is tőle,
hiszen ő az az ember aki feltár és megmutat. Feltárja az
igazságot, a hazugságot és megnyitja az utat önmagunkhoz.

A XX. század reneszánszában fellépő három óriás művész
és fenegyerek, alapjaiban rengette meg a társadalmi
berendezkedést. Ez a három Clovn: Marcel Duchamp, Charlie
Chaplin, Andy Warhol.

Igazán azok az emberek értik őket, akik maguk is
bohócok. Gyönyörűség az, hogy minden ember valahol
bohóc, vagy bohóc szeretne lenni.

Konzulens: Papp Tibor főiskolai adjunktus

Valastyán Tamás

A keresés ritmusa

(Kritikai és affirmatív vonások a fiatal Lukács György és
a német romantika első nemzedékének viszonyában)

Dolgozatomban a fiatal Lukács György esszékoraszakát
próbálom megközelíteni - a keresés-kísérletezés "programja"
felől. Az érdekel elsősorban, hogyan formálódott Lukács
gondolatvilága a vándorfilozófus-lét szükségszerű és
kikerülhetetlennek tűnő kérdései által, s hogy az állandó
alakulás milyen problémák elé állította e - pályának
kiteljesedése előtt lévő - gondolkodót. Következésképp
figyelmem kiterjed a keresés-kísérletezés adekvát műfaja, az
esszé felé is.

Írásom első részében - Miért nincs mindig valahogy?
(Három út - és nincs szintézis) - a keresés mibenlétét, a
beteljesülés lehetetlenségének dilemmáját azon viszony
tükrében érintem, amely Lukácsot a német romantika első
nemzedékéhez fűzi. A Novalis (Jegyzetek a romantikus
életfilozófiáról) c. esszé részletes elemzése során
megkísérlem e viszony kritikai és affirmatív jegyeit egyaránt
bemutatni. A Levél a "kísérlet"-ről vizsgálatok arra
keresek választ, hogy Lukács miért épp az esszéformát
választotta gondolkodói útjának kezdetén.

Dolgozatom második felében - A keresés ritmusa (Vonzás
és választás egy lélek és formák által meghatározott
világban) - A lélek és a formák néhány esszéjének
interpretálásával s egy pár későbbi írás figyelembevételével
Lukács romantikához fűződő viszonyának következményeit veszem
sorra: milyen vonzásoknak adta át magát s hogyan választott
(vagy hogyan nem tudott választani) a filozófia otthont
kereső vándora.

Konzulens: Dr. Hévízi Ottó kandidátus

FILOZÓFIA, - TÖRTÉNET

ETIKA

Andrási Zoltán

A gondolkodás "bizonyossága" és a mesterséges
intelligencia "meggondolatlansága"

E dolgozat kutatási területeit, egyrészt a gondolkodás és létezés viszonyának vizsgálatában jelöli ki, másrészt pedig az ún. MI-k intelligens voltával szemben támaszt kételyeket. Hogyan szerzett a gondolkodás bizonyosságot önmagáról? - kérdésre felel a munka első fele, mely kutató jelleggel a Cogito érvek történetét vázolja, s talán újabb fordulatot jelenthet ebben, az Aristoteles-i cogito-érv ismertetése az olvasó számára.

A dolgozat második fele, az MI és a gondolkodás viszonyával foglalkozik. Ezalatt - a lehetőségekhez mérten megpróbáljuk kifejteni, hogy mi a gondolkodás, az értelmi tevékenység és az intelligencia viszonya és fogalma, továbbá az a célunk, hogy szembesítsük ezen eredményekkel a gépi "felfogást". Ehhez segítséget nyújtanak szüntelenül a cogito-érvek gondolkodói. Ezek alapján fogalmazódik meg a kérdés: Miért nem létezik a Mesterséges Intelligencia mint olyan? Erre adott válaszként kifejtjük az intelligencia fogalmával szemben támasztott követelményeket. Megvizsgáljuk, hogy milyen kapcsolatban áll a gép és az ember egymással, ill. önmagával, hogyan alkotja az ember az ítéleteit, majd rátérünk a gondolkodás részletesebb analizálására, kiemeljük a gondolkodás folyamatában az érzés szerepét, valamint a gondolkodás létével kapcsolatban azon "misztikus elemeket", melyeket talán sohasem leszünk képesek leképezni vagy átkódolni egy mechanikus rendszerű MI számára.

Konzulens: Dr. Béres Vera egyetemi docens

Andrási Zoltán

"Az írás az emberiség emlékezete, avagy az írás emlékezete az emberiség?"

E dolgozat kutatási területeit az írás, a nyelv és a megismerés viszonyának vizsgálatában jelöli ki. Mindezt a filozófiai gondolkodásmód tükrében kívánja elénk tárni a Platónig terjedő időszakkal bezáróan.

A dolgozat fő kérdései: Mikor jelentkeztek az első filozófiai jellegű kérdésfelvetések (munkák), s hogy ez milyen párhuzamba állítható az írás kialakulásával? Hol találkozunk az írás, mint eszköz és a filozófiai látásmód, mint képesség? Az élő beszéd avagy az írott szó alkalmas-e inkább a jónak a bemutatására?

A dolgozat célja, hogy vitatkozzék (s korrigálja némileg) azon elképzeléssel, mely azt feltételezi, hogy a preszokratikus gondolkodók nem tudatosan foglalkoztak a filozófiával, hanem az írásbeliségre való áttérés következtében megváltozott terminológia sugallt filozófiai problémákat. Ezen elmélet függővé teszi az elvonatkoztatás képességét a terminológiai alkalmazásától. Azt kívánjuk itt tehát megmutatni, hogy a filozófiai terminológia kialakulásának a feltétele, már előzetesen tételezi az ilyen jellegű elvonatkoztatás képességét. Ami azt jelenti, hogy az írás nem terem a filozófiai gondolatok táptalajául szolgáló képességeket, hanem csak eszközt azok artikulálásához. A módszer tekintetében elmondható, hogy a dolgozat első nagy része eme kérdés előkészületeinek tekinthető. Az írás elé kíván lépni, hogy feltárja annak fejlődéstörténetét a nyom és a jel kapcsolatától, egészen a görög abc kialakulásáig.

Konzulens: Gáspár Gyula László egyetemi tanársegéd

Czövek Andrea

A "lét" és a "semmi" problematikája Heidegger írásai alapján

Heidegger a XX. századi filozófia egyik legnagyobb hatású gondolkodója. Filozófiai gondolkodásának középpontjában a lét problematikája áll.

Úgy érezte, újra fel kell tenni azt a kérdést, amely Arisztotelész óta elhallgatott: Miben áll a létező léte? A lét értelmét kutató kérdésre nem adott egzakt, végérvényes választ, mert a választ elvileg is lehetetlennek tartotta. Saját gondolkodását is útnak, gondolati útnak szerette tekinteni. Mindenkori válasz-kísérletei aszerint változtak, hogy milyen oldalról, milyen fogalmi hálóban közelített a témához. Ugyanakkor az életút fázisai, melyek útjelzői a gondolatok vágta ösvényeknek, egy egészet alkotnak, a létkérdés vonzáskörében maradnak. Ha Heidegger a "gond", az "igazság", a "lakozás", a "semmi", a "nyelv" kérdéseiről beszél, mindig ugyanarról szól.

Dolgozatomban - Heidegger ösvényein járva - megpróbálom írásai alapján bemutatni a "lét" és a "semmi" problematikájára adott válaszkísérleteket.

Konzulens: Lőrinczné dr. Thiel Katalin főiskolai adjunktus

Csatár Péter

Husserl és a karteziánizmus

Edmund Husserlt az utolsó karteziánus gondolkodóként tartja számon a filozófiatörténet. Alkotói pályáján mindvégig központi szerepet játszott a descartes-i hagyomány, a bizonyosság keresésének és egyfajta tudományos filozófia létrehozásának programja. Alapokat akart lerakni - municiózus elemzéseket folytatott, újra és újra nekigyürkőzve a tudományos filozófia, a transzcendentális fenomenológia megalapozásának.

Élete végén, a "Krisis der europäischen Wissenschaften und die transzendente Phänomenologie" c. művében, mely egyben a husserli gondolkodás záróköve, Husserl mintha éppen addigi racionalizmusát kérdőjelezné meg, s karteziánus pozícióját adná fel.

Dolgozatom középpontjában a késői Husserl főbb munkáinak egymáshoz való viszonya áll és arra a kérdésre keresem a választ, hogy "vajon a végén Husserl tényleg megkérdőjelezi-e az észet" (Werner Marx), s vajon mennyiben távolodik el a karteziánus gondolatkörtől.

Konzulens: Dr. Vajda Mihály egyetemi tanár

Csontos Szabolcs

Erkölcsei jó és rendszer viszonya Hume filozófiájában

Dolgozatom arra kíván választ adni, hogy fő etikai műveiben - a Treatise of Human Nature harmadik könyvében és az Enquiry concerning the Principles of Morals-ban - Hume mennyiben tudja célját megvalósítani, azaz, hogy képes-e az emberek ténylegesen létezőnek tekintett erkölcsi viszonyulásait az erkölcsi érzés megnyilvánulásaként leírni.

Két probléma vetődik fel. Egyrészt: miképpen lehetséges egyáltalán az erkölcsös viszonyulás; miből erednek az egyéneknél meglévő szociális érzelmek. E probléma Hume elszigetelt individuumból kiinduló empirikus filozófiájának rendszerspecifikus jellemzője; s a két, egyaránt emotivista műve közti legfőbb különbség oka is e szemszögből lesz látható.

Hume számára azért okoz gondot e probléma megoldása, mert így általános antropológiáján keresztül kell eljutnia leíró etikájához; amelyet eszerint az Értekezés első két könyve által taglaltakra kell alapoznia... Az első két könyv hiányosságai azonban ezt nem teszik lehetővé, s ezért az erkölcs vizsgálatához forduló Hume-nak felül kell bírálnia (logikailag) korábbi nézeteit. Ez viszont - a rendszer komplexitása miatt - többféleképpen is megvalósítható, s így a Treatise az örömelev és a szimpátia, míg a második Enquiry az univerzális jóindulat létében látja az erkölcsi cselekvés lehetőségének biztosítékát.

Másrészt: az erkölcsi ítélet meghozatala tulajdonítható-e kizárólagosan az erkölcsi érzésnek. Hume leírásában - alapintenciója ellenére - az erkölcsi döntéseknél nemcsak a tág értelemben vett, hanem még a saját maga által különösen kevés funkcióval rendelkezőnek meghatározott ész segítségül hívása (azaz magyarázó elvként való felvétele) is szükséges lenne.

Konzulens: Dr. Simon Ferenc egyetemi docens
Dr. Glen Newey lecturer in philosophy

Demkó Sándor

Heidegger "világ" fogalmának hermeneutikai összevetése
 "Sein und Zeit" és "Die Grundprobleme der Phänomenologie"
 c. művei alapján

Dolgozatom egy, a Heidegger szakirodalomban még kevésbé feldolgozott és elemzett területet tesz behatóbb vizsgálat tárgyává: a "Sein und Zeit" fogalomapparátusát, tehát ama 1927-es marburgi kollégiumét, amelyet közvetlenül a "Sein und Zeit" megjelenése után tartott Heidegger. A szisztematikus összevetést nagyban indokolja, hogy - Heidegger saját megfogalmazása szerint - a "Die Grundprobleme der Phänomenologie" a "Sein und Zeit" első része harmadik szakaszának új kidolgozása". Ennek ellenére a fogalomhasználat és magához a léthez való eljutás tagolása nem mindenben illeszkedik a "Sein und Zeit"-ban használt terminusok jelentéséhez, ill. a léthez való előrenyomulás - ugyanitt kidolgozott - útjához. Ezt próbáltam bemutatni a kéznéllevő /vorhanden/ keresztül a világ fogalmának a két műben megjelenő elemző összevetésével. Külön ki kellett térnem a vizsgálódás módszerére, a fenomenológiára, ill. az erős Husserl polémiára, amely az egész művet végigkíséri és minden eddiginél élesebben jelzi Husserl-lal való szembenállását. Az imigyen tisztázott fenomenológiai módszer bemutatása alapján kimutattam, hogy a kéznéllevő és a világ szorosan összefüggnek egymással, egymást feltételezhetik, mégpedig egy olyan kapcsolatban, amely a "Sein und Zeit" lapjain egyáltalán nem bukkan fel.

Elemzéseiből háromféle következtetést vontam le: 1/ a világ fogalma a "Die Grundprobleme der Phänomenologie"-ban másképp áll elő mint a "Sein und Zeit"-ban. 2/ a kéznéllevő fogalma módosuláson megy keresztül 3/ a kéznéllevő közvetlenül utalhat a világra.

Konzulens: -

Drimál István

Hegel és Nietzsche

Dolgozatomban arra teszek kísérletet, hogy Nietzschét a dialektika mozgástörvényei szerint értelmezem. Ennek jogosságát abban látom, hogy Nietzsche kimondatlan előfeltevései a Tragédia születésében sokkal inkább a hegeli dialektika előfeltevéseiből származnak mint a kanti Kritikából. Nietzsche természetesen már ebben a művében is eleve mást akar mint amit előtte alkotott a metafizika, s különösen eleve mást mint amit Hegel - a metafizika akkori csúcsa - csinált. Meglátásom szerint mégis valami lényegében azonosat vitt végbe Nietzsche mint Hegel: dialektikus (mozgó) természetűnek írta le a létezését és annak alapját (létét). Hegelen túllépni szerintem Nietzsche nem tudott, minthogy az európai metafizika beteljesítője Hegel. Azonban átlépett rajta a fent említett mű Önkritikai kísérletében. Művét Nietzsche minden pontjában megtagadta itt - mit jelent az a "negativitás"?

Nietzsche dialektikus magyarázása - Nietzsche szemszögéből nézve lehetetlenség és - a Tragédia születésével ellenkező feladat. E művével az életet kereste, ám a dialektika éppen az életet (a közvetlenséget) pusztítja el szerinte. Ha más mentségem nem maradhat ebben az értelmezésben, legyen az Önkritikai kísérlet egy gondolata a védelmezőm: "... minden élet nézőpont kérdése és perspektíváé, s el nem maradhat belőle a szükségszerű tévedés." Az a véleményem, miszerint Nietzsche alapjában véve dialektikát művel a Tragédia születésében és fiatalkori írásaiban, ellentétes Nietzsche önmagáról való felfogásával. Éppen eme ellentmondás ingerelt a dolgozat megírására.

Konzulens: Hévízi Ottó

Erdősi Péter

A természetes nyelv egy fragmentumának számítógépes reprezentációja intenzionális logikai keretben

A dolgozat témája a természetes nyelv egy részének - kijelentő mondatainak - feldolgozása, logikai jelentésük megragadása. Azért szorítokozok pusztán a kijelentő mondatokra, mivel a logika célja a következményreláció vizsgálata, ebben pedig premisszákként - és konklúzióként is állítások szerepelnek, amelyet a természetes nyelvben a kijelentő mondatokkal írhatunk le. Mindehhez szükség lesz egy formális jelrendszerre. A jelrendszerek vizsgálatával a szemiotika tudománya foglalkozik, amelyet három részre lehet osztani; szintaxis, szemantika, valamint pragmatika. Az előadás gondolati vezérfonala e három - mint meg fogjuk látni, tulajdonképpen csak kettő - témakör köré fűzhető fel, hozzáértve a gyakorlati implementációt is.

A szintaxis bemutatásakor a nyelv jólformált kifejezéseit tüntetem fel, jelentésük illetve használatuk nélkül. A szemantika megragadásakor a kifejezések jelentésével foglalkozom, még mindig a használati körülményektől függetlenül. A pragmatikai résszel formális nyelvek esetében nem érdemes foglalkozni, hiszen a nyelvhasználat körülményeinek nincsen jelentésmódosító hatása, mint például a természetes nyelv esetében. A teljes szabályrendszer megadására az előadás keretei között sajnos, nincs lehetőségem, ezért egy-két, a példákban alkalmazott szabályt kívánok a fentiek után bemutatni.

Az előző utalásból már kiderülhetett, hogy szeretném néhány példával illusztrálni a rendszer működését, működőképességét, először táblán ('papíron'), majd azután - amennyiben lehetőségem és időm is lesz rá - számítógépen is.

Konzulens: Dr. Mihálydeák Tamás egyetemi docens

Füzessy Tamás

Szükségszerűség és határozatlanság
Egy lehetséges közelítés a szabadság problematikájához

Dolgozatom célja, hogy áttekintsem az okság és a vele kapcsolatba hozható más fontos filozófiai kategóriák: determináció, meghatározottság, szükségszerűség, valószínűség, véletlen, határozatlanság és szabadság egymással összefüggő problematikáját, és vázlatosan megmutassak egy lehetséges tárgyalásmódot a problémarendszer bizonyos részeinek feloldására.

A dolgozat különös figyelemmel kívánja körüljárni az oksági elv, illetve az emberi szabadság együttes elfogadásából adódó ellentmondásokat. A dolgozat legfontosabb tézise egy olyan fogalmi rend megalkotása, mely képes feloldani ezeket az ellentmondásokat.

A dolgozat mellékletében ezenkívül szeretném mutatni a fogalomrendszer egy többé-kevésbé szigorúan formalizált leírását, mely esetleg átláthatóbbá teszi a gondolatokat.

Konzulens: Széll Győző Árpád egyetemi tanársegéd

Gecsei Kolos

A hazai filozófia "elmaradottsága"

Dolgozatom vezérgondolata a hazai filozófiai tevékenység jellemzésére előszeretettel alkalmazott elmaradottság fogalom előfelvetéseinek - a haladás és az összemérhetőség eszméinek - tarthatatlanságából indul ki. Ezen megfontolások alapján értelmét veszti a honi filozófiai munkálkodás 'nyugat'-hoz viszonyított önmeghatározása, természetlen önlebecsülése.

A magyar filozófiatörténetet e megváltozott nézőpontból tekintve, filozófiai elmaradottságunk helyett - melynek okaira felhozott indokok egy része üres közhelyként lepleződik le - csak filozófiai munkálkodásunk akadályairól és fonákságairól beszélhetünk.

A filozófiai tevékenységek állapotáról, akadályairól a hozzájuk kapcsolódó művelődési intézmények működésének részletes, rendszeres elemzéséből kaphatunk reális képet. A filozófiai munkálkodás és a művelődési intézmények szoros kapcsolatának vizsgálatából egyrészt filozófiatörténetünk jelenségeinek megértéséhez értelmezési alapként szolgáló kulturális összefüggésrendszerhez juthatunk, másrészt beláthatjuk az interdiszciplináris diskurzus hazánkban történő megindulásának szükségszerűségét.

Dolgozatom főként XIX. századi magyar filozófiatörténeti példák segítségével az "elmaradottság" problémájának elemzésén keresztül a fentebbi megállapítások megalapozási kísérletének tekinthető.

Konzulens: Dr. Veres Ildikó egyetemi docens

Dr. Mariska Zoltán egyetemi adjunktus

Gulkai Márta

Az én Montaigne-em

A dolgozat írója arra tesz kísérletet, hogy felvázolja a francia reneszánsz egyik legjelentősebb gondolkodójának a portréját. Ez Montaigne-t, a filozófust, és nem Montaigne-t, az embert ábrázolja; hiszen az Esszékből számunkra kirajzolódó önarckép - a maga ellentmondásaival és elmozdulásaival együtt, vagy éppen azért - felülmúlhatatlan. Az általam rajzolt portré szükségképpen eltér ettől - tehát torzít -, amennyiben az én olvasatomat, az én vonzódásaimat és idegenkedéseimet tükrözi. A dolgozattal éppen azt a (gondolkodásmódbeli) szakadékot igyekszem áthidalni, amely Montaigne és én között húzódik, miközben egy másik (időbeli) szakadék érdekel: az, amely Montaigne-t az antikvitástól választja el, azaz maga a reneszánsz jelenség.

A legfontosabbnak ítélt témák (emberkép és önismeret; individuum és közösség; erény, nevelés és autonómia), s a szerintem Montaigne-re legjellemzőbb szemléletmódok bemutatásával próbálok megközelíteni egy lehetséges viszonyulást az antik filozófiai hagyományhoz - vizsgálva az elsajátítás mikéntjét, önálló ill. önállótlan voltát, kortársakhoz való kapcsolódását -, egy a reneszánsz kori Franciaország 'itt és most'-jában kialakult sajátos mentalitást, jelesül Montaigne-ét, mely a maga teljességében mintát is jelent: saját korával és önmagával szembesíti a mindenkori olvasót.

Minden bizonnyal a kihívásnak ebből a személyes jellegéből - s ennyiben a tárgyhoz való hűségéből - fakad, hogy a dolgozat a Montaigne-szabta műfaji keretek közt marad. Számomra úgy tűnik, hogy az esszéíró Montaigne-nyel párbeszédet kezdeni csak esszében/esszével lehet és érdemes.

Konzulens: Dr. Kaposi Márta egyetemi docens

Kálnási Anna

Szabadság-megközelítések és annak lehetőségei

Dolgozatom a filozófia tudományában való kutatásaim, diplomamunkám átdolgozásával született... Munkámban több filozófus szabadság-megközelítését közvetítem, az esztörténészek nézeteinek hasonlításával, ütköztetésével, és felsorakoztatok néhány lehetőséget, amellyel a szabadság leginkább megragadható, megérthető. Céloom nem új szabadság-filozófia (ha lehet ilyen) megteremtése, sem a szabadság körül felmerülő kérdések megválaszolása volt... hanem vizsgálódások, kutatógatások a szabadságelmélet végtelen terén belül. Munkámat három fejezetre osztottam: Az elsőben a lehetőségekből mutatok be néhányat, amelynek segítségével a szabadság megnyilvánulási formáihoz eljutunk. A második fejezetben nézeteket, érdekességeket, a fogalommal együtt felmerülő más fogalmakat mutatok be. Az utolsó részben pedig a szabadságnak egy igen fontos következményével és egyben feltételével foglalkozom, ami a felelősség.

A szabadság a felismert szükségszerűség - mondja a filozófia; a szabadság az engedelmesség - mondja a teológia. A szabadság a korlátok felismerése - vélekedik Ancsel Éva; a szabadság az ember - fogalmazza meg Sartre. A szabadság - a szabadság - mondja Berlin. A szabadság - robot - olvasható Camus A bukás című regényében. Ilyen és még sok más szabadság-szemléletet mutatok be dolgozatomban.

Számomra a szabadság a lehetőségek megteremtésének szabadsága, amelyek közül szabadságomban választhatok; azt, amelyikre boldogan mondok igent. Ebben az értelemben annyira vagyok szabad, amennyire lehetőségeimet a választáshoz megteremthetem. Ez a gondolat a szabadságról, amellyel leginkább azonosulni tudok.

Konzulens: Dr. Süveges Mihály főiskolai tanár

Kocsis Zoltán

A schellingi Grund fogalma

A schellingi Grund terminust sokszor homályossággal vádolják az értelmezők és a szakirodalom. A dolgozat nem kívánja ennek ellenkezőjét bebizonyítani, de alapvető célja kimutatni a fogalom funkcióját, sőt bevezetésének szükségszerűségét, mely nem hogy gyöngítene, de erősíti a schellingi rendszer kohézióját. Ez három nagyobb lépésben történik.

Az elsőben a Grund negatív lenyomatát vizsgálja a szerző egy korántsem teljességre törekvő filozófiatörténeti áttekintésben, vagyis egyediségét, azt, hogy nagyon nehéz akár csak hasonlóságot is kimutatni bármilyen más korábbi filozófia terminusával. Csupán egy tendencia mutatható ki a Schelling által leggyakrabban hivatkozott spinozai és leibnizi filozófia okság és alap terminusán keresztül, melynek egyáltalán nem egyenes továbbfejlesztése a tárgyalt fogalom.

A másodikban a schellingi szabadság-fogalom kettősségéről esik szó. A Grund megmagyarázza, érthetővé teszi az isteni szabadságot, mely alapja az emberi szabadságnak. Ezen felfogás szerint tehát a szóban forgó terminus vizsgálatánál inkább az isteni szabadsággal kell foglalkoznunk, s ezért az emberi szabadság csak alapjának tisztázása után kerülhet szóba, s így ezen második lépés ezzel foglalkozó része egy későbbi helyre kerül.

A harmadikban ezen előkészítések után két levezetést ad a szerző. Az egyikben - tudván, hogy Schelling nem zárkózott el teljesen a panteizmus elől - Spinoza híres mondatából indulunk ki: minden definíció negáció. A második levezetés a teremtés előtti semmi, az Egy és sokszínű világ (melyben a rossz és az emberi szabadság már lehetséges) között feszülő ellentét áthidalásának egy módjaként mutatja be a Grundot.

Konzulens: Dr. Gyenge Zoltán egyetemi tanársegéd

Kondor Tamás

A személy

"A dékáni hivatalba félénken benyitott egy elsőéves hallgató, s így szólt: "Elnézést a zavarásért, professzor úr, de nem hagy nyugodni egy probléma." "Éspedig?" - kérdezte a tanár (aki ismert logikus volt). "Néha úgy érzem, hogy nem létezem." "Ki érzi úgy, hogy ön nem létezik?" - kérdezte a professzor. "Én" - nyögte ki zavartan a diák, s azzal szó nélkül kifordult a szobából." (Idézet I. Sz. Kon.: Énünk nyomában című könyvéből.)

A professzor nem válaszolt, a diák pedig elment és a kérdés azóta is megválaszolatlan maradt: Ki vagyok én, mit jelent személynek lenni?

Az "én" szó ugyanannyira üres, mint a "halál" - írja Rorty, de vajon tényleg üres-e? A dolgozat erre keresi a választ Kant és Nietzsche filozófiájának néhány töredéke alapján. A személy szó etimológiája és a problémafelvetés után, A tiszta ész kritikája és a Vándor és árnyéka című művek kiválasztott, idevonatkozó részeit veszem vizsgálat alá. A dolgozat kísérletet tesz arra, hogy a két elűtő alapozású és stílusú gondolkodó között párbeszédet hozzon létre, illetve más paradigmák felvillantásával valamilyen konszenzust megközelítsen. Az, hogy ez lehetséges-e majd elvállik.

Konzulens: Hévízi Ottó

Král Zsuzsanna

A hindu hagyomány alapjai és az indiai mesék

Dolgozatom témája látszólag egy speciális vizsgáladási terület keretein belül mozog. Céлом azonban e területről szerzett vallástörténeti és kultúrtörténeti adatok gyűjtésénél és rendszerezésénél sokkal általánosabb volt: egy ősi hagyomány filozófiai, vallási, mitológiai rendjének feltárása és mindezek kapcsolata az egyén létével. Ebben a rendszerben a mese szerepe azért fontos, mert tanulmányozása jelentheti e hagyomány rendszerén belül a legalapvetőbb - a profán emberi létre vonatkozó - felismerések megtételét, az általánosan elfogadott mesekutatással, mely a mesét az emberi történetből és az emberi pszichikumból vezeti le, tehát kiemeli a mesét tartalmazó hagyomány rendszeréből.

A mese helyének és eredetének feltárásában oly módon jártam el, hogy a hindu hagyomány központi tanításából kiindulva (metafizika) vezettem le a hagyomány minden egyéb megnyilatkozását (mitosz, vallás, mese). Tehát a mesét egy univerzális szellemi hagyomány részeként értelmeztem, melynek középpontjában a metafizika áll.

A hindu hagyomány tanulmányozásának eredményeképpen az archaikus ember szemléletébe behelyezkedve egy olyan univerzális megismerés jöhet létre, mely feltárja a lét eredetét és hierarchikus differenciálódását.

Konzulens: Dr. Demeter Katalin főiskolai docens

László Zoltán

Szó és lét

(Nyelvfilozófiai töprengések)

A dolgozat megírásának mozgatórugója egyfajta csömör-érzés, amely a mai világban tapasztalható, rendkívül erőszakos információ-dömping és fecsegési láz hatására minden jóízléssel és kellő problémaérzékenységgel rendelkező egyénben megjelenhet. Éppen ezért célja, hogy a felszíni jelenségek mögé hatolva a kimondott szó metafizikájához közelítsen, s rámutasson modern tévedéseink egyik legsúlyosabbikának mibenlétére.

A szó és lét kapcsolatát megsejteni próbáló gondolatsorok segítségül hívják az őshagyomány forrásairól és az ógörög nyelv sajátosságairól szóló tudásunkat (Hamvas, Heidegger, Gadamer, Wittgenstein stb. művei alapján). Mindeközben szó esik a görög és héber világfelfogás különbségeiről és a nyelv leegyszerűsödésének fokozatairól is (táblázat segíti a különbségek érzékeltetését és azok szemléletes áttekinthetőségét).

Vázlatos korszakkritika fejtegeti a jelenséget, melyet a szó és lét metafizikai összefonódásának eltűnésével, ennek semmibe vételével jellemezhetünk legjobban, s amely absztrakt, fogalmi gondolatiságú korunk sajátja. Az elvesztett egység újbóli megteremtésének lehetséges útja, ill. útjai zárják a témájának összetettségéből adódóan valóban "töprengés" jellegű dolgozatot.

Konzulens: Dr. Thiel Katalin főiskolai adjunktus

Mekis Péter

A szubjektív univerzum

Gondolatok Wittgenstein korai filozófiájáról

Dolgozatomban Wittgenstein Logikai-filozófiai értekezésének (a továbbiakban: Tractatus) egy lehetséges értelmezését szeretném bemutatni, amely reményeim szerint közelebb visz némely, a szöveggel kapcsolatban felvetődő probléma megoldásához. Olvasási-értelmezési kísérletemmel elsősorban az etika szerepét szeretném tisztázni a tractatusi rendszerben.

Amellett fogok érvelni, hogy a Tractatus univerzuma döntés, és nem felismerés eredményeképp tárul elénk. Ez a döntés egyfajta bezárkózás, melynek eredményeképp a korábban esetleges világ egyedül lehetségesként mutatkozik meg számunkra. Véleményem szerint ebben a döntésben áll az, amiről Wittgenstein mint etikáról ír.

A bezárkózás előtti és az azutáni állapot két, egymástól lényegesen eltérő nyelvhasználatban mutatkozik meg, amelyeket Wittgenstein a szövegben szándékosan nem különít el egymástól. Ez számos felszíni ellentmondáshoz vezet - ezek feloldásával kezdődik a szöveg megértése.

A dolgozat a Tractatus mellett támaszkodni fog Wittgenstein 1914--16 között készült naplójegyzeteire, valamint késői korszakának Tractatus-reflexióira is, valamint tartalmazni fog egy kitekintést, amelyben saját eredményeimet mások olvasataival vetem össze.

Konzulens: Dr. Kelemen István egyetemi tanársegéd

Nagy Ildikó

Az egyéni, társas és közös létezésről
Hamvas Béla életműve alapján

Dolgozatom vezérfonalát a "hagyomány hármas íve" adja, melyről a következőket írja Hamvas: "A hagyomány hármas íven nyugszik: - tudok az alapállásról; - a kezdetek kezdetén bekövetkezett korrupcióról; - és a renormalizálásról, vagyis emberben, közösségben, természetben a létezés törvényes és szabályos rendjének helyreállításáról." (H. B.: Patmosz II. 19. o.)

Ez egy olyan központi motívum Hamvas Béla életművében, mely egyes mozzanataiban lépten-nyomon felbukkan, és a megértést segíti. Így dolgozatomat is erre a három pillérre építem. Ennek megfelelően a három fő rész: A hagyomány tanítása; A teljesség megbomlása; A létezés helyreállítása.

A dolgozat kiindulópontja az aritmológiáról (számértelmezésről, az Egy-Kettő-Három számok jelentéseiről) szóló fejezet; mert Hamvas szerint: "A dolgok megismerése, az egyéni és közös életterv felépítése és megvalósítása a számok rendje szerint történik." (H. B.: Tabula Smaragdina. 30--31. o.) A számok jelentéseiből kiindulva vizsgálom a társas kapcsolatokat és a közös létezés lehetőségeit a hagyományokban, majd annak megbomlását és helyreállítását.

Konzulens: Lőrinczné dr. Thiel Katalin főiskolai adjunktus

Pató Attila

Történelem és hamis tudat

A dolgozat célja, hogy Lukács György Történelem és osztálytudat című műve alapján feltárja a hamis tudat problematikáját, annak legfontosabb vonatkozásaiban. E kategória segítségével vizsgálom meg a szubjektum-objektum viszonyt, tekintettel az elidegenedés-eldologiasodás és a dialektika-irracionalizmus kérdéseire, az osztálytudat pozícióját, illetve a történelem lukácsi felfogását.

Kiváltképpen a szövegek elemzésre támaszkodva törekedek a fogalmak tisztázására és egymásra vonatkoztatására, természetesen - de csak másodsorban - a szakirodalom segítségével.

A dolgozat következtetésként ama kérdés kidolgozására teszt kísérletet, hogy mennyiben sikerül Lukácsnak valóban rámutatnia az eldologiasodás feloldásának lehetőségére, illetve, hogy mennyiben tekinthetjük olyan filozófiának, amely megmarad a hagyományon belüli modernizmus-kritikának és eszkatalogikus vonásokat mutató utópiának.

Konzulens: Szabó Tibor főiskolai tanár

Kellenek-e még az istenek?

Dolgozatom két eltérő stílusú részből áll. Az első rész egy esszé. Felvetődik benne egy filozófiai probléma, amit a második részben filozófiai, valamint történelmi és irodalmi előzményekre támaszkodva próbálok újragondolni.

Írásomban a hit és ráció örök kérdésén töprengek, s keresem a választ: van-e jövője a vallásoknak. Alaptételeim: Az ember gyógyíthatatlanul vallásos. Isten halott.

A két premisszából nem vonható le értelmes következtetés. Kiindulópontom az, hogy a vallás immanens lényegét tekintve kultúra, kialakulásának kezdete az emberiség gyermekkorában született irodalmi alkotások, a mítoszok írásba foglalása. Ám a mítoszokból születő vallások intézményesülnek, s a hatalom ideológiai eszközeként uralkodni kezdenek az őket létrehozó emberen. A gondolkodó ember lázadni kezd.

Hegel szerint 1806-ban véget ér a történelem. Fukuyama szerint az egypólusúvá vált világban a posztmodern kor Amerikája, a legtokéletesebb liberális demokrácia a végpont, mely a népek és kultúrák, tehát a vallások olvasztótégelyeként is működik.

Az emberi lényeg egyik paradoxonja, hogy nemcsak racionális lények vagyunk, hanem irracionálisak (metafizikai hajlamúak) is. A kinyilatkoztatás Isten-fogalma erodálódik, a modernizáció pedig elektronikus médiumban félisteneket termel. Az "olvasztótégely" hatására vajon mi marad a vallásokból, megmaradnak-e egyáltalán? Ha más formában is, de biztosan, mert az ember lényegét tekintve, az emberiség gyermekora óta változatlan, metafizikus vonzalma ugyanúgy él ma is.

Konzulens: Dr. Nagy Edit főiskolai adjunktus

A halálbüntetés mint etikai és jogi probléma

A halálbüntetés napjainkig végigkíséri az emberiség történetét. E büntetési nem a civilizáció fejlődésével, az emberi tudás kiszélesedésével társadalmi, politikai, etikai és jogi dilemmává vált... Az igazságszolgáltatás e legvitatottabb kérdésének tudományos igényű vizsgálatakor nem tekinthetünk el a mindenkori társadalmi-politikai háttér elemzésétől, az emberi magatartást és a jogalkotást is befolyásoló erkölcsök, szokások, etikai nézetek és meggyőződések figyelembevételétől, de a közvélemény szerepeének számbavételétől sem. Filozófiai, etikai és politikai megfontolások alapján a haladóknak nevezhető gondolkodók minden időben elutasították az állam korlátlan rendelkezési jogát állampolgárai élete felett és/vagy tagadták a halálbüntetés erkölcsi megalapozottságát, így alkalmazásának igazolhatóságát. E büntetés nem olyan, a modern társadalmakban alkotmányos alapjogként elismert értékeket sért, mint az emberi méltóság és az élethez való jog. Mindezek alapján - s dolgozatomban magam is e felfogást képviselem - a halálbüntetés elvetendő, nemcsak etikai, hanem különféle utilitarista megfontolások alapján is. Például céleszköz viszonyrendszerben szemlélve "... e kérdésben csak annak alapján foglalhatunk állást, hogy van-e olyan büntetési cél, amelynek elérése csak halálbüntetéssel, de azzal feltétlenül elérhető."

A dolgozat először történeti áttekintést nyújt a halálbüntetés alkalmazásáról, majd ismerteti a kérdés magyarországi vonatkozásait. Felsorakoztatja az abolicionisták és halálbüntetés-pártiak legfontosabb érveit és ellenérveit. Feldolgozza a témát hazánkban először megvitató 1984-es (zártkörű) jogász szövetségi értekezlet anyagát, és részletesen kitér a probléma filozófiai-etikai vonatkozására.

Konzulens: Dr. Hell Judit egyetemi docens

Schönhofen Péter

A gondolkodás természetéről

A dolgozat nem kisebb feladat megoldására vállalkozik, minthogy egy átfogó és gondosan megalapozott világnézettel szolgáljon, amely a látszólagos világ legegyszerűbb magyarázatát adhatja. Amivel ugyan jelentősen eltér a hagyományos szemléletmódtól, de az emberi gondolkodásban meglévő alapelvek egy részének feltárásával mégis lehetőséget teremt szilárd kiindulási pont elérésére. A lényegesebb első részben történik a filozófiai gondolkodás határainak a kijelölése és érvényének a meghatározása, a legfontosabb idevágó tételek tárgyalása. A második rész az előzőek alapján az emberi gondolkodás természetét térképezi fel, s megpróbál annak néhány, a hétköznapi gondolkodásban is megjelenő, gyakran misztikus színezetet öltő elemére magyarázatot adni. Megcélozva egy olyan elmélet létrehozását, amely könnyen felhasználható a gyakorlat síkján, elsősorban a mesterséges intelligencia kutatásában. Mindezzel azt is bizonyítva, hogy a filozófia nem öncélú tudomány, a filozófiai elmélkedés nem fölösleges időtöltés, de egyenesen a hatékonyabb intelligenciakutatás megalapozásának legjobb eszköze.

Konzulens: Dr. Darai Lajos egyetemi adjunktus

Simon Attila

A filozófus metaforái
(Hérakleitos és Oidipus)

A dolgozat a Hérakleitos töredékeiben implikált filozófusképet és Sophoklész Oidipus tyrannosa címszereplőjének néhány vonását veti egybe. Azoknak a jellemzőknek a felkutatására és interpretálására törekszik, amelyek a későbbiekben (kifejtett formában először Platón Politeiajában) az európai bölcsélet főhőseinek, a "filozófusnak" meghatározó karakterjegyeivé váltak. Mivel a történetiségről leválasztott, örökérvényű filozófuskép nem létezik, a dolgozatnak szükségképpen redukálnia kell a "filozófus" alakjának értelmezését. E redukiót Platón Politeia című műve, Nietzsche néhány töredéke, Freud utalásai, valamint Jacques Derrida és Richard Rorty tanulmányai alapján végzi el. Ezen interpretációs koordinátákra vetíti rá a Hérakleitos-töredékekből kiolvasható filozófus-felfogást, valamint ezek alapján kísérli meg Sophoklész Oidipus-figurájának mint filozófusnak az értelmezését.

Minthogy a két szövegben a "filozófus" mibenléte csak néhány kifejtett utalás vonatkozik, a dolgozat a retorikai figurák, a szexuális szóképek, a beszédmodalitás jellemzőinek feltárásán keresztül mutatja fel tárgyát.

A fontosabb metaforák s a belőlük kibontott karakterjegyek, amelyeket a dolgozat elemez a következők: a filozófus, mint "rejtvényfejtő"; mint az "önismeret bajnoka"; mint "jós" és mint a (másik) "jós kritikusa"; a filozófus mint az "igazság megszállottja"; mint "kiválasztott"; mint a "fallogocentrizmus reprezentatív figurája"; a filozófus mint - a szolidaritással szembeállított - "objektivitás hőse".

Konzulens: Steiger Kornél egyetemi docens

Takács Ádám

Az ontológiai redukció
(Fenomenológia, ontológia és individuáció Heidegger
korai gondolkodásában)

Edmund Husserl a fenomenológiai mozgalom megalapítója, a fenomenológiai módszer egyik legfontosabb ismérveként a fenomenológiai redukciót határozta meg. A redukciónak kell biztosítani a filozófiai vizsgálódás számára azt a területet - Husserl esetében ez a tudat transzcendentális szférája - amelyen az adottságok (fenomének) a maguk eredendőségében tárulhatnak fel. Milyen típusú redukcióról beszélhetünk Husserl tanítványának Martin Heideggernek korai fenomenológiájában? Ennek a kérdésnek a megvizsgálását tekintjük kiindulópontunknak...

A redukció eredményeképpen a heideggeri gondolkodásban megváltozik a "fenomén", "fenomenalitás" és "fenomenológia" terminusok jelentése. A fenomenológia az ontológia módszerévé válik, a fenoménként megmutatkozó pedig maga a lét lesz. Az ontológia az egzisztenciális analitikában, azaz a Dasein fenomenalitásának eredendő megragadásában gyökerezik. Ez az adekvát megragadás teszi lehetővé a heideggeri terminológiában a "nem-tulajdonképpeni" és "tulajdonképpeni" létmód közötti megkülönböztetést, mely az individuáció fogalmának alapját képezi.

A dolgozat azoknak a feltételeknek a feltárását célozza, melyek lehetővé teszik az ontológiai redukciót és az individuáció fogalmának pozitív kidolgozását. Arra a kérdésre keressük a választ, hogy vajon nincs-e az ontológiai redukciónak egy "erőszakos", karteziánus-dialektikus mozzanata, melyben a Dasein teljes léttartományát Heidegger az ontológiai pozitivitásra, azaz az eredendő fenomenális struktúrák felmutatására, megragadására és elsajátítására redukálja. Ez a pozitív önelsajátítás az individuáció fogalmának az értelme, és ez az, amit a heideggeri gondolkodás illuzórikus mozzanataként igyekszünk felmutatni...

Konzulens: Fehér M. István egyetemi tanár

Tóth Zoltán

Tudomány és filozófia
Egy filozófiai antropológia vázlatja
Arnold Gehlen: Az ember

A dolgozat címe és témaválasztása valami nagy ívű és egy az adott keretek közt kétségesnek látszó vállalkozást sejtet: A filozófiai antropológia, mint önálló filozófiai diszciplína bemutatását és egyik legnagyobb alakja - Arnold Gehlen - főműve "Az ember..."-nek elemzését.

Természetesen kevesebből és egyben többről is van szó. Részben didaktikus és reprezentatív, részben elemző és a maga szűkösségében is az "egészre" koncentráló az írás. "A filozófiai antropológia horizontja" címszó alatt a háttérét és az alapját szeretnénk felvillantani az ember természettudományos, teológiai és társadalomtudományi vizsgálatának erőterében önnön identitásának megteremtésével küzdő irányzatnak néhány képviselőjét megszólaltatva. Ezt követően a természettudományok és a filozófia határterületein - mely számunkra a legérdekesebbnek ítélt probléma - egy jelentős teoretikus, Arnold Gehlen munkásságára irányítjuk figyelmünket. Gehlen az 1940-es évektől az 1960-as évek végéig újra meg újra átírt főművével jelentőset alkotott és különösen alkalmas arra, hogy e tekintetben, az itt elért és elérhető eredményeket összegezzük, kételyeinknek, kritikáinknak is hangot adjunk. A mű legfontosabb gondolatait külön fejezetben, strukturális vázlat formájában összegezzük, az időtálló tudományos megállapítások és a filozófiai mondanivaló egymásraépülését, egységét vizsgáljuk meg, majd kritikánkban, arra a szerzőtől is elismert, de meg nem oldott dichotómiára hívjuk fel a figyelmet, mely az embert társadalmi lényként ismeri fel, de a természeti létből kiindulva nem képes azt "átvezetni"... a közösség, a társadalom "világába". A dolgozat befejezése, a vizsgált tárgyterület szándékolt és folyamatatos szűkítésének módszertani elvét vállalva a gehleni mű centrális fogalmának analízisével zárul.

Konzulens: Simon Ferenc egyetemi docens

Török Eszter

A hyperanthropostól a Homo normalisig

Dolgozatomat kísérletnek szánom egy, az európai gondolkodásban újra meg újra felbukkanó fogalom - az "übermensch" - megértésére.

A fogalom etimológiája után kutatva találtam meg a görög "hyperanthropos" kifejezést. Később egybevettem a görög "hyperanthropos", a XIX. századi marxi "nembeli ember", a nietzsche-i "übermensch" és a hamvasi "Homo normalis" terminusait, amelyek mögött felfedezhető volt egy egybecsengő jelentéstartalom. Valójában egy fogalom számos alakváltozatáról, pontosabban az autentikus emberi lét problematikájáról van itt szó.

Az elméleti megközelítéseket két csoportba osztottam az egyes és az általános viszonylatában: megkülönböztethetünk individuális, illetve "világtörténelmi" megközelítést. Az előbbi az egyes felől tart az általános felé, míg az utóbbi az általános felől közelít az egyes felé.

Elemzésem eredménye az volt, hogy valamennyi megközelítésben az elérendő autentikus állapot egy beteljesíthetetlen vágy, amely felé mégis szüntelenül tartani kell.

Konzulens: Lőrinczné dr. Thiel Katalin főiskolai adjunktus

Ujj Györgyné

Az állatmesék erkölcsi hatásai és tanulságai

Személyiségünk kialakulásában fontos szerepe van a gyermekkori neveltetésünknek. Ebben az időszakban találkozunk a legtöbb új ismerettel, szabállyal, környezeti és társadalmi hatásokkal, amelyek értelmi, érzelmi nevelésünket célozzák. A kisgyermekkor egyik észrevehetetlen, ugyanakkor hatékony nevelési eszköze a mese, ami elsősorban mint irodalmi élmény hat a gyerekre. A tanító állatmese műfajának kialakulása az ókorba nyúlik vissza, az állatok alakja mögé rejtőzött rabszolgák bírálatát tükrözve burkolt formában. Ezeknek a meséknek a tanulsága sokszor tételesen, közmondásszerűen is megfogalmazódik és önállóan is értelmezhető.

Kunhegyesen, a Kossuth Úti Általános Iskolában és Speciális Szakiskolában 140 tanuló bevonásával felmérést készítettem az állatmesék népszerűségéről. A kérdőív kapcsán 3 korosztályban megnéztem milyen állatmeséket olvasnak legszívesebben a gyerekek, milyen tanulságokat vontak le a meséből és milyen erkölcsi fogalmakat használtak a tanulók a meseszereplők jellemzésekor.

A 140 tanuló 28 különböző állatmese vonatkozásában 61 különböző erkölcsi fogalmat alkotott. Az állatmeséket előfordulásuk alapján gyakorisági sorrendbe állítottam és kiemelve a tanulságokat, elemeztem azokat, a gyerekek által választott erkölcsi fogalmakat használva. A véleményekben jól tükröződtek a gyerekek állatokhoz, társaikhoz, környezetükhöz fűződő viszonya, értékítélete.

Konzulens: Dr. Baracs Gabriella Etelka
főiskolai docens

Vass Péter

Távlatos jövőkép az evolúció és a
történelmi fejlődés tükrében

Dolgozatomban a jelen helyzetből kiindulva makro szemlélettel áttekintem az evolúciót és ezen belül a történelmi fejlődést. Ezek alapján megállapítottam, hogy a felgyorsult idő egyre gyorsabb alkalmazkodást kíván meg az embertől, amit az eddig rendelkezésre álló információinak mennyiségének növelésével oldott meg. Rámutatok azonban, hogy olyan fordulóponthoz érkezett az evolúció, ahol a továbbélés kritériuma már nem az információ mennyisége, hanem a moralitás lesz.

A pszichológiai áttekintésben bemutatom, hogy az egyéni öröm nem fokozható a végletekig egy zárt rendszeren belül a közösség rovására. Az elkényelmesedés révén elveszített "negatív" örömök okozta örömhiány a fejlett társadalmakban pótcselekvésként váltja ki a "pozitív" örömök túlhajszolását.

A jövőkutatás jelenkori elméleteit vázolva rámutatok a Káosz-elmélet és a Katasztrófa-elmélet gyakorlati realitására.

A befejezésben összegzésként megállapítom, hogy noha a globális katasztrófának nincs értelme, mivel a világ értelmét kérdőjelezné meg, nem közömbös, hogy az evolúciós lépcső áttörésekor milyen veszteségeket kell elszenvednünk.

Konzulens: Dr. Kacsirek László egyetemi adjunktus

Zilahy Péter

Tükröm tükröm...: Wittgenstein és Spinoza
az örökkévalóság szemszögéből

Írásomban Spinoza és Wittgenstein etikáját hasonlítom össze az Etika és a Tractatus Logico-Philosophicus, valamint egyéb műveik alapján. Célom konkrét szöveghelyek segítségével bizonyítani, hogy a hasonlóság nem csupán felszínes, hanem lényegi - amennyiben következik írásaik tárgyából és módszereiből. Az összehasonlítás etikájuk alapvető problémáival foglalkozik, úgymint: a megismerés szerepe, az akart és az értelem viszonya, a jó és a rossz, a hamis látszatok és az örökkévalóság. Mindkét etika célja az öröklét, vagyis a végesség megszüntetése. Ennek érdekében mindkét mű végletekig viszi a racionalitást, ami nem marad következmények nélkül. Boldogságunk és szabadságunk nem lehet a véletlen műve. Egy racionális etika világa pontosan megismerhető, egyszerű elemekből álló szilárd szerkezetet követel. Olyan világot, ahol a rend és a törvények eleve meghatározzák a megismerő útját, vagyis az erényt, ahol az akarat az értelemmel egyenlő, a jó és rossz benne rejlik magában a cselekedetben, az igazság belátásához pedig elegendő a két szemünk. Ebben a szemléletben, ahol a világ igaz és hamis elemekre bontható, nincs helye a halálnak. A halál nem vezet sehova, nem old meg semmit - egyszerűen értelmetlen. Mindkét szerző elismeri, hogy etikájuk keveseknek szól, mert az embert felülről határozza meg. Nem végessége alapján, hanem értelme szerint. Ugyanakkor mindenkié, amennyiben életünk a megismerés élete - s ahogy az igazság örök és múlhatatlan, a mi életünk sem érhet véget, amennyiben igazak vagyunk. A halál nem valamiféle tudás, nem járul hozzá semminek az ismeretéhez, tehát nem is gondolhatunk rá. Életünk nem a halálra nyílik, hanem a mindenségre. Az ajtó kifelé nyílik és nem befelé csukódik. Megérteni a rendet és a világ egységét - ez az etika...

Konzulens: Boros Gábor egyetemi docens

GAZDASÁGTÖRTÉNET, -POLITIKA, -SZOCIOLÓGIA

VEZETÉSELMÉLET, SZERVEZÉS- ÉS VEZETÉSTUDOMÁNY

MENEDZSMENT

Ailer Piroska

A világ légitársasági iparának helyzete A MALÉV gazdasági szerepe és problémái

Tanulmányomban a világ légitársasági iparának fejlődését, gazdasági problémáit és megoldásainak lehetőségeit, valamint a MALÉV helyzetét és fejlesztését vizsgáltam.

A légitársaságokra a kezdetektől, az első repüléstől egészen 1989-90-ig a gyors, dinamikus fejlődés volt a jellemző. A legtöbb ország megalapította a saját, nemzeti légitársaságát; a nemzetközi forgalom rohamos mértékben nőtt. Nagyobb távolságra, nagyobb sebességgel juthattak el az utasok.

Ez a pozitív tendencia 1989-90-ben hirtelen megszakadt. A szakértők szerint a légi piac pangásáért részben az általános gazdasági recesszió, részben az Öböl-háború kapcsán felmerült terrorakcióktól való félelem a felelős. Mind az USA, mind Európa légitársaságainak helyzete kritikussá vált. A reménytelen helyzetből való kilábalás állami támogatások ill. légi cégek közötti fúziók, társulások útján lehetséges.

A MALÉV problémáinak megoldását nyugati partnerkereséssel próbálta megoldani. Az amerikai Lockheed repülőgépgyártó céggel karbantartó, javító komplexumot, az Aeroplexet hozta létre Ferihegyen. Hosszú távú szerződéseket kötött az Alitaliával, az olasz nemzeti légitársasággal. A MALÉV Rt. részvényeinek 30%-a az olasz partner tulajdona. A légiflotta lecserélése ill. átcsoportosítása folyamatban van; új repülőgéptípusok jelennek meg (B-737-400, Fokker-70).

A MALÉV ezen szerződésekkel és kapcsolatokkal, fejlesztésekkel őrizni tudja Kelet-Európában elfoglalt erős, vezető pozícióját.

Kutatásaim során újságcikkeket, tanulmányokat és szakemberekkel folytatott beszélgetéseket használtam fel.

Konzulens: Dr. Petruska Ildikó egyetemi adjunktus

Altsách Mónika

A turizmusfejlesztés lehetőségei Belső-Somogy déli régiójában

A Belső-somogyi táj déli részének szépsége, a barcsi fűvőszenekar jó híre, a nagyatádi és csokonyavisontai, a szuloki és babócsai fürdő gyógyító hatása sok látogatót vonzott már az elmúlt években is. Ma már egyre távolabb körben ismert a lábodi, Kaszópusztai Vadászbázis is, valamint a Barcsi Ősborókás, a Dráva Nemzeti Park, a babócsai Basakert a nárciszaival.

A helyi idegenforgalom fejlesztésének reális lehetőségeként a települések a kerékpárturizmus fejlesztését, a természetjárást, a lovaglást, illetve mindenekelőtt a vadászturizmust és a gyógyturizmust említik. A megmaradt vasúti töltések, a Dráva és a Rinya mentén, valamint a közutak, erdei utak igénybevételével különböző turistaútvonalakat lehet kialakítani. A nagyobb tavaknál és folyóknál elképzelhető a strandolás, szörfözés, a csónakázás és a sporthorgászat is.

Remélhetőleg a települések felismerik, hogy közvetlen környezetükben ezerarcú kínálat áll kihasználatlanul, csak programot kell ráépíteni és koordinálni.

Belső-Somogy idegenforgalmának fellendítése mindenképpen szervezett, összefogott fellépést követel.

A dolgozat adatbázisa a helyszíni adatgyűjtés, döntően az önkormányzatok és vállalkozások szolgáltatotta adatok.

Konzulens: Dr. Halász Imre főiskolai docens

Ancsin István

A Cseh- és Szlovák Köztársaságban lezajlott gazdasági, politikai folyamatok és a bársonyos válás a Visegrádi országok kapcsolatrendszerén belül

Korunk Európájának legmeghatározóbb politikai, gazdasági és társadalmi változását a nyolcvanas évek végén, kilencvenes évek elején a hidegháború vége, a szocialista világrend összeomlása jelentette. Ez a változás elsősorban a közép-kelet-európai, kelet-európai országokat érintette, de ezen országok politikájának, gazdaságpolitikájának gyökeres megváltozása közvetlenül hatott a nyugat-európai, sőt a világ országaira is.

Ennek az óriási fejlődésnek nagyban részese volt Magyarország is azáltal, hogy elsőként kezdte meg lebontani az Európát kettészelő ideológiai és tényleges falakat. Ebben a folyamatban először a szomszédos országok álltak mellénk, velük együttműködve juthattunk el odáig, hogy a Szovjetunió által ránk kényszerített mesterkelt, "megbonthatatlan barátságot" felválthatta a négy ország - Lengyelország, Szlovákia, Csehország és Magyarország - történelmi, gazdasági kapcsolatokon alapuló szövetsége, amit a nemzetközi politikában "Visegrádi országok szövetségének" neveznek.

Úgy gondolom, hogy akkor, amikor országainknak egy a célja: bekerülni az Európai Unióba, akkor rendkívül fontos feladat az összehangolt politika, a gazdasági, kereskedelmi lépések összehangolása, az együttes nemzetközi fellépés az országainkat egyformán érintő kérdésekben. Erre az összhangra lehet jó példa ennek a négy közép-kelet-európai országnak a kapcsolata. Remélem, hogy együttesen, egymást segítve, az együttműködésből származó összes kölcsönös előnyt kihasználva sikerül megvalósítani a teljeskörű európai integrációt...

Konzulens: Dr. Majoros Pál főiskolai tanár

Gáspár Szilvia

A vámok szerepének alakulása a magyar piac-
és iparvédelmi politikában

Az 1989-90-es években a kelet-európai országok - köztük Magyarország is - elindultak a világgazdasági nyitás útján. Az ismeretlenbe vezető út mindig is veszélyes, ezért az átalakulás folyamatát kellő körültekintéssel kell előkészíteni és véghezvinni.

Magyarország a világgazdasági nyitás első lépésének tekinthető importliberalizációt szakaszosan, de igen rövid idő alatt hajtott végre.

Mint mindennek, az importliberalizációnak is ára van. Az egyre kiszélesedő importverseny nehéz helyzet elé állította a vállalatokat, radikális piac- és struktúraváltást sürgetve. Látnunk kell, hogy az igazi probléma nem az importverseny létéből fakad, annál inkább azzal magyarázható, hogy a liberalizáció mindenfajta átmeneti védelem nélkül érte a magyar gazdaságot. A strukturális alkalmazkodás időszakában tehát a védelem mindenképpen szükséges.

Így dolgozatom során védelmi politika elméleti alapjainak áttekintését követően a leendő magyar gyakorlat számára is hasznos tanulságokkal bíró nemzetközi védelmi rendszereket, az itt alkalmazott eszközöket vizsgálom.

A dolgozat második része a magyar gyakorlatot, illetve a vámok ebben betöltött szerepét állítja középpontba. Szó esik a vámtörvényi szabályozás szükségességéről, a törvény megalkotása érdekében tett lépésekről, a sajnálatos késedelem okairól és a törvényben előirányozott vámrendszerbeli változásokról.

Konzulens: Dr. Majoros Pál főiskolai tanár

Jóna Ildikó

A GATT és a regionalizmus

A világgazdasági fejlődés irányvonala napjainkban vitathatatlanul a regionalizmus felé tolódott el. A globalizációs tendenciák az 1980-as években megtorpantak és háttérbe szorultak. Ha a világgazdaság legoptimálisabb, így elérni kívánt állapotának a szabadkereskedelem legtisztább formában való érvényesülését tekintjük, belépve Adam Smith követői közé; felvetődik a kérdés, hogy ezen állapot megvalósításában milyen szerepet tölthet be a GATT, illetve a regionalizmus. Erre a kérdésre egyértelmű válasz nem adható, a vélemények nagymértékben különböznek egymástól. A regionalista csoportok szabadkereskedelemre gyakorolt hosszabb távú hatásáról két ellentétes nézet látott napvilágot:

1. Az egyik nézőpont szerint egy átmeneti stádiumot jelentenek a szabadkereskedelem felé, hiszen a régiókn belül liberalizált kereskedelmi gyakorlatot később kiterjesztenék globális szintre.
2. Az ellenvélemény reálisabbnak tűnik, mely a vámuniók és szabadkereskedelmi övezetek kereskedelem eltérítő hatását hangsúlyozza, így hosszabb távon is inkább a protekcionizmus és a kereskedelmi diszkrimináció felé vezetnek.

A regionalizmus azonban már belépett a mindennapjainkba, negatív gazdasági következményeit a hatékony nemzetközi szabályozás mérsékelheti. A GATT mindehhez megfelelő keretet nyújthat, de csak jól átgondolt intézményi és jogrendszeri reformját követően.

Konzulens: Dr. Sallai Miklós egyetemi docens

Kálmán Anikó

Reprivatizáció vagy privatizáció kárpótlással

A dolgozat az állami tulajdon kialakulásának ismertetésével kezdődik, kitérve az átalakulás gazdasági következményeire. A korabeli újságcikkek alapján érzékelteti a közvélemény alakulását is.

A dolgozat két fő részből áll. Az első rész a kárpótlási és privatizációs törvények ismertetését, a törvények végrehajtását és az ezzel kapcsolatban felmerült problémákat, anomáliákat tárgyalja.

A második rész a kárpótlási jeggyel, felhasználásának törvényadta lehetőségeivel, valamint ennek gyakorlati megvalósulásával foglalkozik, gyakorlati példákat elsősorban a kárpótlási jegy ellenében történő részvényjegyzésre és a földárverésekre hozva.

Külön fejezet foglalkozik a kárpótlási jegy árfolyamának eddigi és várható alakulásával, ennek okaival.

Konzulens: Dr. Halász Imre főiskolai docens
tudományos igazgatóhelyettes

Kiss Györgyi

Infláció: múlt vagy jövő?

A munka alapötlete még a rendszerváltás idejéből származik, a tényleges kutatást 1992-ben kezdtem. A személyes indíttatást az adta, hogy úgy éreztem, "a civil polgárok" jelentős része nem ért bizonyos gazdasági fogalmakat, gazdaságpolitikai folyamatokat. Minden bizonnyal ez is magyarázza azt, hogy sokan a magyar gazdaság inflációs folyamatainak fő okát a piaccgazdaságra való átmenet folyamatában vélik megtalálni.

Céлом a munka elkészítésekor az volt, hogy - a terjedelem és a források adta lehetőségekhez mérten - összefoglaló és rendszerező jellegű munkát készítsek, mely a gazdasági háttér egészét igyekszik figyelembe venni minél több tényező együttes vizsgálatával.

A dolgozat egy kisebb része elméleti, inflációtörténeti fogalmakat boncolgat, nagyobb részt szántam a gyakorlati problémák feltárására. Igyekeztem nemcsak a tényeket felkutatni, hanem ok-okozati összefüggéseket is találni, s az összefüggések rendszeréből egy lehetséges inflációellenes politikát felépíteni. Ez az út természetesen csak egy út; közel sem biztos, hogy a tökéletes, de valahányszor egy-egy újabb ötleten elgondolkodunk, mindannyiszor lehetőséget adunk magunknak, hogy közelebb jussunk a megoldáshoz.

Konzulens: Dr. Demeter András középiskolai tanár
igazgatóhelyettes

Kovács Attila

Újjáépítési és Fejlesztési Bank szerepe
Közép-Kelet-Európa országai gazdasági élete alakulásában

A dolgozat témaválasztását egy új nemzetközi pénzügyi intézmény megalakulása indokolta.

Az 1991. tavaszán létrejött EBRD (Európai Bank) a közép-kelet-európai országok társadalmi-gazdasági átalakulásának támogatására alakult a kellő időben felismert közös érdekek kapcsán.

Magyarország is tagja, ezért különösen fontos annak elemzése:

- mi indokolta az európai székhelyű intézmény létrejöttét,
- mi jellemzi üzletpolitikáját, működését,
- mennyire váltotta be a megalakulástól eltelt időszakban a hozzáfűzött reményeket.

Konzulens: Handa Lászlóné főiskolai adjunktus

Letenyei László

Átalakuló struktúrák és rejtett kapcsolatok
Hálózatelemzés egy szatmári faluban

A Széchenyi István Szakkollégiumban 1992 tavaszán alakult falukutató csoport tagjaként az elmúlt években többször vettem részt terepmunkán a szatmári Ökörítőfülpösön. A legelső alkalommal (1992 nyarán) a csoport - elsősorban mélyinterjúk készítésével - a falu társadalmának fontosabb struktúráit, csoportjait próbálta feltérképezni egy rétegződés-modell keretében. E munka eredményeit a Szociológiai Szemle 1993/1-es számában publikálta.

Dolgozatom részben erre a cikkre reflektál. Véleményem szerint az átalakuló falusi gazdaság szereplőinek lehetőségeit, terveit, gazdasági stratégiáját nagyban befolyásolja, bizonyos esetekben meghatározza az a kör, akikkel társadalmi kapcsolatban áll. A társadalmi rétegződés vizsgálata helyett (mellett) ezért fontosabbnak tartottam, hogy valahogyan láthatóvá tegyem a falusiak bizalmas kapcsolatainak finoman szőtt hálóját, és értékelhetővé, mérhetővé tegyem ennek az egyes aktorok gazdasági cselekvéseire gyakorolt hatását.

A hálót a hűsvéti locsolkodási szokások megfigyelésével próbáltam megragadhatóvá tenni. Ezzel kapcsolatos első, kevés számítás is tartalmazó dolgozatom PTI I. helyezett lett. Ennek átírt változata szerepelt az 1994-es TDK-n. A bírálatok és konzulens tanárain javaslatai alapján jelenleg - ugyanazokkal az adatokkal - egy egészen átdolgozott dolgozat megírására készülök, támaszkodva az új gazdaságszociológia (elsősorban Granovetter) és a hálózatelemzés legújabb eredményeire és módszertani újításaira.

Konzulens: Benda Gyula, ELTE BTK gazdaságtörténet tanszék
Kovács Imre, MTA Szociológiai Intézet
Szántó Zoltán, BKE szociológiai tanszék

Liziczai Ákos

A szója táplálkozástudományi és ökonómiai jelentősége

Hazánk kedvezőtlen morbiditási és mortalitási mutatói részben az egészségtelen táplálkozás által kiváltott vagy fenntartott betegségekből adódnak. A korszerű táplálkozás az egyik alapfeltétele egy adott populáció jó egészségi állapotának. Ezért meg kell vizsgálnunk mezőgazdasági, élelméztudományi, ökonómiai és szociológiai szempontból azokat a lehetőségeket, amelyek elősegítik a jelenlegi helyzet pozitív irányú megváltozását.

A vizsgálatok Mosonmagyaróvár és vonzaskörzetének reprezentatív minta-felmérésén alapulnak, melyek eredményeként kapott egészségügyi mutatók alátámasztják a korszerűtlen táplálkozás egészségre gyakorolt hatását.

A vizsgálatok másik része a szója alternatív élelmiszerként történő felhasználásának hatásával foglalkozik. A vizsgálati eredmények alapján egészségügyi, statisztikai és gazdasági szempontból is bizonyítható a szója pozitív szerepe a korszerű táplálkozásban.

Ezek ismeretében fontos feladat a vizsgálati eredmények széleskörű elterjesztése, mert egy társadalom jövője nagymértékben függ annak egészségügyi állapotától.

Konzulens: Dr. Sántha Tamás egyetemi adjunktus

Mázsár Péter

Piaci lehetőségek és korlátok az egészségügy finanszírozásában

A modern gazdaságokban az egészségügy többszörösen különleges jelentőségűvé vált mind politikai, mind szociológiai, vagy közgazdasági szempontból, hiszen ezen terület a társadalom elégedettségét, jólétét, közérzetét a leginkább befolyásoló, sőt meghatározók egyike.

A megkülönböztetett figyelmet indokolja az elmúlt 20--25 évben tapasztalható egészségügyi költségrobbanás, mely rendkívüli mértékben terheli meg a nemzetgazdaságokat, valamint az, hogy a beinvestált hatalmas anyagi forrással egyáltalán nem áll egyenes arányban a végeredmény, vagyis a lakosság egészségi állapotának javulása.

Végigtekintve a fejlett egészségügyi rendszerek fejlődését, elemezve a költségrobbanás okait, az egészségügyi piac különlegességeit és elégtelenségeit, összevetve az eddigi intézkedések következményeit, levonható néhány alapvető következtetés, melyben széles szakmai (gazdaságpolitikai, gazdaságszociológiai, medicinális, stb.), vagyis interdiszciplináris konszenzus látszik kialakulni, s amely a különböző egészségügyi rendszerek konvergenciájához vezethet.

A dolgozat, illetve az előadás célja mindezek bemutatása, részint az aktuális nemzetközi szakirodalom feldolgozása, részint egyéni bel- és külföldi intézeti látogatások, konferenciák, személyes beszélgetések, tanfolyamok, illetve egyedi esettanulmányok és riportok ismeretanyaga révén.

Konzulens: Dr. Orosz Éva egyetemi docens

Mester Péter

Bankkártyák és hitelkártyák

Napjainkban az egyre gyorsuló világban mindenre kevesebb idő jut. Az emberek felgyorsítják tevékenységeiket, így próbálnak egy kis szabadidőhöz jutni. Ennek a felgyorsuló életvitelnek ékes példái a bankkártyák és hitelkártyák.

Ma már ezekkel a nap bármely órájában pénzhez juthat a XX. század embere, aki így nem vesztegeti idejét a bankban való sorbanállással. Az üzletekben szintén értékes perceket nyer, mert egy jól kiépített bankrendszer segítségével ezek a pénzkímélő fizetési eszközök, plastiklapocskák pillanatok alatt elvégzik a vásárolt áruk kifizetését. Valamint biztonságot nyújtanak használóiknak az esetleges lopásokkal és visszaélésekkel szemben. Fejlődésük pedig a mai napig töretlen, hiszen megjelent a második generációjuk is, amely már "önálló életre" képes. A téma részletesebb kidolgozása a Bankkártyák és hitelkártyák című dolgozatomban olvasható.

A gondolatív kifejtését a hitelkártyák történetével vezetem be, innen eljutok a mai "kártyahelyzethez". Ezt megvizsgálom a világ és Magyarország viszonylatában is. E mellett szeretném nyomonkövetni a jogi helyzet megváltozását és az ezzel kapcsolatban hozott új törvényeket. A dolgozat részét képezi egy kísérlet, melyben a mikroökonomia eszközeivel próbálom bebizonyítani, hogy jelenleg még mennyire fejletlen a magyar bankrendszer ezen a téren és, hogy ezért alig éri meg a kereskedőknek kártyaelfogadó helyeket létesíteni üzleteikben.

A könnyebb megértés érdekében mellékleteket is csatokok a tanulmányhoz. Szeretném, ha a pár oldal átfogó képet adna erről a színes témáról.

Konzulens: Dr. Sas Éva főiskolai docens

Sárkány Anita

Makó idegenforgalmi kínálata és fejlesztésének lehetőségei

Jelenleg Magyarországon a turizmus helyzetére a Balaton, illetve főváros centrikusság, valamint egyes dunántúli területek idegenforgalmi fejlettsége a jellemző, ugyanakkor az ország keleti részére, főként az Alföld déli régióin nem számottevő a célirányos turizmus. Ez utóbbi, idegenforgalmi szempontból legkevésbé fejlett területhez tartozik Makó és környéke is.

A dolgozat témája e város turizmusfejlesztési lehetőségei, miután Makó igen értékes természeti adottságokkal rendelkezik, melyekhez kapcsolva kulturális, tudományos rendezvényeket, valamint megfelelő infrastrukturális háttérrel teremtve, jó alapot adna az idegenforgalmi ágazat fellendülésére Makó gazdaságában.

A dolgozat célja a város természetes és ember alkotta idegenforgalmi látványosságainak bemutatása, valamint a turizmus kialakulását gátló tényezők feltárása. Vizsgálja gyógyturizmus kialakításának lehetőségeit, melynek alapja a város központjában feltárt, 1981-ben gyógyvízzé nyilvánított termálvíz, valamint a marosi gyógyiszap. Elemzi a tanyai turizmus megteremtésének lehetőségét, melyet kedvező módon kiegészítenek különböző lovaglási, vadászati, folyami vízisport lehetőségek. A gazdasági és kulturális rendezvények közül a legjelentősebb a Nemzetközi Hagymafesztivál, melynek célja a hajdan világhírű hagyma imázsának visszaállítása. A dolgozat kitér az infrastrukturális helyzet elemzésére a kisjugoszláviai háború hatásának vizsgálatára, valamint az idegenforgalmi célú egyéni vállalkozások hitelhez jutási lehetőségei számbavételére.

Konzulens: Dr. Halász Imre főiskolai docens
tudományos igazgatóhelyettes

Tóth Eszter

A pénz és a pénzrontás a történelemben

Dolgozatomban a pénztörténet két részproblémájával foglalkozom: a pénzzel, mint fizikailag megjelenő eszközzel, és a pénzrontással, mint a pénz fizikai változtatásával. A különféle pénzformákat összegyűjtve bemutatom, hogy az egyes fizikai megjelenési formák, milyen pénzrontási módokat tettek lehetővé. (A pénzformák összegyűjtése nem a teljesség igényével készült.) Az időkorlátot a papírból készült pénzek megjelenése jelenti.

A tanulmány első részében elméletileg megalapozom a pénz fogalmát, s a pénzfunkciókat egyenként vizsgálom. Ebben a formában lehetővé válik annak bemutatása, hogy nem a pénznek, mint olyannak voltak, vannak különböző funkciói, hanem az egyes funkciókat betöltő eszközök váltak pénzzé, egységesedtek később a csereeszköz funkció alapján.

A hangsúlyt a súlyra mért fém, és nemesfém pénzek leírására, és azok rontására helyezem. Szólok a pénzmértékrendszer bevezetéséről, különféle pénzmértékrendszerekről, pénzrontási módszerekről. Történelmi példákkal szemléltetem a pénzrontás gazdasági és társadalmi következményeit.

A tanulmány bevezetőjében kimondott három tétel bizonyítása a dolgozat megfelelő részeiben történik meg. A szöveges részt képekkel egészítettem ki.

Konzulens: Dr. Buza János egyetemi tanár

Frisnyák Tünde

A pedagógiai vezetés alapkérdései humanisztikus megközelítésben

Dolgozatomban az emberek szolgálatára hivatott humán szervezetek tagjaként szemlélem az iskolát - melyre az motivál, hogy jelen megközelítés véleményem szerint kevésbé hangsúlyozott. Célom, hogy az iskolát a humanizáció alapelveinek való megfelelésében vizsgáljam...

Választ keresek arra, hogy milyen makro- és mikroszintű szervezeti keretek felelnek meg ezen alapelveknek az oktatásban, s milyen vezetési stílus ad garanciát tényleges megvalósításukhoz.

Dolgozatom fő részei:

I. A probléma felvázolása

II. Az iskola rendszer- és környezetfüggősége

Ebben a fejezetben áttekintem az oktatásügy szervezeti felépítését, valamint irányító és ellenőrző funkcióit. Kiemelem az autonóm iskola kliensi és partneri háttérét, mely kiegyensúlyozott működésének alapfeltétele.

III. Az iskola belső szervezeti felépítése

Foglalkozom az iskola céljaival, formális és informális szervezetével, a tantestület iskolavezetésben betöltött szerepével

IV. A pedagógus mint gyermekvezető

A pedagógus munkájában lényeges, hogyan alkalmazkodik az iskolai szervezethez. Elemzem a pedagógus tanulószervezési feladatait. Külön hangsúlyt fektetek a kooperatív tanulócsoportok kialakítására és fejlesztésére.

V. Kérdőíves tájékozódás

Kérdőíves módszer segítségével pedagógusok rangsorolták számomra tevékenységük legfontosabb területeit, véleményezték a tanítási-tanulási munkaformák hatékonyságát és a gyermek környezetével való kapcsolattartás fontosságát...

Konzulens: Dr. Rókusfalvy Pál egyetemi tanár

Péter Gábor Mihály

Stratégiai tervezés és stratégiai
menedzsment napjainkban

A vállalkozások létrejötte és eredményes működése a gazdasági rendszerváltásnak alapvető fontosságú előfeltétele. A stratégiai tervezés és a stratégiai menedzsment alapvonalainak, kapcsolatrendszerének és különbözőségének ismerete a vállalkozások életképességének tartozéka.

Mi a stratégiai tervezés?

Mi a stratégiai menedzsment?

Mivel több, miben más a stratégiai menedzsment, mint a stratégiai tervezés?

Miért kell napjainkban a stratégiai menedzsmenttel foglalkozni a vállalkozásoknak?

Ezekre a kérdésekre akar a dolgozat érdemi válaszokat adni.

Konzulens: Dr. Tóth Judit egyetemi adjunktus

Szilasi Rita

A humanizált közigazgatás
Emberi tényezők az önkormányzati munkában

...Dolgozatom témája a helyi önkormányzati rendszer viszonylatában annak vizsgálata, hogy a jelenleg hatályos jogrend, a meglévő értékrend, az ellátandó funkciók, feladatok, a kialakított struktúra, kultúra, hogyan határozza meg az ember szerepét a közigazgatásban. Vajon változott az emberi modell? Vajon érvényesülhet-e ma a közigazgatásban a kreatív, szakértelemmel bíró, információkat értelmezni képes, felelős, önálló döntésre alkalmas, az értékekkel azonosuló ember? A gépezet egyetlen csavarjaként működő köztisztviselő átalakulhat-e a gépezet szerves részévé? Ezen kérdések megválaszolásában kiemelkedő szerepet tulajdonítok a vezetőknek.

A vezetői tevékenység, a vezető befolyásoló, meggyőző szerepe az emberi erőforrással való gazdálkodásban igen jelentős. A vezető feladata, hogy megteremtse a feltételeket az emberi erő maximális kiaknázásához.

Munkám alapját a legújabb vezetési és motivációs elméletek képezték, a jelenleg megvalósuló gyakorlatot a helyi önkormányzati rendszer alapján vizsgáltam.

Eredményeim azt bizonyítják, hogy az elmélet és a gyakorlat ezen a ponton elvált egymástól. A jövő közigazgatási szakembereire vár a humanizált közigazgatás megvalósítása. Ehhez a célhoz megfelelő szakembereket nyújthat az intézményünkben honos közigazgatási képzési modell. A képzés azonban önmagában nem elegendő, a cél eléréséhez szükséges az információk megfelelő áramlását biztosító technikai eszközrendszer is, a megújulni szándékozó, egyre nagyobb rugalmasságot, adaptivitást követelő közigazgatási környezetben. Dolgozatom a megvalósítás lehetséges irányait, modelljeit, az elképzeléseket veszi számba.

Konzulens: Dr. Lovas Jánosné főiskolai adjunktus

Csipke Klára

Foglalkoztatás és mobilitás Magyarországon

Magyarországon a rendszerváltás szükségszerű velejárójaként új fogalmakkal kellett megismerkednünk. ...Ezek megszokása, az új rendszerhez való alkalmazkodás növelte a társadalmi feszültségeket, a megélhetés szélére sodorva egyes családokat.

Ebben a dolgozatban a történelmi háttér ismertetése után először Magyarország népességének alakulásáról írtam. A teljes népességen belül a foglalkoztatás szempontjából meghatározó fontosságú a munkaképes korúak csoportja, amelynek számát nagymértékben befolyásolja a kiemelkedően magas halálozási arány is. Óriási váltást jelentett a szocialista rendszer teljes foglalkoztatásához képest az 1991-ben tömegessé váló munkanélküliség. Sajnálatos módon magas a pályakezdő munkanélküliek aránya... A munkanélküliségi ráta 1995. januárjában a Munkaügyi Minisztérium adatai szerint 11,4% (545 ezer fő), amely csak a regisztrált munkanélküliek számát tükrözi, vagyis a valós szám ennél magasabb. Hazánkban a munkanélküliség nagy szóródást mutat mind regionálisan, mind képzettségi szint szerint.

A dolgozat másik nagy témája a mobilitás, ezen belül is a területi mobilitás. A területi mobilitás két fajtája a vándorlás, vagyis a migráció... és a lakóhelyváltoztatással nem járó ingázás, amely az ideiglenes vándorlás kategóriába is besorolható. A vándorlás a népesség természetes reakciója a különböző országrészek gazdasági helyzetének különbségeire.

Az utolsó fejezetben a II. világháború után Magyarországon konkrétan lezajló mobilitási és migrációs folyamatokat ismertettem, a kiváltó okokkal együtt, négy periódusra osztva. Az utóbbi öt évben az ország megtanult együttélni a látszólagos fejtelenséggel a kilátástalanság ellenére is. Még nem lehet tudni, hogy van-e kiút, hol a megoldás, de az optimisták - köztük én is - már látják az alagút végét.

Konzulens: Dr. Majoros Pál főiskolai tanár

Csordás Andrea--Osváth Anikó

Franchise Rendszer a hazai tapasztalatok tükrében

Dolgozatunkban a franchise általános jellemzőit és a haza franchise rendszerek működtetésének tapasztalatait mutattuk be. Célunk az volt, hogy e rendkívül tisztességes vállalkozási lehetőséget részletesen megismertessük, felhívjuk a figyelmet a hazai alkalmazás előnyeire, illetve veszélyeire.

Összegezve elmondható, hogy a franchise egy olyan vállalkozási lehetőség, amelynek előnyei mellett hátrányai eltörpülnek. A franchise rendszerek számos fajtája létezik, és mindegyikre igaz, hogy résztvevőinek az átadónak és az átvevőnek egyaránt sikeres üzleti vállalkozási lehetőséget nyújt.

A hazai viszonylatban elsősorban a franchise átvételének van nagyobb realitása, hiszen a kifejlesztés időigényes, hosszadalmas folyamat. Ezt figyelembevéve dolgozatunk gyakorlati részében a vonatkozó szakirodalom módszertani ajánlásai alapján kérdőíveket és interjúkérdéseket állítottunk össze a franchise rendszerek megismerése érdekében.

Ezek összeállításánál alapvetően abból indultunk ki, hogy a potenciális franchise átvevőnek egy jelentős horderejű, a rendszerbe kapcsolódásra vonatkozó döntés meghozatala előtt alapos tájékozódásra van szüksége. Ennek érdekében megfogalmaztuk azokat a kérdéseket, amelyekre kapott válaszok alapján a vállalkozás indítása megkönnyíthető, illetve a kockázati lehetőség mérsékelhető.

Konzulens: Czakóné dr. Stiegler Ágnes főiskolai adjunktus

Dintsér Andrea

A Levi's marketing stratégiája

Dolgozatomban a Levi's cég marketingkonceptióját és termékcsaládját vettem vizsgálat alá. Választásomat indokolja, hogy szeretném bemutatni mennyire fontos a mai éles piaci verseny körülményei között a modern vállalat menedzselésében a marketing elképzelés és annak gyakorlati megvalósítása. A termelési, beruházási, értékesítési tervekkel a ruhaipari cégeknek állandóan figyelemmel kell kísérniük a vevők igényeit, aktuális keresletét, öltözködési és vásárlási szokásait stb:

A tényleges fizetőképes kereslet nagysága számos gazdasági tényező - jövedelmek, más termékek árszínvonalára stb. - együttes hatásaként jön létre. Ezek a ruházati ipar számára olyan külső adottságok, amelyek ismerete elengedhetetlen ahhoz, hogy a ruhagyártók a kereslet szerkezetének megfelelő termékstruktúrában kínálják termékeiket. Ugyanakkor bizonyos határok között a kínálat maga is lehet keresletfelkeltő, illetve alakíthatja a keresletet.

Mindezen feladatok hatékony ellátását a sokrétű és alapos marketing tevékenység biztosítja. A vállalati marketing szemlélet piacra orientáltságot jelent. Középpontjában a piaci impulzusokra való folyamatos reagálás, így a piac megnyerése és a piac megtartása áll. Mindkét célt csak rugalmas üzletpolitikával, versenyképes ruházati termékek gyártásával, forgalmazásával lehet elérni.

Célom tehát a Levi's jelenlegi marketingszervezetének, feladatának, tevékenységének elemzése. A dolgozathoz felhasznált információkat két csoportra oszthatjuk:

- szekunder: - a már összegyűjtött belső vállalati adatok;
 - külső források, hivatalos kiadványok, szaklapok adatai és a témával kapcsolatos könyvek;
- primer: - általam készített kérdőív.

Konzulens: Tóth Gábor főiskolai adjunktus

Kiss Katalin

Marketingmix elméletben és gyakorlatban

Dolgozatom megírására részben a marketingről szóló ismeretterjesztő cikkek, fordítások, szakirodalmak sokfélesége, eltérő felfogása, valamint saját személyes - hálózatos értékesítésben szerzett - tapasztalatom készített. (Másfél évig AMWAY termékforgalmazóként dolgoztam, szponzoráltam.)

A dolgozat keretét "A holló és a sajt" mese marketingszempontról átdolgozott változatának bemutatása, elemzése, cáfolata adja. A mottóban szereplő holló szájából a legjobban hízelgő róka szerezte meg a sajtot, "ezt a technikát később marketingnek nevezték el". Az idézett megfogalmazás nem tükrözi a marketing lényegét. Megpróbáltam a különböző megközelítések labirintusában eligazodni, rendszereztem, értelmeztem a marketing alapkategóriát, megfogalmaztam a bevezető történettel kapcsolatos kételyeimet és azt, hogy mit jelent számomra a marketing.

A dolgozat e keretében helyeztem el a marketingmix elemzését, kiemeltem új irányzatként a Multi-Level Marketing (MLM) szerepét, szemléletét, az általam ismert és kipróbált AMWAY példáján keresztül.

Munkámat neves szótárakból, szakkönyvekből vett marketingmeghatározások jegyzékével egészítettem ki.

Konzulens: Hollóné dr. Kacsó Erzsébet főiskolai docens

Ladislajdesz Mónika

Foglalkoztatáspolitikai Finnországban, Norvégiában
és Svédországban

Dolgozatom témájául három skandináv országot Finnországot, Norvégiát és Svédországot választottam. Ezekben az országokban a foglalkoztatáspolitikai a többi fejlett országtól eltérően alakult. A munkanélküliség sokáig jóval az európai átlag alatt maradt, a kevés számú munkanélkülivel viszont nagyon intenzíven foglalkoztak, minden lehetőséget megadtak nekik az új állás megtalálásához, az újrakezdéshez.

A többi európai ország általában a foglalkoztatáspolitikai passzív eszközeinek a fontosságát hangsúlyozta. A skandináv államok viszont óriási összegeket költöttek a foglalkoztatáspolitikai aktív eszközeire, az átképzésekre, a munkaadók és a vállalkozások támogatására.

A kilencvenes évek elejére megnőtt a munkanélküliség ezekben az országokban is...

A skandinávok hozzászórtak a jóléti állam nagylelkű gondoskodásához, a svéd modell nyújtotta rengeteg szociális juttatáshoz. A svéd modell azonban eltűnőben van, az államok nem tudják tovább finanszírozni a magas színvonalú szociális ellátást.

Az Európai Unió egységes szociálpolitika kialakítására törekszik. Az egységes munkaerőpiac működéséhez szükséges a szociális integráció megteremtése is. A munkanélküliség az Európai Unióban is nagy gondot jelent, ennek csökkentésére a Fehér Könyvben találunk javaslatokat.

Finnország és Svédország 1995. január 1-től tagja lett az Európai Uniónak. Mindkét országban csak csekély többséggel győzött az "igen" tábor, az országok lakossága nem fogadta egyértelmű örömmel és lelkesedéssel a tagságot.

Ez figyelmeztetheti a volt szocialista országokat is arra, hogy a kétségtelenül óriási előnyök és lehetőségek mellett az uniós tagságnak árnyoldalai is vannak...

Konzulens: Dr. Hubai József főiskolai docens

Nagy Róbert

A vállalatfejlődés csapdái

Az elmúlt 4-5 évben tanúi lehettük hazánkban a politikai és a gazdasági rendszerváltás első, botladozó lépéseinek. A piacgazdaságra való áttérés a nehézségek ellenére felélénkítette a vállalkozások működését. Nagyságrendekkel megnövekedett az újonnan alakuló vállalkozások száma - ám a megszűnőké is. A vállalatalapítás és - működtetés bonyolult feladat, amelynek számtalan buktatója van. Óriási munka lenne analizálni a sikertelenség összes lehetséges okát. Ez a dolgozat csak arra a kérdésre keresi a választ, hogy a vállalat fejlődési folyamatában milyen veszélyek leselkednek a szervezetre. Ennek kapcsán vizsgálom tehát:

- hazánkban az elmúlt néhány évben alakult és megszűnt vállalkozások számát,
- a siker elvi feltételeit,
- az alapítás indítékait,
- a vállalatfejlődés törvényszerűségeit, fokozatait, valamint
- az új fokozatra való lépés okozta problémákat, és az ezeket megszüntetni képes lehetséges eljárásokat, módszereket.

Vizsgálatom során állításaim alátámasztására elsősorban szakirodalmi adatokból igyekeztem példákat meríteni. Emellett azonban két működő élelmiszeripari vállalkozás vizsgálata ad gyakorlati megközelítést munkámnak. A fent említett problémaköröket e két vállalat esetében is megvizsgálom. Fényt szeretnék deríteni arra, hogy ezek a kérdések hogyan vetődnek fel e két vállalkozás életében, mennyire számolnak ezekkel a problémákkal és fellépésükkor milyen megoldásokat alkalmaznak.

Konzulens: Dr. Székely Csaba tanszékvezető
egyetemi tanár, dékán

Söjtöry Szilvia

A "szükséges rossz"

Egy olyan embercsoport bemutatására vállalkozik a dolgozat, amely nem örvend túl nagy népszerűségnek sem a kollégáik, sem a civil szféra előtt.

Ez az embercsoport az ellenőrök team-je, akik a közúti közlekedés területén végzik tevékenységüket, amely kiterjed az utazóközönség és a gépjárművezetők kontrolljára egyaránt.

A dolgozat az öt észak-nyugat magyarországi megye területén a Volán Rt.-k strukturális gondjait, s személyi összetétel problémáit, a bérezés és szociális juttatásokat, valamint a képzés lehetőségeit vizsgálja.

Az indulás óta eltelt másfél év alapján már konkrét eredményről is be tudunk számolni arról, hogy milyen fogadtatás tanúsítottak az egyes cégek a vizsgálat során feltártak kapcsán. Mivel az öt megye területén az ellenőrök összlétszáma alig haladja meg a 100 főt, így jelentőségében elenyészőnek tűnhet a probléma. Ugyanakkor, ha az általuk ellenőrzött gépjárművezetők létszámát (kb. 3500 főt), valamint az utazóközönséget is beszámítjuk, akkor válik érthetővé miért tekinthetjük az emberi erőforrás megújításának sarkalatos kérdésének ezt a jelenséget.

Konzulens: Dr. Nagy György László főiskolai docens

Tolnay László

Anthropocentric Production Systems
(Abstracts)

Anthropocentric Production Systems are production systems defined and implemented to obtain a maximal utilisation of the human factor, to be competitive on the World-market and to meet its new demands. They incorporate all the production factors, for instance the construction of the workplace, the arrangement of the workforce, job distribution, organisational structures and the applied technology. This paper gives a more detailed introduction to not just the concepts of Anthropocentric Production Systems, but its elements, as well. Apart from these, the technical aspects of the system are also investigated, with special respect to information and automation technology. As an addition to the examples from various Ec reports, an existing structure was analysed in-depth. The results are included so as to give a better understanding of Anthropocentric Production Systems. In the third part the possible contribution of education is discussed, specially emphasizing the role of higher education. The inclusion of more general thoughts and findings about the higher education-company relation could not be avoided, and neither could suggestions to institutes of technical higher education.

Konzulensek: Dr. Hronszty Imre egyetemi docens
Vajda László egyetemi tanársegéd

Tóth Andrea

Munkanélküliség az Európai Unión belül

Napjainkra a munkanélküliség úgynevezett társadalmi jelenséggé vált, amely minden ország fejlődését hátrányosan befolyásolja. Társadalmi szintekre bontva ez a mindennapos probléma nagyon sok embert foglalkoztat, főleg azokat, akiket közvetlenül is érint, viszont akik nem munkanélküliek, azok nagy része is joggal retteg, hiszen bármikor ők is hasonló helyzetbe kerülhetnek. Mindezzel dolgozatom témáját szerettem volna elővezetni, amelyet földrajzilag egy szűkebb területre, pontosabban egy európai közösségre szűkítettem, vagyis: Munkanélküliség az Európai Unión belül.

Az EU komoly munkanélküliségi gondokkal küszködik, amely rányomja bélyegét a fejlettségi színvonalra is és ez nem csak a tagállamokat érinti, hanem még sok belépésre váró ország (köztük hazánk is) fejlődésén is, azaz az EU-tól az európai integrációs folyamat jövője függ.

Mint már a bevezetésben említettem, 1995. január 1-től már három új taggal bővült az unió, ami az addig kialakult helyzetet jelentősen befolyásolhatja. Dolgozatomban az újonnan kialakult helyzettel és a belépett országoknak az EU-ra gyakorolt várható hatásaival már nem foglalkozom, a közösségnek a munkanélküliségi helyzetét az 1994-es évvel bezáróan szerettem volna jellemezni.

Konzulens: Dr. Hubai József főiskolai docens

KOMMUNIKÁCIÓELMÉLET

TÖMEGKOMMUNIKÁCIÓ

SZEMIOTIKA

Baráth Zoltán

Az Information Superhighway: Folyamatok és kérdőjelek

A kommunikáció és információcsere fejlődése századunk végének egyik legfontosabb folyamata, mely a társadalom minden rétegét érinti. Az Information Superhighway a XXI. század kommunikációs hálózata lesz. Célja egyszerű felhasználói eszközökön keresztül egy olyan kétirányú összeköttetés létrehozása a világ bármely két pontja között, amely, különösebb felhasználói szakértelem nélkül tetszőleges méretű adattömb gyors átvitelét teszi lehetővé. A hálózat integrálná a telefon flexibilitását, a televízió adathordozó kapacitását és a számítógép adta lehetőségeket. Ráépülne a már meglévő rendszerekre, tartalmazná azok szolgáltatásait és felhasználna minden egyéb adattovábbítási lehetőséget is. Széleskörű bevezetése világszerte forradalmasítani fogja az információcsereét.

Felvetődik a kérdés, hogy milyen lehetősége lesz Magyarországnak a csatlakozásra és hogy van-e ma ilyen kommunikációs rendszerre egyáltalán szükségünk?

Véleményem szerint modern kommunikációs rendszerre szükségünk van. Kiegészítésben eddig is komoly előrelépéseket tettünk. Az Information Superhighway-hoz való csatlakozásnak technikai és pénzügyi problémái lesznek. Célszerű lenne, ha minél előbb becsatlakoznánk a rendszerbe és a további hálózatokat már kompatibilis módon fejlesztenénk.

Ha időben cselekszünk, lehetőségünk nyílna egy információs központ létrehozására a Kelet és a Nyugat között.

Konzulens: Z. Karvalics László egyetemi adjunktus

Batári Krisztina-Hanich András

"Élet és irodalom, értelmiség és politika"
(Írók, költők, művészek önelitelt nyilatkozatai a magyar sajtóban 1993. október 29---december 30.)

A dolgozat a médiaháború egyik részdiszkurzusát, az önelitelt nyilatkozatokat vizsgálja a diskurzus-analízis eszközeivel. Az elemzési keret meghatározása után (médiaháború, nyilvános önkép, értelmiség és hatalom kapcsolatának magyarországi jellegzetességei) olyan nyilatkozattípusokat különít el, amelyek a nyilatkozatok szerzőinek, tágabban a magyar művészértelmiség egy részének a demokratikus átmenetben való helykeresésére, csoportképző ismervek meglétére és működésére, valamint identitáskeresésére világít rá.

Konzulens: Kovács Éva egyetemi adjunktus

Bellon Ágnes

Ahogy tetszik
avagy a vezetők tulajdonságai - ahogy mi látjuk

Bevezetés

Elemzés

A felmérésben résztvevők

Csoportkialakítás

Külső megjelenés

Emberekkel való kapcsolattartás

Kommunikáció

Kapcsolattartásra való hatásrendszer

Belső tulajdonságok

Hozott- és környezeti hatás

Tanulható és fejleszhető tulajdonságok

Tanult tulajdonságok

Csoportjellemezés

Műszaki menedzserek

Közlekedésmérnök hallgatók

Közgazdász hallgatók

Összegzés

Konzulens: Dr. Nagy György László főiskolai docens

Czirnik Éva

A vezető és a beosztottak közti kommunikáció

I. Bevezetés

A motiváció és a cél megfogalmazása

A módszer

II. A kommunikációról általában

Stratégiai kommunikáció

A kommunikáció keretei

Bürokrácia

Adhokrácia

III. A párbeszéd

Bizalom, hitelesség

(A "becsületes kommunikátor")

IV. A szervezeti kommunikáció különböző formáiról

A négy szemközti beszélgetés

Az írásos közlés

Az előadás

Az értekezlet

V. A szervezeti kommunikáció

Akadályok

A beosztottak elvárásai

Vezetés körbejárással

VI. Néhány gyakorlati példa a szervezeti életből

Konzulens: Dr. Nagy György László főiskolai docens

Dusza Erika

Autonómia és kontroll

(Az újságíró autonómiája, szerkesztőségi kontrollja;
A szerkesztőség autonómiája, tulajdonosi és egyéb
kontrollja a Magyar Hírlapnál)

Mi a tét? - kérdezné Balassa Péter. A feldolgozott téma aktualitását és fontosságát szükségtelen hangsúlyoznunk: napjainkban a tömegmédiák egyik kiemelt "szereplőjévé" maguk a tömegmédiák váltak. A - kialakulóban lévő polgári társadalmunk "gyermekbetegségeként" (is) aposztrofálható-médiaháború, jelenségének kutatásához nélkülözhetetlen adalékként szolgálhatnak hasonló, empirián alapuló, elemző írások. A dolgozat eredeti szándékunk szerint az újságíró autonómiájának, szerkesztőségi kontrolljának vizsgálatára irányult. De csakhamar világossá vált, hogy egy egyfelől a téma szűkítésére, másfelől annak bővítésére kell törekednünk. Célszerűbbnek látszott az elemzést konkrét laphoz kötni, így (mint látni fogjuk, csak viszonylag) mértéktartó és mértékadó országos politikai napilapként a választás végül a Magyar Hírlap-ra esett. Elemzésünk nyitott kérdéseken alapuló interjúkra épült. A megkérdezettek zömét az MH belső munkatársai alkották, de megszólaltak már, a médiaügyekben kompetens személyiségek is. Tény: a munkatársak - hierarchiában elfoglalt helyüktől függően - mind szembesülni kényszerülnek bizonyos kontrolláló tényezőkkel, mégis legfontosabb, mindannyiuk számára érvényes korlátnak az önkontroll tekinthető. A beszélgetések során kitűnt, a megkérdezettek számára saját autonómiájuk kérdése elválaszthatatlan a lap egészének autonómiájától. Mindezek figyelembevételével az írás egyéb viszonyrendszereket is feltárni igyekszik, úgymint tulajdonos-lapvezetés, lapvezetés-hirdetők, újságíró-hírforrás, újságíró-politikai pártok viszonya.

Konzulens: Dr. Pokol Béla tanszékvezető
egyetemi tanár

Egry Gábor Ákos

Vámpírlegenda a filmen

Munkámban egy hirhedt figura, a vámpír helyzetét, helyét vizsgálom, az irodalom és a film történetében, az alakjához kapcsolódó felfogásokat, s ezek változását, a vámpírfilmek esztétikáját, jelentőségét.

A vámpír figurája érdekesen máig élő alakja az irodalmi alkotásoknak és filmeknek. Népszerűsége felbukkanása óta - mely a XVI--XVII. századra tehető - nem csökken sem alkotói, sem kultúrfogyasztói körökben. Ennek szerintem pszichikai-szociológiai oka van. A vámpír egy nyugati és egyben városi rémalak, az újkor nagyvárosi-urbanizációs fejlődésbeli problémáinak szellemi-irodalmi szülöttje. Ez lehet az oka, hogy a XIX. század írói, köztük olyan nagyság, mint Lev Tolsztoj, szívesen foglalkoznak a vámpírral, s bizonyos, hogy a vámpír urbánus jellege miatt foglalkoztatott alakja a filmeknek, amely tipikusan városi művészet.

S végül megpróbálom megvizsgálni a horrorfilm és szűkebben a vámpírfilm helyét a filmkultúrában, a szórakoztató és a művészfilmek között. Szerintem mindenképpen fontos hely illeti meg, hiszen híres, nagynevű rendezők (Murnau, Polanski) alkottak filmeket róla a legkülönbélebb műfajokban és felfogásban, a melodrámától a komédiáig. Újat jelenthet a film és a horrorfilm látásmódjában F. F. Coppola Drakulája, mely a vámpírt nem szörnyalakként, hanem érző, szenvedő, megalázott emberként ábrázolja.

Konzulens: Dr. Szilágyi Erzsébet főiskolai docens

Erőss Gábor

Napló

A magyar történelemkép sajátosságai és ezek megjelenítése a filmekben (1968--88)

Dolgozatom kiinduló hipotézise az, hogy egyrészt egy adott társadalom történelemképe bonyolult, kulturális értelemben vett interpretációja ezen társadalom "objektív" történelmének és, hogy másrészt ez az interpretáció a magyar történelem esetében különleges sajátosságokat mutat, kiemelt helyet kap, átszövi a szellemi élet egészét, és nevezetesen a filmeket. Ezt az értelmezési-rendszert kívánom vizsgálni, úgyis, mint amit ez a történelmi folyamat határoz meg; de főként - ami sokkal érdekesebb -, mint filmnyelvet.

Elsősorban Bacsó Péter, Jancsó Miklós, Mészáros Márta és Szabó István egyes filmjeit fogom elemezni, pontosabban a történelmi idő általuk megélt, és alkotásaikban meghatározott jelrendszerrel átadott változatait.

Mindezzel arra keresek választ, hogy kiinduló hipotéziseim helytállóak voltak-e, és hogy a történetek különbözősége, vagy pedig a történelem egysége, vagyis e filmek történelemképének és az általuk "beszélt" filmnyelvnek az egységes volta lesz-e a meghatározó. Egyszóval: miről szól történelmünk?

Konzulens: Dr. Wessely Anna egyetemi adjunktus

Garamvölgyi Gábor

Nem-verbális kommunikáció, kötődés, személyiségzavarok

Régóta ismert tény, hogy a korai életszakaszban átélt élmények nagymértékben befolyásolják és meghatározzák az egyéni későbbi pszichés fejlődését. Az idegrendszer posztnatális fejlődésének ténye a korai ontogenezis történéseinek kitüntetett voltára hívja fel a figyelmet. A legelső és minden bizonnyal egyik legfontosabb, legmeghatározóbb élménye a fejlődő individuumnak az anyjához való viszonya újszülött- és csecsemőkorban. Ha ez a viszony diszharmonikus, az attachment (kötődés) folyamata zavart szenved, és ez a zavar a későbbi életszakaszokban manifesztálódó pszichés rendellenességek egyik oka lesz. Már a század eleje óta foglalkoztatja a kutatókat ez a problémakör, és az utóbbi évtizedekben a figyelem az etológia felé fordult. Számos esetben vizsgálták az anyjuktól és társaiktól izolált (deprivált) majmok viselkedését, szomatikus és pszichés fejlődését. Felmerül a kérdés, milyen feltételekkel és milyen mértékben használhatók fel a főemlősökkel végzett deprivációs kísérletek eredményei egyes humán pszichés rendellenességek magyarázatára.

Konzulens: Dr. Ujhelyi Mária egyetemi adjunktus

Jauszky Imre

A humoros nevetés eredete

A humoros nevetés élettanának vizsgálata közben felállítottunk egy elméletet a nevetésinger evolúciós eredetére vonatkozóan. Összehasonlítva az élettani eredményeken alapuló elméletet a nevetés pszichológiai, etológiai és filozófiai elméleteivel, azt találtuk, hogy fiziológiai eredményeink összehangolhatják a nevetés eredetére vonatkozó ezen korábbi elméleteket. Az előadás demonstrálja a kommunikációs és az élettani folyamatok egységét.

Konzulensek: Dr. Kopp Mária egyetemi tanár
Kaszab Zsuzsa tudományos ösztöndíjas

Kerék Dávid

Fogyasztók, márkák, személyiségek

Dolgozatomban az alábbi kérdésekre keresem a választ:

- hogyan kommunikálnak a termékek és a márkák
- hogyan alakul ki és épül fel a kapcsolat a fogyasztó és a márka között
- milyen összetevők befolyásolják a márkaimage és a márkaérték alakulását, és azok kapcsolatát
- hogyan lehet a márkaszemélyiség és a márkakapcsolat révén hatékonyabb márkatevékenységet folytatni
- mit jelent az erős márka fogalma
- milyen folyamatok irányítják a fogyasztók a márkaválasztásban
- és egyáltalán hogyan él együtt a fogyasztó a márkákkal?

Igyekeztem megismertetni az olvasót azokkal a fogalmakkal, és azok összefüggéseivel, amelyek segítségével a márkatevékenység menedzselhető. Ezek a fogalmak a márkaszemélyiség, a márkaimage, a márkaérték, és a márkakapcsolat. Bízom abban, hogy sikerült érzékeltetnem a téma erősödő fontosságát, és hogy megérti az olvasó, miért tartom a márkázást napjaink egyik legfontosabb vállalati tevékenységének.

Konzulens: Dr. Fazekas Ildikó főiskolai docens

Koós István

A japán film Magyarországon

A dolgozat célja, hogy feltárja a japán kultúra egy meghatározott szeletének és a nyugati kultúrában legismertebb területének, a japán filmnek magyarországi megjelenését.

A munka első része feltárja mindazokat a Magyarországon hozzáférhető - magyar nyelvű - irodalmakat, amelyek a japán filmről szólnak (lexikonok, filmtörténetek).

A második részben pedig 5, - ma már klasszikussá érelődött japán film - így Kurosawa Akira: A vihar kapujában (Rashomon); Shindo Kaneto: A kopár sziget (Hadaka no Kima), Hiroshi Teshigahara: A homok asszonya (Suna no onna), Kobayashi Masaki: Herakiri (Seppuku), és Nagisa Oshima: Az érzékek birodalma (Ai no korridó) című filmjének magyarországi sajtóvisszhangját elemzi.

Ennek során a dolgozat feltárja a cikkírók által a filmek mondanivalójáról megfogalmazott értelmezési lehetőségeiket és rámutat ezen cikkírók tévesnek tartott reflexióira. Ezzel összefüggésben a munka kifejti e téves reflexiók okait, az "önfeláldozás-mítosz" elméletének alapján.

A dolgozat egy majdani nagyszabású mű része kíván lenni, amely nemcsak ezen öt filmalkotás, de az összes Magyarországon bemutatott japán film sajtóvisszhangjának elemzését vállalja fel.

Konzulens: Dr. Szilágyi Erzsébet főiskolai docens

Kopasz Marianna-Paizs László

Az OTP Bank 1993 utolsó negyedévi reklámkampányának vizsgálata

Tanulmányunkban az OTP Bank 1993 utolsó negyedévi reklámkampányának reklámfilmjeit, óriásplakátjait és újsághirdetéseit elemezzük. Vizsgálódásunk során a marketing és a társadalomtudományok nézőpontja egyaránt meghatározó szerephez jut. Marketing nézőpontból a reklám elősorban gazdasági jelenség, a hirdetés funkciója információnyújtás, értékesítésnövelés, image-építés stb. A társadalomtudományok látóterében a reklám mint társadalmi-kulturális jelenség jelenik meg. Ennek megfelelően tanulmányunk a hirdetések feltételezett hatásának elemzésén túl kísérletet tesz a reklámoknak mint társadalmi, kulturális jelenségeknek a vizsgálatára is. A hirdetésekben "megjelenő" szimbólumok, mítoszok és kulturális minták megerősítik és újratermelik a társadalom érvényben lévő hiedelmeit, normáit és értékeit. Az egyes reklámokban rejlő jelentésrétegek minél teljesebb feltérképezéséhez megpróbáljuk rekonstruálni azokat az ideológiákat és mítoszokat, amelyek a különböző jelentések foglatatát, "metanyelvét" képezik. Végül kísérletet teszünk arra, hogy megjósoljuk a reklámok által megcélzott rétegek és csoportok lehetséges interpretációit, reakcióit...

Végül néhány szó az elemzés "módszertanáról". Dolgozatunkban nem törekszünk valamiféle az analízist megelőző általános elméleti keret felvázolására... Vizsgálódásunk során igyekszünk adaptálni a kapcsolódó tudományterületek bizonyos elemeit; a hirdetésekben fellelhető jelentésrétegek vizsgálatához a szemiotika, a lehetséges célközönségek feltérképezéséhez a szociológia, a reklámok formastruktúrájának elemzésékor az esztétika vonatkozó eredményeit. Az elemzéseket minden esetben a hirdetések részletes leírása előzi meg.

Konzulens: Becskeházi Attila

Liziczay Melinda--Steczina Tünde

A büroinformatika kialakulása

Pályázatunkat azon okból kezdtük el, hogy jobban megismerkedjünk a szakirányunkhoz kapcsolódó feladatokkal és problémákkal. Kutatásunkat az információáramlás történetének rövid áttekintésével kezdtük. Az információnak már az őskorban is nagy jelentősége volt, hiszen az életben maradás legfontosabb követelménye volt. Az idő előrehaladtával az emberi kultúra megkívánta az információközlés egyre fejlettebb technikáját. Fontos szerepe volt a vallásban, a kultúrában, a hétköznapi életben, de leginkább a hadsereg ügyeinek intézésében. A világ minden kultúrájában megtalálhatók az információ közlés különböző eszközei.

A közlekedés világméretű korszerűsítésének köszönhetően a XVIII. és XIX. sz. éveiben az informatika rohamos fejlődésnek indult. Ez a folyamat megfigyelhető az úthálózatok, a közlekedési eszközök modernizálásában, ami magával vonta a távírók és telefonok kialakulását. A távíróknál használt lyukszalagot tekinthetjük az első komolyabb információátviteli eszköznek. Ez az eszköz volt az alapja az 1910-es németországi népszámláláskor használt adatfeldolgozó berendezésnek. Ezt a gépet mondhatjuk a mai modern számítástechnika alapjának.

Ma már elengedhetetlenek a fejlett számítógépek a korszerűen berendezett irodákból, melyek kialakulása az ókorra vezethető vissza. Ezek a helységek ebben az időben még magánháznál alakultak ki, ahol elsősorban kereskedelmi és hiteltevékenységeket folytattak... Csak a századfordulón kezdtek külön irodaházak építésébe, amely elsősorban a tengeren túlön figyelhető meg.

Az információhálózat fejlődésének köszönhetően napjainkban egyre több személyi számítógép kerül magánhasználatba, ami maga után vonja a távfoglalkoztatás elterjedését. Ebben nagy segítséget nyújt a laptop is...

Konzulens: Dr. Nagy György László főiskolai docens

Mező Barna

Változások az MTV és a DTV műsorstruktúrájában

A címből kiderül, hogy egy olyan témával kívánunk foglalkozni, amely az elmúlt időszakban és még most is gordiuszi csomóként nehezedik a mindenkori kormányzatra és ellenzékre. A dolgozat célja nem erről a vitáról írni, hanem megvizsgálni, hogy mit is néztek, nézhetnek az MTV és a DTV nézői, vagyis mi.

Kiindulópontnak Luhmann médium és modernizáció elméletében leírt és kidolgozott fogalomrendszert tekintettük, az elemzések során igyekeztünk ezeket újszerűen alkalmazni. A dolgozatban az 1980-as, 1989-es, 1990-es és 1993-94-es éveket vizsgáltuk ezen évek napjaiból mintát véve. Az MTV egyes és kettős csatornáján és a Duna TV-n bemutatott műsorokat egy meghatározott elv és módszer alapján kívántuk csoportosítani. Megvizsgálva a megadott intervallumban a műsorstruktúra változásait, kiegészítve friss az elmúlt négy évre kiterjedő tartalomelemzések adataival.

Egy új aspektusból kívántuk megközelíteni ezt a problémakört, egy olyanból amellyel a nézőkön kívül alig foglalkozott bárki is.

Konzulens: Dr. Juhász Árpád egyetemi adjunktus

Mező Mónika

Egri főiskolások a XXV. Magyar Filmszemléről

Az EKTF II. és III. évfolyamos művelődésszervezés szakos hallgatói 1994. februárjában Budapesten végeztek társadalomelméleti kutatás. A II. éves hallgatók azt vizsgálták, hogy milyen szerepet töltenek be a tömegkommunikációs eszközök a mai magyar társadalomban. Kutatásuk gerincét a XXV. Magyar Filmszemle eseményei adták. A szemlére a III. éves hallgatók is ellátogattak, de más feladatot hajtottak végre: az Egri Városi TV számára forgattak egy 20 perces anyagot. Emellett mindkét csoport tagjai elemző dolgozatot írtak a látott filmekről. Munkámban azt dolgoztam fel, hogy a két csoport hogyan értékelte a látottakat a két különböző feladat és nézőpont függvényében. Érdekesnek ígérkezett az is, hogy mi, művelődésszervező szakos hallgatók hogyan vélekedünk a szervezésről, és a rendezésről. 23 hallgató 28 dolgozatát összegeztem, melyek a Filmszemléről alkotott véleményeket tartalmazzák. Mint kiderült, érzékenyen reagáltunk a szervezési problémákra: felnagyítottunk egy-egy hiányosságot. A Filmszemle nemcsak mint a művelődésszervező szakos, de mit filmre specializálódott diákok számára is tanulságos volt. A magyar film sokféle irányzata visszhangra talált a 23 hallgató között. Leginkább a történelmi témájú filmek nyerték el tetszésünket, mivel 23 főből 22 hallgató másik szakja történelem. A két legsikeresebb alkotás így Szász János: Woyzeck és Mihályfi Sándor: Ábel a rengetegben c. műve volt. Dolgozatomhoz felhasznált módszerek: résztvevő megfigyelés, dokumentumelemzés, tartalomelemzés.

Konzulens: Dr. Szilágyi Erzsébet főiskolai docens

Pálinkás János

A reklám, mint olyan

"Először azt hittem, túl vékony lesz." De aztán sikerült összehoznom.

Dolgozatomban szeretném bemutatni és értékelni a reklámot, mint jelenséget. Nem célozok bíráskodni felette, a reklámok léte fogyasztói társadalmunkban úgy tűnik meggingathatatlan. Ha azonban már a termelés-eladás-vásárlás-fogyasztás folyamatában manapság ekkora jelentőséggel bírnak, érdemes megközelíteni őket különféle szempontok alapján. Én a következőket emeltem ki: történelmi, közgazdasági, nemzetgazdasági, etikai, pszichológia, ökológia, szociológia, és művészeti szempontok.

Igyekeztem úgy a reklám pártolónak, mint ellenzőinek érveit ütköztetni egymással, hangot adni mindkét oldalnak. Felhívtam a figyelmet a reklámok valóságos és lehetséges veszélyeire, többnyire példákon keresztül bemutatva. Megpróbáltam rávilágítani a reklámokhoz kapcsolódó kételyekre és azokat eloszlatni. Külön elidőztem a magyar vonatkozású kérdéseknél. Nem restelltem leírni kifogásaimat, amikor személyes állásfoglalásomat közöltem egyes dolgokról. A dolgozatnak - bár szerettem volna - nem sikerült minden szempontból megvizsgálni a reklámot. Így kimaradt a reklámok szemantikai elemzése, akárcsak a jogi és etikai szabályozás kérdése. A továbbiakban szeretnék a témával bővebben foglalkozni a szakdolgozatom keretében, melyben nem csak újabb szempontok alapján folytatnám a vizsgálatot, hanem a már meglévőket jobban részletezném, életszagúbbakká tenném még több példa segítségével.

Konzulens: Dr. Fazekas Ildikó főiskolai docens

Rákosi Krisztián

Biztos, hogy ez kell nekünk?

avagy

a reklámokban látható szexizmus problémája.

Sex sells. (A szex elad.) Ez a mondás elég régről eredeztethető. Körülbelül azóta áll, amióta megjelent az első reklám, mely valamelyikünk fürdődresszes dédnagymamáját vagy dédnagypapáját ábrázolta... Úgy néz ki, a szex mindent elad a cigarettától kezdve az értékpapíron és a sörön át a farmerig. De ez vajon tényleg így van? Mert ha igen, akkor érthető, hogy egyre többen alkalmazzák a meztelenséget vagy a nemiség érzékeltetésének más formáit termékük eladásának növeléséhez - vagy legalábbis az iránta való figyelem felkeltéséhez. De ha igaz ez az állítás, akkor hogy lehet az, hogy az ilyen típusú reklámok miatt beérkező reklamációk, panaszok száma a világ legtöbb országában évről évre nő. Ha pedig nem igaz az állítás, akkor az azt jelenti, hogy több ezer reklám-szakember és reklámozó cég évtizedek óta tévedésben él? Ha a szex mégsem adja el a termékeket, akkor miért ragaszkodnak mégis reklámokbeli alkalmazásához ilyen sokan már a század eleje óta? És egyáltalán, az embereket érdekli a szex. Akkor pedig mi az, ami bántja őket, egy-egy ilyen reklám megnézésekor? Sok cikket elolvastam, és beleástam magam egy kicsit a szexológia tudományába is, mire megkaptam erre a kérdésemre a választ. Ekkor döböntem rá, hogy az embereket a lealacsonyító bizonyos mindenki által jól ismert nemi skatulya szerinti ábrázolás bántja. Ezt hívják a szakirodalomban szexizmusnak. A szexizmus kialakulása hosszú időre nyúlik vissza, a történelem folyamán mindenféle hatás érte. Ezt szeretném az első fejezetben bemutatni. A második fejezetben a nemi szerepekről, mibenlétükről szeretnék egy pár szót ejteni, majd példákkal is megvilágítani, hogy milyenek is valójában a szexista reklámok. A harmadik fejezetben egy picit kiegészítem a kört, a szexualitással és illemmel kapcsolatba hozható mindenféle reklám szabályozását szeretném bemutatni...

Konzulens: Dr. Fazekas Ildikó főiskolai docens

Rózsa Tamás

A Public Relation szerepe és lehetőségei az önkormányzatok munkájában

A Public Relation még új tudománynak számít Kelet-Közép-Európa országaiban. Egyelőre még csak a versenyszférában használják megfelelő módon. A közigazgatás alapelveinek változása révén mind nagyobb szükség lenne erre az önkormányzatok mindennapjaiban is. A városi szintű önkormányzatoknál egyre elterjedtebb a nyilvánossággal foglalkozó szakemberek alkalmazása. Ez azonban jórészt formális, s a médiák informálására törekszik. Ez a tanulmány azért készült, hogy elméleti síkon bemutassa, milyen szerepet kellene betölteni a PR-nek. A PR magába foglalja a kommunikáció szervezését, ami nem egyenlő a médiavezetőkkel kialakítandó jó kapcsolattal. A kommunikáció két aktív szereplőt feltételez, tehát a PR-nek az is feladata, hogy információt szerezzen. Szintén a PR feladata a belső információ-áramlás megszervezése. Ez különösen fontos a bürokratikus szervezeti sémában, hiszen itt kevés lehetőség mutatkozik arra, hogy az ügyintézőknél jelentkező információk torzítás nélkül eljussanak a vezetés szintjére. Ugyanakkor ez kihat a hivatali munka hatékonyságára is. Ez a dolgozat a szakirodalomból nyerhető motivumokn kívül, tartalmaz szociológiai vizsgálatokon alapuló következtetéseket is.

Konzulens: Dr. Csuth Sándor főiskolai adjunktus

Szalavári Zsolt

Számítógépes grafika és animáció
- az ezerarcú valótlanág

A számítógépes grafika és animáció napjaink legújabb kommunikatív alkotó médiumának tekinthető, mely bár egy igen rövid múltra tekinthet csak vissza, megjelenésével átértékelheti eddig alkotott fogalmainkat a megismerésről, a megismerhetőségről, felvetve újabb, eddig nem létező esztétikai problémákat. Munkámban rávilágítva a médium újszerűségére, ugyanakkor párhuzamot vonva az eddigi animációs technikákkal, igyekszem ezt az alkotó technikát minél szélesebb körben megismertetni. Célom eléréséhez törekedtem közérthető módon megfogalmazni a felsorakoztatott gondolatokat, ügyelve arra, hogy ennek a dolgozat szakszerűsége ne lássa kárát.

Áttekintve a számítógépes grafika és animáció fejlődéstörténetét és az ahhoz szükséges hardverfejlődési lépéseket, az elkészített alkotások elemzéséhez alapot teremtve, különböző besorolási kategóriák felállítására tettem javaslatot. Újabb oldalról szemlélve a vizsgált tematikát, a képkalkotási folyamatát leíró biológiai képfeldolgozással. Végigkövetem a számítógépes animáció létrehozásához szükséges lépéseket, miközben kitérőkben az egyes technikai finomságokra és az ezáltal létrehozható látványvilágra is rámutatok.

A mai napig elért eredmények felmutatása mellett kitekintést nyújtok a médium jövőjét illetően, megállapítva az ebben a műfajban rejlő, még kiaknázatlan fantasztikus lehetőségeket.

Konzulensek: Dr. Palotai János egyetemi adjunktus
Dr. Kovács Endre tudományos munkatárs

Vajda Erzsébet

A "szocialista hős" ábrázolása
az '50-es évek magyar filmjeiben
(1948--53)

Minden műalkotást meghatároz a kor amelyben született, így van ez a filmmel is. 1948 (az államosítás) után Magyarország is megindult abban a versenyben, melyet a szocialista országok vezetői folytattak Sztálin kegyeiért. Átvettük azt a sztálini modellt a gazdaságba, a kultúrába egyaránt. A filmgyártás szervezeti átalakítását is ennek rendelték alá. Létrejött a Magyar Filmügyek Országos Bizottsága, valamint a Filmművészeti Szaktanács. 1945--48. között 10 játékfilm készül. Ebben az időszakban még pártok készítenek filmet. 1948. augusztus 19-i minisztertanácsi rendelet intézkedett a filmszakma államosítására. Létrehozzák a Magyar Filmgyártó Vállalatot, a Magyar Filmforgalmazási Nemzeti Vállalatot és a Mozgóképzési Nemzeti Vállalatot. Cél a jelen ábrázolása a filmen, a lelkesítés a pozitív emberi magatartások bemutatása. Az 1948--53. között készült filmek rendezői ugyanazok voltak - Bán Frigyes, Keleti Márton, Gertler Viktor. Bár a rendezők nem voltak járatlanok a filmszakmában, a hőseiket alakító színészek újak voltak (pl.: Szirtes Ádám, Mészáros Ági, Soós Imre). Az agitatív illusztratív, sematikus filmek tanmese jellege több, motívumban egyszerre jelentkezett. Ezeket a motívumokat (helyszín, alapkonfliktusok, jellemek, ellenségkép) elemzem a dolgozatomban és 6 filmben konkrétan. Az 1948--53 között készült 20 modern tematikájú filmből a Szabónét, a Kiss Katalin házasságát, a Becsület és dicsőséget, a Dalolva szép az életet, az Állami áruházat és A város alatt-ot elemzem részletesen. A kor értékelését idézve a filmes és a filmről való gondolkodást egyaránt próbálok bemutatni.

Konzulens: Dr. Szilágyi Erzsébet főiskolai docens6

**KÖRNYEZETVÉDELEM,
-GAZDASÁG,
-BIZTONSÁG**

Gagy Pálffy Krisztina

Hulladékhasznosítás

A dolgozat egyik célja megismertetni a környezet-szennyezés, a pazarlás súlyos következményeit. Tudatosítani, hogy az eddigi magatartásformák és vásárlási szokások mellett környezetünket közép- és hosszútávon katasztrófa fenyegeti. A gyártási- és fogyasztási hulladékok termelési folyamatokba való visszavezetése, az újrahasznosítás abban az esetben ésszerű, ha kevesebb állami támogatást igényel, mint a hulladék lerakása vagy elégetése. A hulladék hasznosításában a másodlagos nyersanyagok kinyerése iránti igényt a gazdaságossági mutatók befolyásolják.

Szakirodalmak tanulmányozása, a külföldi és hazai adatok feltárása, összevetése és elemzése a téma pedagógiai vonatkozásainak kimunkálásához ad alapot.

Másik cél a fogyasztási szokások környezetbaráttá alakítása. Ez pedagógiai feladat, mely az óvodában és alsóban alapozható megfelelő attitűdformálással, érzelmek bevonásával, játékos tevékenységekkel, szokások kialakításával. A hulladékkezelés és hasznosítás téma jó lehetőséget nyújt erre.

A dolgozatban összegyűjtött és elemzett elméleti vonatkozásokra támaszkodva a helyi (városi, iskolai) sajátosságokat figyelembe vevő nevelőmunka részletes tervezése a következő feladat.

Konzulens: Hollóné Soproni Julianna főiskolai adjunktus

Helmeczy Orsolya

Környezetpolitika és hulladékgazdálkodás az Európai Unióban és hazánkban

Dolgozatom tárgya az EU és Magyarország környezetpolitikájának bemutatása. A téma aktualitását köszönheti annak a közvéleményben és politikában végbement szemléletváltásnak, mely a 90-es évekre a környezetpolitikát a biztonságpolitika rangjára emelte. A környezetvédelem egyre nagyobb rangot kap hazánkban is, hiszen az Európai Unióhoz való csatlakozásunk egyik előfeltétele a jogharmonizáció végrehajtása a környezetvédelem területén is.

Dolgozatomban kiemeit szerepet a hulladékgazdálkodás kapott... A 2. fejezetben a környezetpolitika általában alkalmazott eszközeinek két nagy csoportját, az adminisztratív és a közgazdasági szabályozókat ismertettem...

A világ környezetvédelmi válságával foglalkozó fejezetben az 1992-es Riói Konferencia jelentéseit foglaltam össze. A 4. fejezet elméletben és általánosan foglalkozik a hulladékokkal, kezelésükkel, a hulladékkereskedelem és a veszélyes hulladékok kérdésével. Az 5. fejezet az EU környezetpolitikáját, a szabályozások és direktívák rendszerét, az Egységes Európai Törvény három alapelvét..., a környezetpolitika eredményeit, problémáit, jövőbeni lehetőségeit tartalmazza, a környezetvédelem különböző szakterületein, kiemelten a hulladékgazdálkodás témakörében.

Az utolsó fejezet a magyar környezetvédelem jelenlegi helyzetével foglalkozik, tartalmazza a javítás érdekében megtett lépéseket, illetőleg a különböző hiányosságokat és problémákat...

Hazánk EU-hoz való majdani csatlakozásának egyik alapfeltétele az Unió környezetvédelmi szabályozó rendszerének adoptálása, tehát a dolgozat folyamán igyekeztem a két rendszer összehasonlítását is érinteni.

Konzulens: Dr. Majoros Pál főiskolai tanár

Kopasz Marianna

Az emisszió kereskedelem politikai-intézményi kivitelezhetőségének vizsgálata Magyarországon

A kibocsátások kereskedelme, mint a környezetvédelmi szabályozás költséghatékonyan tartott eszköze nagy popularitást élvez az OECD-országok környezetpolitikával foglalkozó szakirodalmában. Az Egyesült Államokban a közelmúltban egy nagyszabású program keretében útjára indítottak egy ilyen típusú szabályozást a kén-dioxid és a nitrogén-oxidok kibocsátását illetően.

Jelen dolgozat arra keres választ, hogy van-e lehetőség Magyarországon a kén-dioxid emisszió vonatkozásában a kibocsátás kereskedelem valamely formában történő alkalmazására. Tanulmányom kiindulópontjául egy, a közelmúltban elkészült dolgozat (Kaderják--Lehoczki, 1993) szolgált, amely közgazdasági megalapozását nyújtotta egy az erőművi szektorra kialakítható buborék politika előnyeinek.

Ezen tanulmány célja, hogy megvizsgálja az emisszió kereskedelem egyes elemei megvalósíthatóságának politikai-intézményi és technikai feltételeit...

A tanulmány felépítése a következő: Az 1. fejezet a magyarországi környezetvédelmi szabályozás és igazgatás jelenlegi és várható jövőbeni helyzetét vizsgálja. A 2. fejezetben átfogó helyzetképet próbálok nyújtani a hazai erőművi szektorról, mint a szóbanforgó szabályozási koncepció elsődleges alanyáról. A 3. fejezetben pedig nagyító alá veszem a villamosenergia-iparon kívüli iparágaknak egy kibocsátás kereskedelemben való részvételének lehetőségét, különös tekintettel ezen ágazatok kén-dioxid kibocsátásának alakulására.

A 4. fejezetben az első három fejezet háttérinformációira és az elkészített interjúkra támaszkodva főbb pontokba szedem az emisszió kereskedelem kivitelezhetősége kapcsán felmerülő problémákat, s esetleges megoldási lehetőségeit.

Konzulens: Dr. Kaderják Péter egyetemi adjunktus

Kukucska Zsolt

Az Európai Unió környezetvédelmi politikája

A Magyar Köztársaság az Európai Unióhoz való csatlakozás küszöbén áll, és célja az, hogy e csatlakozás minél előbb és minél zökkenőmentesebben megtörténjen. Ennek érdekében minden területen alkalmazkodni kell az Unió előírásaihoz.

Ezek közé tartozik a környezetvédelem is. A környezetvédelem, amely nem csak az ember környezetének, Földünknek megővését jelenti, hanem komoly gazdasági fegyver is lehet.

Különösen érvényes ez a mezőgazdaság területén. Hazánk túlnyomórészt agrártermékekkel próbál betörni az Unió piacára, ez a nagyfokú protekcionizmus miatt nem könnyű feladat. A beviteli tilalmak egy részének legfőbb indoka az, hogy az adott terméket nem az Unió előírásainak megfelelő módon termesztették-tenyésztették, illetve dolgozták fel. Ha nem tesszük itthon is kötelezővé a szigorú környezetvédelmi szabályozást, és főleg ha nem tartjuk-tartatjuk be azokat, meghagyjuk ezt a támadási felületet. Persze nem mellékes az sem, hogy a természeti erőforrások megővése meghosszabbítja azok teljesítőképességét is.

Dolgozatomban megkísérlem bemutatni az Európai Unió általános környezetvédelmi politikáját, valamint szeretnék kitérni néhány tagország (Anglia, Dánia, Franciaország, Hollandia, Németország, Olaszország) saját politikáira is. Ez magában foglalja a környezetvédelem szervezeti, irányítási rendszerét, programjait, jogi, adminisztratív és gazdasági szabályozását, a költségek finanszírozását és az ezzel kapcsolatos oktatás, tájékoztatás helyzetét is.

Végül egy rövid áttekintést szeretnék nyújtani a magyarországi környezetvédelmi szabályozás helyzetéről.

Konzulens: Flórisné dr. Sípos Ida egyetemi docens

Langó Nándor--Lencsés Tamás

Valóban a paksi áram a legolcsóbb?

Célunk volt, hogy megállapítsuk, hogy melyik erőmű, illetve erőműtípus állítja elő legolcsóbban a villamosenergiát hazánkban. A dolgozat tartalmazza a villamosenergia önköltségének vizsgálatát, költségtényezők összehasonlítását különböző erőműtípusok esetében. Ezen belül részletesen vizsgáltuk a Paksi Atomerőmű Rt. által termelt villamosenergia önköltségét.

Megpróbáltuk a villamosenergia árba, főként a nukleáris energia árban ma még meg nem jelenő tényezőket meghatározni. Vizsgáltuk ezen tényezők költségnövelő hatását, megpróbáltuk számszerűsíteni is azokat. A dolgozat rámutat, hogy fel kell készülni az atomerőmű esetében egy esetleges, súlyos üzemzavarra is, mely az erőmű leállításához vezethet. Ennek kockázatát és a kockázat költségnövelő hatását is figyelemmel kísértük a költségek elemzésekor. Ezenkívül megpróbáltuk nyomon követni a költségek jövőbeni alakulását is.

Jelenleg megállapítható, hogy hazánkban az atomenergiára épülő villamosenergia termelés a legolcsóbb.

Konzulens: Takáts Attila tudományos munkatárs

Molnár Tímea

"Az élet él, és élni akar"

A környezetvédelem, környezetbiztonság alszekcióban induló TDK dolgozatomban a jelenlegi társadalom körképeit vázolnám fel. Azért, mert az emberiség s ezen belül hazánk lakosságának az érdekei is azt kívánja, hogy takarékosan bánjunk a természet kincseivel.

A levegő, a talajvíz, az élelem, mint esetlegesen szennyező anyagok káros hatása, befolyása az emberi szervezetre. Nem utolsósorban megfogalmaznám a társadalom feladatát e témakörben. Ez tartalmaz megoldási javaslatokat egyéni, közösségi szinten, országos és nemzetközi nyomásgyakorlást.

Minden lehető megtegyünk, hogy hozzásegítsük hazánk polgárait a harmadik évezred küszöbére lépő emberhez méltó életmód és ebből következő életszínvonal kialakításához.

Konzulens: Kiss Sándorné egyetemi tanársegéd

Nemcsics Róbert

Környezetgazdasági és energiapolitikai megfontolások
Magyarországon létesített és létesítendő
vízlépcsőrendszerekhez

A vízlépcsők szerte a világon igen eltérő célokat szolgálnak, egészen az elsődleges energiatermeléstől (pl. nagy esésű hegyvidéki folyókon) a vízhozam kiegyenlítéséig (pl. szétterülő folyamok alföldeken) akár turisztikai célokig (völgyzáró gátak építése). Egy nagyon fontos tulajdonságuk azonban közös: ezek a rendszerek nagyon bonyolult kölcsönhatások között léteznek, ahol természeti, gazdasági, társadalmi és eléggé erősen politikai érdekek feszülnek egymásnak.

Magá a dimenziófelbontás mindenhol ugyanaz, csak a cél és a megvalósítás, ebből következően a méret, a vízlépcső és így az erőmű típusa eltérő, a rendszer természeti és emberi környezetének reakciója, ill. távolabbi dimenziók (nemzetgazdasági, regionális és nagypolitikai, társadalmi) hatásai is mások.

A jelen dolgozat a legnagyobb hazai vízlépcsőrendszerek problémáival foglalkozik, annak naiv reményében, hogy egy hasonlóan nagyszabású, még megvalósítás előtt álló drávai vízlépcső, a gyurgyeváci építésénél a dolgozat tanulságait (ha lesznek, márpedig lesznek) az építők figyelembe veszik. Nem tekintem magam szakértőnek, inkább műkedvelő kritikusként, és elsősorban a tárgyilagosabb tudományos megközelítés alapján gondolkodom a Gyurgyevác-problémakörrel.

Konzulens: Dr. Kovács Géza egyetemi tanár

Paizs László

Az erőművi légszennyezést csökkentő módszerek
költségalapú vizsgálata

A hazai környezetvédelem egyik súlyos problémája az erőművi légszennyezőanyag-kibocsátás. Dolgozatom arra vállalkozik, hogy áttekintést adjon azokról az emissziócsökkentő technológiákról, módszerekről, amelyek a hazai erőműparknál a közelmúltban megvalósultak, illetve potenciálisan megvalósíthatók lehetnének.

Az egyes technológiák és módszerek leltárba vételén túl, a legnagyobb légszennyezést okozó erőműveknél összehasonlító számításokat végzek a szóba jöhető módszerek emissziócsökkentésének fajlagos költségeit illetően.

Az elemzések kiindulópontjául részben a vonatkozó szakirodalom empirikus tényanyaga, részben a vizsgált beruházások megvalósíthatósági és környezeti hatástanulmányai, részben pedig az Energiagazdálkodási Intézet és az ERŐTERV szakértőivel folytatott interjúk szolgáltak.

Konzulens: Lehoczki Zsuzsanna egyetemi adjunktus

Vándor Balázs

A környezetvédelem gazdasági eszközei

A század második felétől a fejlett ipari társadalmakban a természet erőforrásainak rablógazdálkodásán alapuló ipari termelés következtében keletkező környezetkárosodások fokozottan hívták fel a figyelmet a környezetszennyezés és ezen keresztül a környezetvédelem problematikájára.

Születtek a környezet védelmével foglalkozó nemzetközi intézmények, tartottak gyümölcsöző konferenciákat, fogadtak el környezetvédelmi törvényeket, szabályozásokat.

Továbbra is hiányzik azonban a gazdaságban a környezetvédelmi szemlélet elterjedése, a gazdasági gondolkodásnak egy komplex, a környezetvédelem szempontjait figyelembe vevő megreformálása. Pedig a gazdaság számtalan részén komoly eredményeket értek el a környezetvédelem területén, hiszen például a számvitel egy napjainkban igen dinamikus fejlődő területe az öko-számvitel, ehhez kapcsolódóan mind fontosabb szerephez jut a környezetvédelmi könyvvizsgálat, az ún. zöld audit, már évek óta megtalálhatók az államok költségvetéseiben a környezetvédelmi adók.

Kidolgozásra vár azonban egy olyan koncepció, mely a fentebb felsorolt gazdasági eszközöket egységes rendszerbe foglalja annak érdekében, hogy ezek az eszközök ne elszigetelten, hanem egymással szerves kapcsolatban, és így nagyobb hatásfokkal lendíthessék előre a környezetvédelem ügyét.

Dolgozatom célja azoknak a gazdasági eszközöknek a bemutatása, melyeknek egy egységes rendszerbe való beillesztése jelentősen hozzájárulhat a környezetvédelmi szemlélet elterjedéséhez a gazdasági élet keretein belül.

Konzulens: Hazayné dr. Ladányi Éva főiskolai docens

Zaccomer Lajos

Egy alternatíva az energiakérdésben:
fotóvillamosság

Korunk égető problémái a kimerülőfélben levő energiakészletek és a nagymérvű szennyezésből adódó környezeti károk. Ez már néhány évtizedes viszonylatban is komoly veszélyeket jelenthet bolygónk számára, így a megoldás nem várathat magára.

Rendkívül ígéretesnek látszanak a megújuló energiaforrások, amelyek jelentős fejlődést mutattak az utóbbi években a kutatásokba és fejlesztésekbe investált növekvő tőkének köszönhetően. Tanulmányomban rövid áttekintést adok ezen energiafajtákról és szerepükről a fenntartható gazdasági fejlődésben. Közülük a fotóvillamos energiával foglalkozom részletesebben.

Ismertetem a fotóvillamos ipar fejlődését, jelenlegi helyzetét, átfogó képet adok az alkalmazási területekről, és ezek alkalmazhatóságát költségelemző számításokkal támasztom alá. Jellemzem a fotóvillamosságnak az országok energiapolitikájában elfoglalt helyét, és végül felvázolom a terület lehetséges jövőbeli alternatíváit. A téma súlyának megfelelően minden esetben kitérek a magyarországi viszonyokra is.

A fotóvillamosság mára emberközelségbe került és alkalmazásra vár. A többi tiszta megújuló energiaforrással együtt a jövőben fontos szerepe lehet a fosszilis tüzelőanyagok felváltásában és az általuk okozott környezet-szennyezés megfékezésében. Csak rajtunk múlik!

Konzulensek: Dr. Kósi Kálmán egyetemi adjunktus
Pálfy Miklós ügyvezető igazgató

MŰVELŐDÉSELMÉLET, -TÖRTÉNET

KULTURÁLIS MENEDZSMENT

TECHNIKA- ÉS TUDOMÁNYTÖRTÉNET

Albrechné Nyakas Tímea

Az iskolaalapító Festetics György

A 18. században a magyarországi törekvések a nemzeti függetlenségért, a nemzeti nyelv és kultúra önállóságáért folyó harcban nyilvánultak meg. A haladás oldalán állt Festetics György is, aki máig ható intézményeket hozott létre. A keszthelyi gimnázium 1772-es alapítása ugyan Festetics Pál nevéhez fűződik, de az iskola hírnevét a nemesi konviktus és líceum létrehozásával fia, György alapozta meg. Míg Zala vármegyében a 18. században két gimnázium működött, addig Somogyban egy sem. Az 1794-es Csurgón létrehozott gimnáziummal a gróf e megye ifjainak kívánta biztosítani a tanulás lehetőségét. Ezekből az iskolákból kerültek ki azok a jeles tanulók, akik a gróf által 1794-ben alapított Európa első mezőgazdasági felsőfokú oktatási intézményének, a Georgikonnak növendékei lettek. A Gazdasági Iskola további hét iskolatípust foglalt magában. Az 1798-ban alapított Földműves Iskola célja megbízható, munkájukat jól értő béresek nevelése volt. Uradalmi ügyvédek és jogtanácsosokat 1804-től képeztek az úgynevezett Pristaldeumban. 1806-ban kezdte meg működését az Erdész- és Vadásziskola. Ugyancsak 1806-ban alapította a Kertésziskolát, 1807-ben a Ménesmester- és Lovásziskolát, 1808-ban a Mérnökiskolát. A gazdasszony képző 1808-tól kísérleti jelleggel működött.

A tanítás nyelve német, latin, magyar volt. A hallgatók nyilvános vizsgákat tettek, melyek később irodalmi ünnepekké bővültek. A magyar nyelv és irodalom fejlesztését szolgáló Helikon-ünnepek alkalmat nyújtottak, nemcsak a tanulóknak, hanem a kor géniuszainak is.

Konzulens: Dr. Takács Éva főiskolai adjunktus

ifj. Gulyás Dénes

A tanárképzés a Magyar Iparművészeti Főiskolán régen és ma

Dolgozatom témája a tanárképzés történeti, társadalmi és ideológiai vonatkozásai voltak, koncentrálna a Magyar Iparművészeti Főiskolára annak adott kereteire, tulajdonképpen kronologikus megközelítéssel.

Két fő korszakot hasonlítottam össze, főleg a századelőre és napjainkra koncentrálna, persze nem hagyhattam figyelmen kívül az úgyn. előzményeket és a két korszak közötti történéseket sem.

A különböző didaktikai felfogásokat igyekeztem bemutatni, természetesen kapcsolódva a különféle művészeti mozgalmakhoz, művészetpolitikai irányzatokhoz, elképzelésekhez.

Dolgozatom megírását hosszas kutatómunka előzte meg, melyet a főiskola (egyetem) archívumában folytattam, s nem hagytam figyelmen kívül az úgyn. "szomszédvár" (KM. F.) oktatástörténeti forrásanyagait sem (évkönyvek, leiratok, anyakönyvek) melyekből dolgozatom mellékletében is szerepeltetek oldalakat. Több figyelmet fordítottam az Iparművészeti és a Képzőművészeti Főiskolák szemléletbeli egyezéseire, különbözőseire, a művészetpedagógia gyakorlati és elméleti vonatkozásaiban.

A MŰVÉSZ és TANÁR viszonylatára, a művésztanár fogalmi értelmezésére is próbáltam utalni korszakonként, valamint eme fogalmi rendszer formáira, funkcióira és struktúráira a kronologikus bemutatáson keresztül.

E dolgozat megírását motiválta bizonyos családi hagyomány is mind a művészet, mind a pedagógia oldaláról és néhány tanári vélemény is megjelenik művészetről, pedagógiáról a főiskola életéről.

Konzulens: Dr. Tarján Gábor egyetemi adjunktus

Illés György

A kenderszármazékok kultúrtörténete
(Hasis)

Dolgozati témaválasztásom időszerűségét igazolja a vele kapcsolatos vita, amely azóta a médiák nyilvánossága előtt kibontakozott. Am engem elsősorban nem a jelen, hanem a múlt foglalkoztatott. Mégpedig főképp a téma szinte öncélú érdekessége miatt. A hasis története ugyanis az emberiség fejlődésének kezdeteitől napjainkig ível, s azt hiszem számos napvilágra kerülni vágyó titkot rejt.

1. A dolgozat első fejezte a kenderet, mint biológiai objektumot mutatja be... 2. Ezután nagy vonalakban fölvezetem a hasis elterjedésének útjait... A téma tárgyalásában a lehetőségek szerint kronológiai sorrendet követtem. 3. Így első utam Indiába és Kínába vezetett... Használták itt a hasist az emberáldozatok sorsának megkönnyítésére, és vallásos révület keltésére, valamint élvezeti cikk gyanánt is. 4. E hagyományokat elsőként az arab világ vette át... Ők voltak a közvetítők is Kelet és Nyugat között. Ők terjesztették el a Szentföldön és É-Afrikában. 5. Tőlük leshették el az oly sok mindennel megvádolt templomos lovagok is a Szentföldön, mégpedig félelmetes ellenségeik, a hasszaszinok titkainak kifürkészésével. S talán ők terjeszthették el bizonyos körökben Európában is... 6. Bizonyosnak tekinthető viszont, hogy már az ezredforduló táján jelen volt kontinensünkön a hasis, ha máshol nem is, az Ibériai félszigeten... 7. A magyar nép kenderrel kapcsolatos hagyományait népköltészeti alkotások szövegének elemzésével próbáltam megközelíteni... 8. A következő fejezetben Amerikába utazunk... 9. Szólnom kellett még a századelő európai szellemi elitjének hasissal való kacérkodásáról... 10. Végül megpróbáltam röviden összevetni a kérdéssel kapcsolatos létező és lehetséges társadalmi kezelési eljárásokat, nem mellőzhettem a magyar törvénykezés bírálatát.

Konzulens: Dr. Turai G. Kamil főiskolai docens

Kazinczy Zsuzsanna

Az ifjúsági könyv, mint médium

Ma Magyarországon az olvasáskultúra, az olvasási szokás, kedv, az olvasói magatartás hatalmas változáson ment keresztül. Az 1993/94-es tanévben lehetőségem nyílt betekinteni Franciaország gyermek- és ifjúkori olvasási szokásaiba.

Dolgozatom célja az volt, hogy megismerjem az ifjúsági könyv arculatát és helyét a mai magyar és francia társadalomban, különös tekintettel az ifjúság olvasói befogadására és a befogadó fiatal elsajátítási folyamatára.

Kutatásom módszere részben az e témára irányuló szakirodalom feldolgozása volt összehasonlító módszerrel, részben pedig szociológiai felmérést végeztem három magyar és három francia középiskolában, 13-16 év közötti gyerekek körében, 70 hazai és 95 francia tanuló segítségével. Számukra összeállítottam egy magyar és egy francia nyelvű kérdőívet, mely arra irányult, hogy milyen a mai fiatalok olvasáskultúrája, milyen szerepet töltenek be életükben olvasmányaik.

Kutatásom korlátozott eredményeképpen bebizonyosodott, hogy egyrészt az ifjúsági könyv szerepe és helye, az olvasói magatartás a két országban más-más értékrenddel körvonalazható: a modernizáltság foka és az olvasói típusok összefüggenek egymással. Másrészt Magyarországon az ifjúsági könyv szerepe a kulturális életben háttérbe szorult, a fiatalok olvasási színvonala egyre romlik. Csökken az olvasási kedv, pedig a modern pluralista társadalomban az irodalom eszköz lehet arra, hogy a személyiség autonómiáját fejlesszük. Legfontosabb feladat tehát az olvasóvá nevelés.

Konzulens: Dr. Rubovszky Kálmán tanszékvezető
egyetemi docens

Nyeste Katalin

A baba múlt üzenete

Szentistvánon élek. Ez egy aprócska falu a Matyóföldön. Játékpédagógiai tanulmányaim során a babák szerepével foglalkoztam, - s mivel én is őrök egy népviseletbe öltöztetett babát a nagymamám ajándékeként, - felvetődött bennem, érdemes lenne megvizsgálni, mit őriznek a babák révén a szentistvániak a múltjukból, s vajon ki és miért készített babákat?

Annak érdekében, hogy a fellelt babák viseletét megfelelően értelmezhessem és elemezhessem, szükségesnek tartottam a szentistváni férfi- és női viselet sajátosságait, - másodlagos néprajzi forrásokra támaszkodva, - összefoglalni.

Dolgozatom második részének az "A múlt darabkái" címet adtam. Abban a fejezetben, mely a "Mini ruhacsodák" címet viseli, bemutatom a viseletbe öltöztetett babákat, melyeknek történetét és a múlt eseményeit a babakészítővel készített interjú révén ismertem meg.

"A megmaradt kincsek" c. fejezet főszereplője az a néni, aki gondosan őrzi egyedülálló és értékes matyóruhatárát- és babáit, melyek legjobb darabjait itt bemutatom.

Munkám során olyan világot ismertem meg, ami egy kicsit hozzám is tartozik. A babák, a ruhák, a korabeli fotók mind ennek a kicsiny falunak emlékei, s gazdag múltjából most visszaidéztem egy szeletkét. Ezzel a dolgozattal tovább adom az emlékezés fonálát, s bízom benne, hogy mindig akad majd valaki, aki felveszi és továbbgombolyítja.

Konzulens: Feróné Komolay Anikó főiskolai docens

Schmöltz Margit

Gyógyítók és lóditók

(Székesfehérvár egészségápolásának története a kezdetektől a Lujza Szanatórium alapításáig)

Dolgozatom a székesfehérvári egészségápolás történetével foglalkozik, a kezdetektől 1913-ig, a Lujza Szanatórium alapításáig. Könyvtári és levéltári kutatásaim anyagát szinkron és diakron vizsgálati módszerek segítségével tárom fel. A művelődéstörténet, ezen belül a tudomány- és orvostörténet szempontjai szerint mutatom be az orvoslást, a gyógyítókat, a leggyakoribb betegségeket, és a gyógyításhoz kapcsolódó intézményrendszert. Dolgozatom öt fejezetből áll, kronologikus sorrendben írom le a székesfehérvári egészségápolás fejlődését. Célom a helyi folyamatok bemutatása és beillesztésük magasabb struktúrákba: a magyarországi és az európai fejlődésbe. Elsőként gyűjtöttem össze és rendeztem a helyi gyógyítókról szóló adatokat. A IV. fejezetben "... kórtámasztó okát homály fedte" címmel a Fejérmegyei Közkórház állapotáról szóló (1871--1884. évi) jelentések művelődéstörténeti szempontú elemzésével és összehasonlításával gazdagítottam anyagomat. A mellékletben az orvosok, a patikusok, a felcserek és a bábák névsora található időrendi sorrendben állítva. A közel 200 oldalas dolgozomban kronológiai táblázat, betűrendes névmutató, irodalomjegyzék és jegyzetek találhatóak.

Konzulens: Abai Ilona főiskolai adjunktus

Siddhartha Srivastava

The Role and Importance of Technology Assessment
in Developing Countries

For most of the Developing Countries (DC) socioeconomic development had been the key motivating force behind their policy making ever since they gained independence from their status as colonies. Apart from several handicaps one of the biggest had been the technological one. In a way the DC's are trapped in a cycle of uncompetitive industry, poor economic growth generating little investment that further hampers development. No wonder that over a billion people lack access to clean water, nearly two billion don't have proper sanitation and electric power has yet to reach two billion people.

On top of all that lack of proper health care and education has resulted in high population growth. All this has stretched the environment to unprecedented levels threatening a disaster. This is of special importance seeing the high population of DC's. Finding the right balance between sustainable economic growth and a safe environment remains a major challenge. Technology can certainly stand to the challenges of development but the experience suggests that more than simple application of new technology is needed. Many social, political and cultural factors too play their part. To succeed the technology has to be politically, socially, culturally acceptable and friendly. The success also depends on the capability of personal, infrastructure, economic strength, priorities and level of development of the country. The miracle like success of some East Asian countries and repeated failure of some has a lot to do with the technology policy of their governments.

The paper identifies the inherent conflicts facing the policy makers in DC's. It also examines how society, economics and politics are factors in deciding the degree of success.

Konzulens: Hronszky Imre professzor

Szalay Éva

Madonna-ábrázolás az itáliai reneszánsz festészetben

Két cél vezetett: egyrészt, hogy bemutassam a Madonna-festményeken keresztül az anya és a gyermek kapcsolatának ábrázolását, másrészt, hogy a kor művészeinek sokoldalúságára is felhívjam a figyelmet. A reneszánsz embereszménye az homo universale volt. A kiváló humanisták filológusok és történészek, teológusok és jogtudósok, csillagászok és orvosok voltak egy személyben. A reneszánsz nagyszerű mesterei azon dolgoztak, hogy megmutassák a világ és az emberi élet szépségeit. A valóság kutatása reális élet- és művészetszemlélethez vezetett. A valóságábrázolás középpontjában az ember állt. A festő a bibliai téma festésekor is a valóság ábrázolására törekedett. Így keletkeztek azok a Madonna ábrázolások, azok a képek, amelyeknek egész felületét betölti Mária és a gyermek Jézus alakja, azt akarják elérni, hogy a szemlélő átérezze a téma érzelmi üzenetét, semmi se terelje el a figyelmét az alakok szoros érzelmi kapcsolatáról. Mária és a gyermek Jézus ábrázolása több, mint a bibliai téma egyszerű feldolgozása. A kor anya-gyermek kapcsolatának szimbóluma, hiszen Mária helyébe odaképzeltünk akár egy római, velencei vagy firenzei asszonyt, aki fiacskáját anyai boldogságtól sugárzó arccal tartja.

A középkori Madonna-festmények egyszerű Biblia-illusztrációk voltak. Egyéni elgondolásoktól, asszociációktól mentesen mutatták be a bibliai témákat. A reneszánsz idején a művészek egyéni képességeinek megbecsülése idején megváltoztatta az alkotók helyzetét. Ennek a változásnak köszönhetően a bibliai történeteket már élő, emberi, földi témaként jelenítették meg. A Madonna ábrázolásakor a kor szépségideálját tükrözték.

Konzulens: Dugonicsné dr. Molnár Erzsébet tanszékvezető
főiskolai tanár

Szóke Erika

Cselédélet, cselédsors egy századon át
kordokumentumok alapján

(1830--1930)

Dolgozatom témáját egy 1837-ben a Tudományos Gyűjteményben megjelent cikk indokolja. Edvi Illés Pál: A cselédi rendnek romlottságáról, és kevesüléséről faluhelyen című cikkében sommás megállapítást tesz a cselédek parázna és feslett életéről, javasolva a jobbításukat szolgáló, ám jogaikat korlátozó törvény megalkotását és cselédi rendőrség felállítását.

Ebből kiindulva tanulmányoztam mit jelentett cselédnek lenni, és szükség volt-e ilyen radikális intézkedésekre. Vizsgáltam a cselédi életvitelt gazdasági és jogi szempontból, azonban nem vettem figyelembe a vallási és etnikai különbségeket. Munkámban kitértem a századfordulón kibontakozó cselédmizéria okaira, és a megoldását szolgáló társadalmi intézkedésekre. Kutatásom során igyekeztem kordokumentumokra támaszkodni, a korabeli sajtóra, különösen a Cseléd Újságra és a Cselédek Lapjára, valamint a Fővárosi Levéltár Tanácsai Gyűjteményére.

Konzulens: Abai Ilona főiskolai adjunktus

Takáts Előd

Az ember képességeinek értelmezése
Polányi Mihály tudományelméleti felfogásában

A dolgozat Polányi egy magyarul még meg nem jelent munkájának - Science and Man's Place in the Universe - ismertetése. Ebben a művében Polányi egy gyökeresen új ismeretelméletet vázol fel. Kimutatja azt, hogy mindenféle tudás személyes talajon áll, ezzel párhuzamosan egy elmélet magunkévá tétele kihat világnézetünkre is. A gondolkodásra ezért döntő hatással van a hallgatólagos tudás. Ezek az ismeretek szavakba nem önthetők, ezért átadásuk egyetlen módja a rávezetés, a személyes felfedezés. A dolgozat első felében mutatom ki a jelentés és a jelentés értelme közt fennálló különbséget, és ezáltal azt, hogy a hallgatólagos tudás nyújtja az alapot minden más tudás felé. Ennek elemzésére azért van szükség, hogy innen lehessen bizonyítani az ismeretszerzéssel kapcsolatos személyes participációt. Polányi ezt a külső dolgokban való benntartózkodásnak nevezi. Ez a fogalom teológiai gyökerű, az Istennel való közösségre lépéshez hasonlítja az ismeretszerzés folyamatát, mintegy rejtett azonosulásról szól a megismerendő tárgyat. Az ismeretek megszerzése azonosulást és egyesülést jelent a különböző szinteken található részletekkel. Kozmikus kitekintéssel: a lét magasabb szintjei nem magyarázhatóak az alsóbb szinteket kormányzó törvények kifejezéseivel. Így eljutunk az evolúció központi problémájához, a lét magasabbrendű formáinak létrehozásához.

Konzulens: Dr. Gaál Botond egyetemi tanár

POLITOLÓGIA, POLITIKATUDOMÁNY

Bátori Zsolt

Zsirinovszkij politikai koncepciójának értelmezése

A kutatás V. V. Zsirinovszkij eszmerendszerének bemutatására és értelmezésére tesz kísérletet, az általa 1993 folyamán megírt "Végső roham Délre" című "politikai pamflett" fordítása alapján. Az ebből kimutatható politikai koncepció elemzésével, eredetének feltárásával és jellegének értelmezésével választ kívánunk adni a következő kérdésekre: Valóban a fasiszta ideológiák közé sorolható Zsirinovszkij eszmeisége, avagy a sajátos orosz történeti, eszmetörténeti, politikatörténeti fejlődés egyik jelenkori megjelenési formája? Értelmezhető-e Zsirinovszkij politikusi sikeressége a "végső roham délre" politikai koncepció eredetének jellegével?

A kutatás menetében elsőként az említett "írás" elemzésére került sor, az így kirajzolódott politikai koncepció, eszmeiség leírása után arra kerestünk választ, hogy honnan eredeztethető ez az eszmerendszer. Megkerestük történeti, eszmetörténeti, politikatörténeti, pszichológiai és aktuál politikai alapjait.

Úgy véljük, a zsirinovszkiji "végső roham délre" politikai koncepció történeti, eszmetörténeti, politikatörténet, pszichológiai és aktuál politikai alapjainak kimutatásával bizonyítottuk azt, hogy egy jellegzetesen orosz "képződményről" kell beszélni. Ez az elképzelés alkotja a további értelmezés alapjait. Arra a következtetésre jutottunk, hogy Zsirinovszkij politikusi sikerességét az orosz alapokon gondolkodás, a sajátos személyiségrajz és az aktuál politikai körülményekhez való tudatos alkalmazkodás eredményezte. Zsirinovszkij "végső roham délre" politikai koncepciója megfelel mindezen követelményeknek.

Konzulensek: Dr. Ágoston Magdolna kandidátus
főiskolai adjunktus

Dr. Navracsics Tibor főiskolai tanársegéd

Bókay Endre

Társadalmi mozgalmak, kollégiumi mozgalmak Magyarországon az 1940-es és az 1980-as években

Kutatásunk célja, hogy az 1940-es, illetve az 1980-as években lezajló rendszerváltozások tükrében megvizsgáljuk a "Népi kollégium", illetve a "Szakkollégiumi" mozgalmak helyét, szerepét az adott társadalmi, politikai változások folyamatában.

A téma jelentőségét számunkra részben e mozgalmak Európában egyedülálló jellege, valamint résztvevőinek a modernizációban betöltött szerepe adja, hiszen tagjai, az ország jövőjét cselekvően befolyásoló, fiatal értelmiség köréből verbuválódtak.

A rendelkezésünkre álló, meglehetősen gazdag dokumentáció elemzésével egyértelműen megállapíthatjuk, hogy e civil kezdeményezések társadalmi, politikai céljai relevánsak voltak, és olyan új modelleket, értékeket teremtettek, melyek túlmutatva a mozgalom céljain, az egész társadalom számára adaptálhatók, sőt elfogadottakká is váltak.

E két, térben és időben eltérő feltételek közt megszületett kollégiumi mozgalom kapcsán azt a következtetést vontuk le, hogy a sajátos magyarországi feltételek közt, a kollégiumok mintegy bázisai a társadalmi megújulási törekvéseknek. E funkciójukat, autonómiájuk helyreállításával, maximális tiszteletben tartásával tudják leginkább megvalósítani, mert így képesek, egy "harmadik hullám" keretében, a fejlett civil társadalmakhoz hasonló alternatív mozgalmak kibocsátására is. Azaz a ma még kezdetleges civil szervezetek, melyek nélkülözhetetlenek a társadalom modernizálásához, innen meríthetik eszmei értékeiket, szervezeti és személyi bázisukat.

Konzulens: Dr. Szabó Máté egyetemi docens

Bukcsa Zsolt

Politikai konszolidáció Magyarországon 1944--47.

1944 és 1947 között a magyar történelem folyamán először nyílt lehetőség egy ugyan ellentmondásokkal terhelt, de ténylegesen demokratikus fejlődésre.

Dolgozatom célja a demokratikus politizálás politikai intézményeinek bemutatása. Úgy gondolom, hogy a demokratikus politizálás feltételei 1944 késő ősztől 1947 első feléig voltak adottak Magyarországon. A korszakot a korlátozott lehetőségek időszakaként próbálom értékelni. Ezen korlátok egy egymással összefüggő, hármas szempontrendszer alapján is megadhatók, melynek elemei: a sajátos magyar társadalomfejlődés hozadékai, az elemzett időszak pártstruktúrája, és végül a nemzetközi helyzet és Magyarország geopolitikai meghatározottsága.

Dolgozatom első részének a célja a történeti folyamatokba ágyazott politikai intézményrendszer változásainak bemutatása. A hangsúlyt a történeti folyamat politikai rendszerre gyakorolt hatásaira kívánom helyezni, ezért a korszak egyes jellemzőit látszólag túlzottan kiemelem. Ennek az az oka, hogy a különböző események eltérő mélységben hatottak a politikai rendszerre.

A második részt a 45-ös és a 47-es választások összehasonlításának szánom. Ennek két oka van; egyrészt a választás egy politikai rendszer meghatározó sajátosságait hozza a felszínre, másrészt a két választás a politikai rendszer jelentősen eltérő állapotát mutatja. A legfontosabb dolog, amit vizsgálni szeretnék a választásokkal kapcsolatban; a pártok szerepe, a demokrácia kiterjedtsége és a törvényesség érvényesítése.

Dolgozatomban jelentős mértékben kívánok támaszkodni Bibó Istvánnak a korszakot elemző munkáira.

Konzulens: Szabóné dr. Kobjakov Valentina főiskolai tanár

Dalos Eszter--Török Gábor

Ahol a második az első

A dolgozat arra a kérdésre keres választ, hogy az 1990-es és az 1944-es országgyűlési választásokon második helyre szorult Szabad Demokraták Szövetsége miért szerepelt mindkétszer éppen Vas megyében a legeredményesebben. A szerzők az eredmények részletes ismertetése után előbb a politológusok és a politikusok véleményét gyűjtik csokorba, majd a lehetséges okokat veszik számba. Demográfiai, iskolázottsági, foglalkoztatottsági és település-szerkezeti mutatókkal vetik össze azt a magyarázatot, mely szerint a megye civilizáltabb, polgárosodottabb volta eredményezte a szabad demokraták sikerét. Azt a másik vélekedést pedig, miszerint nem kulturális különbségek, hanem a jobb kampánymunka okozta az SZDSZ győzelmét, a pártrendezvények, a hirdetések, a kampánystilus és a jelöltek kvalitásának vizsgálatával szembesítik.

Ezen kívül további lehetséges magyarázatokat is körüljárnak: a helyi sajtó szerepét, a kiugróan magas részvételi arányt, a történeti hagyományokat és a gazdasági helyzetet. A munka végkövetkeztetése: ahhoz, hogy a lehetséges hipotézisek közül az adekvát okokat ki tudjuk választani, nem elégséges két választás ismerete, mint ahogyan ahhoz is újabb szavazások kellene, hogy tudományos biztonsággal eldönthessük, a megyére a pártidentifikációs, a szociológiai, vagy az instrumentális választási modell megállapításai vonatkoznak-e inkább.

Konzulens: Dr. Stipkovits Ferenc főiskolai adjunktus

Fehér Ádám

Románia nemzetiségi politikája a
II. világháború után
az 1980-as évek végéig

A második világháború után a nemzetiségi politika, akárcsak az előző három évtizedben, a román politikai élet egyik központi kérdésköre.

Noha az 1948-as alkotmány általánosságban biztosította valamennyi nemzetiség számára az alapvető állampolgári szabadságjogokat, alapvető személyi szabadságjogok még alkotmányos jogelvként sem fogalmazódtak meg, s 1971-től a társadalmi, gazdasági, etnikai "homogenizálás" már egyenesen a kisebbségek beolvastását jelentette az egységes román nemzet megteremtésének érdekében.

A dolgozat bizonyítani kívánja, hogy a monolitikus hatalmi rendszer kiépülésével párhuzamosan fokozatosan korlátozták a kisebbségek kollektív jogait. Ennek érdekében megvizsgálom a nemzetiségi kultúra, tehát az anyanyelvű oktatás, a sajtó és a hivatalos kisebbségi nyelvhasználat kérdéseit, elsősorban a legnagyobb, mintegy másfél-kétmillió, főleg tömbben vagy tömbökben élő magyar kisebbség példáján.

Összegezve a vizsgálat eseményei azt igazolják, hogy az emberi jogi védelem, amely elvileg minden személyt megillet, igazából nem alkalmas a kisebbségi érdekek védelmére. Minden olyan ponton, ahol a plurális érdekek manifesztálódhatnak, a rendszer intézményesen kizárja ennek lehetőségét. Csak nagy optimizmussal lehet remélni, hogy az elkövetkezendő években az erdélyi kisebbségek, így elsősorban a magyarság önszerveződési törekvései megerősítik azokat az intézményi kereteket és megszerezhetik azokat a jogi garanciákat, amelyek legalább részben ellensúlyozhatják a gazdasági nehézségekből amúgy is következő kivándorlást, és így megmaradásukat garantálják a szülőföldükön.

Konzulens: Sikfői Tamás egyetemi adjunktus

Gaál Roland

Ifjúságpolitika Magyarországon a 90-es években

Az ifjúság helyzetével és az ifjúságpolitikával nem igazán szeret foglalkozni senki, egy-két megszállottat kivéve, hiszen nem igazán kifizetődő, nem lehet mutatós, nagy eredményeket elérni. Ezen kívántam változtatni.

Az elmúlt évtizedekben az ifjúságpolitika a párt ideológiájának volt részese, és nem nyert el igazán nagy rangot, sőt még a maradék nimbuszát is elvesztette. Nem csoda, hogy a hivatalos fórumok csődje után szép lassan az ifjúság helyzete is válságossá vált.

Dolgozatom bemutatja az ifjúságpolitika alakulását, történelmét Magyarországon, a múlt század végétől egészen napjainkig. Feltárja azokat a problémákat, melyek már most megjelentek a fiatalok körében, és feszegeti azon területeket, melyek rejtett problémagócot tartalmaznak.

Régi probléma, hogy az ifjúságpolitikának nincs egységes definíciója. Bemutatom azokat a megfogalmazásokat, melyek az elmúlt években megjelentek, és ezen értelmezésekből adódó problémákat.

A dolgozat felveti azokat a problémákat, melyek korunkban a fiatalok helyzetét meghatározza, valamint ezek megoldásához szükséges intézkedéseket ír le.

Konzulens: Tóth József főiskolai adjunktus

Guba Zoltán

Medvetáncdal, avagy a Clinton-adminisztráció és Oroszország

A dolgozat a Clinton-adminisztráció Oroszország-politikájával foglalkozik, érintve a két nagyhatalom történelmi kapcsolatát, valamint a hidegháború megszűntének az USA-ra és Oroszországra gyakorolt hatását.

A dolgozat áttekinti a két ország kapcsolatainak alakulását Bill Clinton megválasztása óta, belehelyezve az Oroszország-politikát a Clinton-kormányzat külpolitikai irányvonalába, előtérbe helyezve Oroszország "öntudatra" ébredését.

A dolgozat - a teljesség igénye nélkül - megpróbálja felvázolni a két nagyhatalomra várón kihívásokat, különös tekintettel a nukleáris fegyverek elterjedésének a veszélyére.

Végző következtetésként a dolgozat leszögezi, hogy Bill Clinton - kül- és belpolitikai okok következtében - igen nehéz helyzetben kényszerül a világbéke felett őrködni. Súlyos feladat vár rá: határozott elképzelésekkel és okos Oroszország-politikával biztosítani a stabilitást a Földön.

Konzulens: Tarnóc András főiskolai adjunktus

Györök Edina

Az abortusz-kérdés
Magánügy vagy társadalmi probléma?

1992-ben az Alkotmánybíróság az Országgyűlésre bízta annak eldöntését, hogy a magzat (a fogamzástól a születésig tartó élet) ember-e vagy nem, mivel ennek eldöntése nem történhet csak az Alkotmányra támaszkodva. Úgy gondolom, hogy ezzel a lépéssel kitörölhetetlenül a joggyakorlatba került egy filozófiai kérdés, amelyről "dönteni", ha nem is a filozófia dolga, de semmiképpen sem nélkülözheti olyan szempontok bevonását, amelyeket nem lehet egyszerűen gyakorlatinak nevezni.

A törvényhozásban vagy, tisztán az ideológiai szempont érvényesült (lásd. Rátkó-korszak), vagy a tisztán szociológiai (a törvény enyhítése a Kádár-érában). Elmondhatjuk, hogy mára a helyzet alaposan megváltozott. Ennek a kérdésnek az eldöntését inkább politikai indokok, nemegyszer érdekek szabályozzák, mint egy tendencia konzisztenciájának a megtartása. A döntéshozók gyakran úgy gondolkodnak, hogy mindkét félnek engednie kell a követeléseiből, ezzel kívánva elérni, hogy sem a konzervatívokat, sem a radikálisokat támogatók ne orroljanak meg. De nem az a célom, hogy bemutassam, miként használják ki ezt a problémát a politikai harctéren, hanem az elméleti létra fokainak a megmászásával szeretnék némi képet nyújtani arról a kérdésről, amely a 20. században annyira perturbálóan hat a közéletben.

(Ebben a mondatban a kormegjelölést is fontosnak találom, szoros kapcsolatot tételezve fel a kor és a probléma illetően tematizálása között.)

Nem utolsósorban be szeretném vonni vizsgálódásomba a feminista szempontot is, nem tudván elválasztani az abortusz megítélését a nők helyzetétől.

Konzulens: -

Haász János

Centrum és periféria - modernizáció és megkésetttség
a magyar fejlődésben

Magyarország történelmi fejlődésének egyediességét igyekeztem magyarázni a címben szereplő két dichotómia, pontosabban az általuk megnevezett jelenségek létének segítségével. Ezen jelenségek determinálták ugyanis az ország fejlődését és megmagyarázzák a (fél)perifériás állapotának a kialakulását. Céлом elsősorban az volt, hogy a két fogalompár között, ha nem is kauzális, de mindenféleképpen kölcsönhatáson alapuló kapcsolatot mutassak ki. A történelmi tények és különféle hatások elemzése alapján arra a meggyőződésre jutottam, hogy ez a kapcsolat az alábbiakban fejezhető ki: az V. századtól kezdve Nyugat-Európában megkezdődtek olyasfajta politikai, társadalmi stb. folyamatok, amelyek révén kialakult az a feudális modell, melyet a Kelet-Közép-Európát is magába foglaló (fél)perifériás területek mintegy félezer év késéssel próbálták ki-, pontosabban átdolgozni. Az időbeni megkésetttség erősítette tehát a kialakulófélben lévő regionalizálódást, mely hierarchikus - és idővel funkcionálissá is váló - strukturális differenciálódásnak a térbeli és időbeni dimenziója tehát egymást egészíti ki - és ezáltal össze lehet kapcsolni a Magyarország (fél)perifériás létét magyarázó két nagy teóriacsoportot, az eltorzult fejlődést a régiók létével magyarázó tudósokat (a Stein Rokkan elképzeléséhez hasonló bibói gondolatokat továbbfejlesztő Szűcs Jenőt, vagy a régiók létét erőteljesen a nyelvi-nemzeti léthez (Latin-Európa, Német-Európa, stb.) kötő Hanák Pétert) a félperifériás lét kezdetét vizsgálókkal, pl. Berend T. Ivánnal vagy Pach Zsigmonddal. A vizsgálat másrészt - a térbeli és időbeni dimenziók összekapcsolását kiegészítve "zsákutcához" vezető kül-, bel-, gazdaság-, és katonapolitikai tényezők ismertetésével - ahhoz az eredményhez vezet, hogy vitatható a magyar fejlődés eltorzulását bármilyen időponttól, eseménytől eredeztetni - ez olyan folyamat, amelyben csak kardinális eseményeket lehet kiemelni, de egy döntő történést nem.

Konzulens: Dr. Mezey Barna egyetemi docens

Hódsági Ferenc

A kétpólusú világrendszer kialakulásának eszmetörténeti
hétteréről

I. A szovjet vallás

II. A paktum-modell

A történelmet egyes vélemények szerint hadvezérek, politikusok, érdekek irányítják, formálják. A materialista történelemfelfogás - gondoljunk Marxra és Engelsre - szerint a gazdasági-termelési viszonyok határozzák meg a fejlődést. Antonio Gramsci - és más, nem marxista társadalomtudósok, csak utalok Bibó Istvánra - kiegészíti a fentieket a hagyományok, kultúra, vallás jelentőségének kiemelésével. Magam is azt vallom, hogy a kulturális hagyomány nagyon erősen, majdhogynem determinisztikusan, befolyásolja a politikaelméleti fejlődést. Ezért a XX. századi politikai rendszerek elemzésekor is a komplex vizsgálat módszerét alkalmazom. Vizsgálódásom tárgya a kétpólusú világrendszer, a második világháború utáni status quo. Két tanulmányt készítettem e tárgyban. Az első azt hivatott bizonyítani, hogy (Gramscit és Bibót alátámasztva) a sztálini szovjet kommunizmus politikai államrendszere nem más, mint a keleti keresztény vallás kulturális hagyományának paradigmámatikus reinkarnációja. Igyekszem minél több irányból alá-támasztani a fenti tételt, több társadalomtudós kutatásait felhasználva, s kitérve a kommunista világ egyéb országaira is. A másik írásban magát a status quo-t veszem górcső alá, az addigi elméleti síkról átlépve a gyakorlatiasabb témák felé. A hidegháború mechanizmusának vizsgálatán keresztül azt boncolgatom, hogy a Szovjetunió és az Amerikai Egyesült Államok lényegében véve nem teljesen egyértelmű viszonyrendszerben álltak egymással, és egyfajta együttműködés-elmélet körvonalazódik ki dolgozatomból. A téma magyar vonatkozásait nem kerülhetem meg: nyilvánvalóan ötvenhatot is el kell tudni helyezni ebben a rendszerben. Hogy mindezeket sikerült-e; nos ennek eldöntése az olvasó feladata.

Konzulens: -

Horváth Antal

Választási rendszerek politikai hatásai

A dolgozat tárgya annak vizsgálata, hogy a világ fejlett demokráciáiban a parlamenti választások során alkalmazott választási rendszerek hogyan befolyásolták a pártok struktúrájának alakulását, a politikusi és a választói magatartást. A nyugati demokráciákban sokféle választási szisztémát alkalmaznak. Ezek két fő típusra oszthatók a mandátumok elosztásának elve szerint: az egyik a mandátumot a legtöbb szavazatot kapott jelöltnek juttatja, a másik esetben a mandátumelosztás a szavazatok arányában történik... Minden választási rendszer vizsgálatánál fontos szempont, hogy mennyiben biztosítja annak lehetőségét, hogy a választó a párt mellett (vagy helyett) közvetlenül a jelöltre adhassa le voksát, és lényeges körülmény, hogy a rendszer tartalmaz-e olyan külön megállapított (explicit) küszöböt, ami nem magából az alkalmazott formulából következik. A választási rendszerek és a pártrendszerek kölcsönhatásának vizsgálata során kiindulópont Maurice Duverger kettős tétele. A sok vitát kiváltó állítások megvitatása során több félreértés származott a tézisek interpretálásának, valamint a tételekben használt fogalmak definiálásának pontatlanságaiból. Ezek pontos meghatározása nélkül nem lehetséges az empirikus vizsgálatoknak való alávezetés. Az összefüggés magyarázata: az egyszerű többségi rendszerek nagymértékben alul- ill. felülreprezentálják a különböző pártokat. Ezen "mechanikus hatás"-hoz járul egy "pszichológiai hatás", mely a politikusokat stratégiájuk kialakításában és a választókat a szavazáskori pártválasztásban befolyásolja. Sajátosan hat a parlamenti arányok alakulására a választási kerületek kijelölésének mikéntje. Mindezek együtt döntően befolyásolhatják a kisebbségek (etnikai, vallási, kulturális stb.) képviseletét. A választási rendszerek legfontosabb következménye a pártok parlamenti képviseletére gyakorolt hatás, mely közvetlenül befolyásolja a kormányalakítást és a kormányok működését.

Konzulens: Dr. Meleg Csilla tanszékvezető
egyetemi docens

Kákai László

Pártok a helyi hatalomban

Tanulmányom egy megyei jogú város önkormányzatának működésén keresztül igyekszik bemutatni a testület szervezeti struktúrájának, kialakulásának folyamatát, ezen folyamatban jelentkező diszfunkcionális zavarokat és azok valószínűsíthető okait. A testület működőképessége - főleg a nagyvárosokban - tulajdonképpen a választások függvénye, mivel a választási rendszer erősen rányomja a bélyegét a testület összetételére. A helyi politikában a politikai pártok szerepe még nem kristályosodott ki igazán, annyi azonban látszik, hogy a központi pártkapcsolatok és ideológiák erőteljes hatást gyakorolnak a testületen belül tevékenykedő frakciókra. Az önkormányzati törvény a képviselőtestületet jelölte meg az önkormányzati jogok és kötelezettségek legfőbb letéteményesének, az önkormányzati struktúra meghatározó elemének. Ezen megfogalmazás is "sugallja" azt, hogy az önkormányzati döntési hatáskörök - bizonyos korlátok között - megoszthatók lennének saját szervezeti egységeik között, de a testület döntési centralizmusának következtében ez a törvényi szándék nem valósult meg. A testület döntési centralizmusa a döntéshozókészítésben résztvevő egységek tevékenységében bizonyos diszfunkcionális zavarokat idézett elő. Ezen zavarok lényegében két okra vezethetők vissza. Egyrészt a hatásköri szabályozás nem terjed ki a testület szervezeti munkamegosztásra..., másrészt a működés ezen zavarai nagyrészt nem az intézményesítési és szabályozási okokkal függnek össze... Összegzésképpen elmondható, hogy az önkormányzatiság bevezetésével, a plurális politikai viszonyok meggyökeresedésével kiépültek a helyi érdekérvényesítés intézményes keretei. A demokratikus működés első lépései - mint azt a tanulmányom is igazolja - érthető nehézségekkel jártak, ugyanis az európaisághoz igazodó új jogi keretek adóttak voltak a helyi democráciákhoz, azonban a tradíciók és személyes tapasztalatok nem.

Konzulensek: Dr. Gyarmati György egyetemi adjunktus

Dr. Családi Gábor tanszékvezető

egyetemi docens

Kiss Krisztina

Az EBEE - Helsinkitől Budapestig

Századunk első felében az egész világot megrázó két világháború, majd az Európát évtizedekig megosztó hidegháború ellenére e kontinens országaiban régóta megvolt a szándék egy biztonságos, békés Európa megteremtésére. E törekvés megvalósításának egyik eszköze az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet (EBEE), melynek 20 éves történetét próbáltam összefoglalni dolgozatomban.

Az 1975-ben Helsinkiben megtartott első EBEE-csúcs óta lezajlott eseményeket 4 fejezetre osztottam. Az első fejezet az EBEE létrejöttét megelőző eseményekről, az európai enyhülés folyamatáról szól: az Európát megosztó két tömb milyen lépései segítették, ill. gátolták azt a folyamatot, mely a II. világháború lezárásától az első összeurópai csúcstalálkozóig vezetett. A második fejezetben a Helsinkiben elfogadott Záródokumentum főbb elveit mutattam be. Ezen elvek betartásáról és a jövőbeni feladatokról a résztvevő államok utótalálkozókon, konferenciákon hoztak döntéseket. Az 1975-94 között lezajlott EBEE-találkozók mellett külön részt szenteltem - fontossága miatt - az európai gazdasági együttműködésről szóló bonni konferencia dokumentumának, és az 1990-ben elfogadott "Párizsi Charta az Új Európáért" című nyilatkozatnak a harmadik fejezeten belül.

Külön fejezetet szántam Magyarországra és az EBEE kapcsolatának bemutatására. E kapcsolat fontos állomása az 1994-ben Budapesten tartott felülvizsgálati konferencia és csúcstalálkozó. Ez a megkülönböztetett figyelem az EBEE részéről Magyarországra irányában 1995-ben is megmarad, mivel hazánk (pontosabban a magyar külügyminiszter) tölti be egy évig az EBEE soros elnökének tisztét.

A befejezésben az EBEE történelmi feladatát, szerepét próbáltam kifejteni, s azt, hogy a jövőben milyen kilátásai lehetnek az európai biztonság terén az immár szervezetté alakult EBEE-nek.

Konzulens: Dr. Nyusztay László főiskolai docens

Koczkás Krisztina--Papp Tamás

A debreceni zsidóság és politikai környezete
1945 és 1949 között
(A társadalmi beilleszkedés folyamata)

Kutatásainkban arra keressük a választ, hogy a deportálásból és munkaszolgálatból Debrecenbe hazatért zsidók a politikai és társadalmi változásoktól terhes években (1945--1949) miképpen találják meg helyüket és alakítják ki egzisztenciájukat. Célunk tehát a hiteles dokumentálás, a történelmi valóságnak megfelelő adatfeltárás és a tények széleskörű ismertetése egy olyan időszakról, mely a politikum szempontjából még nagyon sok fehér foltot tartalmaz.

Vizsgálódásunk legfontosabb szempontjai: 1. A Debrecenbe visszatértek és letelepültek statisztikai jellegű adatai. 2. Politikai viselkedésük. Viszonyuk a politikai környezethez. Pártállásuk, párthoz való tartozásuk. 3. A politikai beilleszkedés ellehetetlenülése - kivándorlás lehetőségei. Tanulmányunkban levéltári adatokra, a Debreceni Izraelita Hitközség irataira / és a korabeli folyóiratokra támaszkodhatunk. Az írásos források mellett nagy hangsúlyt fektettünk a Holocaustot átélt és munkaszolgálatból visszatért emberekkel készített interjúkra.

A különböző módszerekkel végzett kutatás alapján a következő eredményekre jutottunk:

1. 1945 után viszonylag nagy létszámú a debreceni zsidóság (több deportált tér vissza + betelepülő szórványzsidóság).
2. Politikai magatartás szempontjából jellegzetes különbségek mutatkoztak nemek és életkor szerint.
3. A zsidóság háború utáni politikai orientálódása az országotól nem mutat eltérést.

Konzulensek: Dr. Hülvely István tanszékvezető
egyetemi docens
Dr. Varró Tiborné egyetemi adjunktus

Komócsin Laura

Egyetemisták az úttörő-életéről

A dolgozat a 18--25 éves korosztály és ezen belül is az egyetemisták úttörőmozgalomról alkotott véleményét hivatott feltárni. Az adatgyűjtés úgy történt, hogy 13 kérdést tartalmazó kérdőívet töltött ki mintegy 500 hallgatója a Miskolci Egyetemnek. A kérdőív összeállításában a Miskolci Egyetem szociológia tanszékének oktatói nyújtottak segítséget. Ennek a segítségnek a révén sikerült szubjektívizmustól mentes kiértékelést lehetővé tevő kérdőívet összeállítani. A kérdőívet kitöltők viszonylag jól reprezentálták az egyetem hallgatóinak évfolyam szerinti megoszlását karonként. A kiértékelés során a klasszikus statisztikai módszerek kerültek alkalmazásra.

A felmérés eredményeként a következő megállapítások tehetők: Az úttörők 12 pontját az egyetemisták többsége általános emberi értékeknek tartja. A szimbólumokhoz, például a nyakkendőhöz való viszonyuk közömbös, bár többek számára az összetartozást jelentette a viselése. A gyermekszervezetek legfontosabb funkcióinak az egymás iránti tolerancia növelését, a szabadidő hasznos eltöltésének megszervezését, az ismeretbővítést és a közösségi tudat fejlesztését tartották. Azt, hogy kialakult bennük a közösségi szellem arra vezették vissza, hogy úttörők voltak. Általánosságban mérsékelten vagy közepesen politikai jellegűnek tartották az Úttörő Szövetséget. Az egyetemisták nagy többsége magas tisztséget töltött be úttörőként, így legtöbbször volt életében úttörőtáborban. Ezek általános megállapítások, de bizonyos kérdésekre adott válaszok alapján megfigyelhetők évfolyami és kari különbségek is.

Az a végkövetkeztetés vonható le, hogy az egyetemistákban sokkal több kellemes emlék maradt úttörő-életükről, mint ahogyan azt a rádió-, televízió műsorok és különböző újságcikkek sugallták.

Konzulens: Dr. Iványi Anna egyetemi docens

Nagy Zoltán

A rendszerváltás három nemzedéke
1990--94

Magyarország XX. századi történetében mérföldkövet jelent az 1990 tavaszán lezajlott parlamenti választás. Kutatásom célja az új hatalmi elit generációs összetételének vizsgálata, valamint az, hogy az egyes generációk közül melyek jutottak el a nemzedékiség szintjéig.

Az elemzésem során felhasználok az országgyűlési almanachok életrajzeit, generációnként megvizsgálom a születés, a származás, a szakmai életút, a politikai szocializáció és az "élményrétegződés" folyamatait. Az értékorientáció megállapítására az egyes generációk reprezentáns személyiségeivel készített interjúkat használok fel.

Koncepcióm szerint három generáció jutott el a nemzedékiség szintjére: az 1926--35, az 1946--54 és az 1960--68 között születettek. A domináns nemzedék a második, amely a társadalom minden szférájában vezető pozíciókat birtokol. A következő években valószínűleg azok a pártok játszhatnak vezető szerepet -- MSZP, SZDSZ --, amelyek programja szinkronban van e nemzedék céljaival. A belpolitikai erőteret a harmadik nemzedék előtérbe kerülése rendezheti át.

Konzulens: Hacsai Lajos főiskolai adjunktus

Szabó Róbert

A kommunista párt és a zsidókérdés Magyarországon
(1945--1956)

A dolgozat a magyarországi zsidóság és a kommunista párt ellentmondásos kapcsolatát kívánja alkotóelemeire bontani, részleteiben bemutatni az 1945--56 közötti időszakban. A dolgozat elsősorban a téma sokoldalú körbejárására, tényfeltárára törekedett, elsődlegesen abból a célból, hogy a kérdéssel kapcsolatos homályt, ködképeket eloszlassa, hozzájáruljon a probléma előítéletmentes, tudományos megtárgyalásához.

A dolgozat alapanyagát elsősorban a másodlagos források minél teljesebb körű feldolgozása szolgáltatta, de az eredeti forrásanyagra is támaszkodik. A levéltári források széleskörű kutatása túlmutatott a TDK keretein, de azóta ez már megtörtént, és a későbbiekben az anyag feldolgozása jelenti a munka végső fázisát.

A történeti előzmények bemutatása után a dolgozat két fő korszakra bontva tárgyalja a témát. A koalíció éveiben a zsidóság viszonyulását vizsgáljuk a párt irányába, illetve a kommunista párt hozzáállását elemezzük a zsidókérdéshez, kiemelve a viszony heterogenitását, amely az 1946-os antiszemita hullám során még határozottabban körvonalazódik. A Rákosi-korszakban az ellentmondásosság csak fokozódik. Megkezdődik a párt részéről a zsidókérdés szovjet minta alapján történő kezelése, amely egyrészt elhallgatta a problémát, másrészt egyszerre jelentett biztonságot és fenyegetést a zsidóság számára. Az 1953-as enyhülés ebből a szempontból is könnyebbséget hozott, a forradalom eseményei pedig azt mutatják, hogy az elhallgatások, az ellentmondások évtizede ellenére a társadalom tanult a múlt bűneiből.

Konzulens: Borsányi György egyetemi tanár

Széchy Balázs

Új világrend előtt és után

Új világrendnek a kommunizmus összeomlása utáni, 1988-tól folyamatosan kialakuló állapotot nevezik. Céлом a változás előtti és utáni állapot bemutatása és elhelyezése az amerikai diplomácia-történet szélesebb kontextusában. Megpróbálom megragadni az új világrend vita lényegét és összevetni azt a gyakorlattal. Áttekintem a legjelentősebb külpolitikai gondolkodók elméleti tevékenységét. A széleskörű vitáról úgy igyekszem képet adni, hogy más-más időpontban más-más nézőpontból született írásokból válogatok. Törekedtem a naprakészségre, napjaink globális jelentőségű eseményeinek bemutatására.

Az első részben röviden áttekintem az amerikai külpolitika meghatározó elveit és ezeknek az elveknek gyakorlati megvalósulását. Utána a hidegháborús időszak véleményem szerint két legjelentősebb, átfogó modelljét mutatom be részletesen, Kissinger és Brzezinski immár két-három évtizede meghatározó egyéniségek. Véleményüket napjainkban is kikérik, ha összehívna egy húsz fős tanácsadó testületet, ők biztosan ott vannak, véleményük, tekintélyük óriási súllyal esik latba. Ezután röviden felvázolom a bipoláris világ összeomlásának útját, a policentrikus világképhez elvezető folyamatot.

A következő részben az új világrend vitát ismertetem kidomborítva a két markáns álláspontot, a konzervatívot és a liberálist. Az Egyesült Államok stratégiáját hosszútávra meghatározó gondolatok bemutatása volt céлом. Ezután a generációváltás utáni külpolitikáról írok, kicsit jobban előtérbe helyezve a gyakorlatot, hiszen már benne járunk az új világrendben, itt a cselekvés kap döntő szerepet. Válságócok, békefenntartás, integráció, kereskedelmi megállapodások jelzik az amerikai diplomácia tevékenységét.

Végül választ keresek arra, hogy mi az időszak történelmi jelentősége az Egyesült államok szempontjából.

Konzulens: Dr. Rapcsák János egyetemi docens

Szénási Attila

"Pénzt és/vagy értéket?"

a közszolgálati televíziózás lehetősége Magyarországon

A dolgozat arra keres választ, hogy van-e lehetőség olyan közszolgálati televízió létrehozására Magyarországon, mely mind a közönség, mind a politikai szféra igényeit kielégíti, és a készülő médiatörvény ennek kialakítását hogyan képes elősegíteni.

Áttekinti a Magyar Televízióval kapcsolatos történéseket a rendszerváltás óta eltelt időszakban, az 1990--94 közötti időszak kormányzati törekvéseit, illetve az ellenzék és a különféle társadalmi szervezetek ezekre adott válaszait. Felhasználásra kerültek a nyugati demokráciák televíziós tapasztalatai, az elektronikus médiákkal kapcsolatos elméletek, illetve a médiatörvény tervezete, és az erre reagáló különféle vélemények.

Ezek alapján megállapítható: jelenleg hiányoznak a magyar politikai életből azok a profi politikusi személyiségek, kiforrott pártok és társadalmi kontrolljelenségek, amelyek megkönnyíthetnék a független, politikai konfliktusoktól mentes televízió létrejöttét. Ehhez önálló költségvetés, a lehető legminimálisabb kormánybefolyás és tényleges szakmai irányítás szükséges. A médiatörvény-tervezet mindezen feladatokat nem képes maradéktalanul megoldani, így a továbbiakban is számítani lehet arra, hogy a televízió politikai csatározások színtere lesz, közszolgálati feladatai ellátása helyett.

Konzulens: Bihari Katalin főiskolai adjunktus

Sz. Varga Lajos

A magyar Sztahonov-mozgalom tündöklése és bukása

A kutatás céljául azt tűztem ki, hogy politikatörténeti esettanulmány formájában felvillantsam a magyar Sztahonov-mozgalom kialakulásának és funkcionálásának egyes fázisait. A téma a politikatudományi kutatások számára releváns, egyrészt azért, mert a magyar munkaversenymozgalmak története egyik legelhanyagoltabb területe történeti kutatásainknak. A mai nemzeti közvélemény nagyon keveset tud a hazai sztahonovista mozgalomról, a munkások magatartására gyakorolt hatásáról. Másrészt azért, mert értelmezni és magyarázni kell azt a helyzetet, amelyben a kommunista párt kisajátította a politikát, az államot, a mozgalmi szektor egészét, és csak felülről szervezett és támogatott pszeudo-mozgalmak létezhettek. E fogalmi körbe tartozónak tekintjük a Sztahonov-mozgalmat is.

A kutatás választott módszerét a témaválasztás és a célkitűzés határozta meg. A kutatás és feldolgozó munka folyamán szem előtt tartottam, hogy a tudományosság legfontosabb ismertetőjegye az, hogy az állítások igazolhatók. Tematikailag és kronológiailag egy lezárt időszak tényanyagát elemeztem és azokból vontam le általánosítható következtetéseket. Igyekeztem megfelelni annak a követelménynek, hogy ismertetni kell az olvasóval a tényanyagot, illetve a gondolkodásnak azt az útját, amely a tények értelmezéséhez vezetett. A vizsgált időszak adatainak elemzéséből levonhatjuk azt a következtetést, hogy a Sztahonov-mozgalom ténylegesen csak a munkások, munkáscsoportok és gazdasági vezetők szűk rétegének érdekeivel találkozott. Viszonylag gyors hanyatlása lényegében annak tulajdonítható, hogy a munkások jelentős része - nyíltan vagy burkoltan - ellenállt. De tapasztalható volt a mozgalom szembeni ellenszenv a vezetők körében is.

Konzulens: Dr. Szabó Máté egyetemi docens

Timmner Gábor--Ternyák Péter

A demokrácia három kísérlete Magyarországon

A II. világháború befejezése után eltelt 45 év alatt háromszor adódott lehetőség Magyarország számára az újrakezdésre, a demokratikus intézményrendszerek kiépítésére. A három dátum: 1945, 1956, 1989; elmúlt 50 évünk sorsfordulói.

Dolgozatunkban annak kívánunk nyomába eredni, hogy vajon profitált-e hazánk a kísérletekből, volt-e eredménye a háromszori próbálkozásnak: vajon rendelkezünk-e a szükséges feltételekkel a demokrácia kiépítéséhez?

A dolgozat három fejezetből áll. Az első fejezetben azt vizsgáljuk, hogy a demokrácia mint fogalom, mit jelentett a három korszakban, hogyan intézményesült, s hogyan jelent meg a politikusok szótárában.

Második fejezetünkben arra vagyunk kíváncsiak, hogy volt-e miből táplálkozniuk a kísérleteknek, voltak-e hagyományai hazánkban a demokráciának, voltak-e olyan intézményei melyekre építeni lehetett a folyamat során.

S végül az utolsó részben napjaink valóságát vizsgáljuk: tart-e még a demokrácia kiépítése, vagy már befejeződött, s ha igen, hogyan jutottunk el idáig. Ha ma Magyarországon demokrácia van mind a fejekben, mind a közéletben...

Konzulens: Szűcsné dr. Mészáros Edit főiskolai adjunktus

Virág Sándor

A baloldali terrorizmus gyökerei.
A Vörös Hadsereg frakciói és a
Vörös Brigádok tevékenysége

A terrorizmus összefoglaló történetének történelmi példákkal illusztrált bemutatását legfőbb képviselőinek, jellegzetes jegyeinek kiemelésével a terrorizmus irányzatainak ismertetése követi. Ezek egyikének, a baloldali terrorizmusnak történetét, ideológiáját, módszereit, céljait ismertetve az ultrabalos irányzat két olyan képviselőjének bemutatása következik, amelyek tevékenysége a legnagyobb veszélyeket rejtette országai számára: a nyugatnémet Vörös Hadsereg Frakció és az olasz Vörös Brigádok. Az NSZK és Olaszország társadalmi, politikai, gazdasági helyzetének rövid ismertetése szolgál háttérként ezen csoportok elemzéséhez. A két szervezet történetének áttekintése után az események tükrében összehasonlító elemzésre kerülnek a csoportok ideológiája, célja, felépítése, módszerei és tagjai, különös tekintettel a tagok pszichológiai és társadalmi hátterére. Az akciók végrehajtóinak vizsgálatát az akciók hátterében álló manipulátorok tevékenységének feltárása követi, akik minden terrorcselekményt igyekeztek saját céljaikra megszervezni és kihasználni, jelentős, máig ható károkat okozva ezzel saját társadalmuknak.

Konzulens: Suba István főiskolai tanársegéd

SZOCIÁLIS, KULTURÁLIS ANTROPOLÓGIA

Bata Péter

"Barázdát vágott má' énrám az Isten..."

(Egy cigány nemzetiségű család életének kulturális és vizuális antropológiai síkú megközelítési kísérlete)

Fél éve folytatok kutatómunkát a Putnokon élő Váradi József és családja körében. A náluk gyűjtött anyagból készült el ez a dolgozat (fotográfiák, dramatizált interjúanyag, összefoglaló tanulmány).

A "cigány-kérdésre" még napjainkban sincs elfogadható válasz, s amíg ez pusztán csak cigány-kérdés lesz, nem is várható eredmény. Én is csak kérdéseket tehetek fel. De úgy gondolom, ahol legalább kérdések vannak, ott nem végleges a baj. Hogyan segíthetnénk egy toleránsabb emberi magatartás kialakulásában? Lehet-e ebben egyáltalán "kívülről" segíteni? Mi az útja annak, hogy egymás kultúráját minél mélyebben megismerjük, megszerettségük? Miért és miben mások a cigány nemzetiségű emberek? Mi az oka a napjainkban is érezhető előítéleteknek, diszkriminációknak? Miben figyelhetők meg a család életét is meghatározó társadalmi és egyéni változások? Hogyan lehet élni két tűz között, generációkon keresztül öröklődő kényszer és szorongásos neurotikus állapotokban? Milyen a megbénult családi és közösségi élet, s ezt hogyan próbálja a benne élő ember egy metaforikus-mitikus világgéppel kompenzálni? Mik a hasonlóságok és különbségek emberi kapcsolatainkban, tér-idő rendszereinkben?

Ezekre és hasonló kérdésekre próbálok "választ" keresni a család tagjainak megszólaltatásával és a vélemények elemzésével. Munkámat egy utolsó üzenet szellemének megfelelően: a szeretet jegyében próbálok végezni.

Konzulens: Bádi László egyetemi tanársegéd

Bérczesy Mónika

Családi fényképek

Nyugalmas téli estéken gyakran előveszem azt a desszertes dobozt, melynek eredeti tartalmát már évek óta fényképek helyettesítik. Képek családomról, ismerőseimről, rólam. Vizuális emlékezésünk egyik fontos összetevője és segítője a fotográfia. E funkcióján túl részese egy olyan komplex kérdéskörnek, melynek konkrét megválaszolására nem vállalkozom, de kérdések feltevésével és több apró gondolatjel papírra vetésével megpróbálom érzékeltetni e terület fontosságát. Mi mindent árul el egy fénykép a lefotózottakról és a kép készítőjéről? Értelmezhető-e a szociális folyamat részeként a fényképezés? Milyen a családi fényképek és más vizuális szférák viszonya? Lehetővé teszi-e a két-három generációt magába sűrítő fotóalbum anyaga a fényképezés családban, társadalomban betöltött szerepének tanulmányozását? Vizsgálható-e a fotókon keresztül a családok reprezentációs szokásainak változása? Közvetkeztethetünk-e ebből egy szélesebb, társadalmi hatásmechanizmusra is? Változnak-e a lefotózandó személyekre vonatkozó elvárások, konvenciók? Ha igen, akkor hogyan viszonyulnak ezek a fényképezőgépek elterjedéséhez, illetve a technológiai változásokhoz? Miképpen illeszkedik a fényképezés az emberi élet, illetve a vizuális szféra egészébe? Milyen tényezők befolyásolják a családi fényképezés folyamatát? Miként nyernek értelmet az emberek mindennapi életében a láthatóvá tett dolgok? E kérdések mentén gombolyítom gondolataim fonalát a be nem gubancolódás reményében.

Konzulens: Bán András egyetemi tanársegéd

Császár Ajna

"Vérünkben van"

A vér szimbolikájáról

Dolgozatomban a vérhez szűkebb, illetve tágabb körben kapcsolódó asszociációkat, jelenségeket igyekszem körüljárni. A megvizsgált, feltárt jelentések leginkább két fogalom köré csoportosulnak: élet és anyagiség. Elemzésem konkrétan a következő témákat érinti: életető és teremtő vér, gyilkosság, bűn, megtisztulás, büntudat, áldozati vér, egyesülés, szövetség, szexualitás, termelékenység, vér mint a személyiség eszenciája. Kutatásomat a különböző kultúrákban fellelhető vérrel kapcsolatos eseményekre, szokásokra, hiedelmekre, kifejezésekre alapoztam, vagyis arra, hogy mit "gondolnak" az emberek a vérről. Az áttekintés nyersanyaga mind időben, mind térben tág határok között mozog, mégis azt gondolom, az egybevetésekre megfelelő alapot biztosít az élettani tény, hogy a vér kultúrától függetlenül minden emberi (és állati) élet elengedhetetlen feltétele, tehát biológiai funkciója minden kultúrájában azonos.

Konzulensek: Dr. Kulcsár Zsuzsanna egyetemi tanár
Dr. Szőnyi Magdolna alelnök

Gyóri Endre

Apokalipszis vagy aranykor?

... A dolgozat a túlnépesedéssel foglalkozik. Nem arra keresem a választ, hogy van-e túlnépesedés vagy nincs. Ez már nem kérdés. Ma már a kiút keresése a feladat. Bár ezt még napjainkban is sokan vitatják. Erre a két szembenálló nézetre akartam utalni a címben.

Bemutatom Földünk aktuális diagnózisát minden szépítés vagy túlkapás nélkül. Időutazást teszünk s megnézzük az emberiség mindenkori hozzáállását a népességnövekedéshez. Kacérkodunk a jövőt illetően, és néhány, általam elfogadhatónak tartott javaslatot is próbálok tenni a megoldásra. Szóba kerül a kontraszelekció, az abortusz, az eugenika, az eutanázia és a sterilizáció kérdése és szerepe is. Morzsázunk a "jognak asztaláról" és kitérünk a vallás szerepére is.

E témát sokan kényesnek tekintik, és nyilvánvaló, hogy felvetése számos olvasó lelkivilágát fel fogja kavarni. A kérdés csak az, hogy lehet-e hallgatni, ha a túlélés a tét?

Konzulensek: Kiss Mária Rita főiskolai docens
Dr. Csizmazia György főiskolai docens
Dr. Mayer Gyula ny. főiskolai docens

Kassai Endre

A deszantpajzs árnyékában

Mi indíthat valakit arra, hogy az életét kockáztassa bizonyos célok érdekében? Mennyire bízhatunk meg a védelmünkre létrehozott fegyveres erők katonáiban valódi fenyegetettség esetén? Vajon mennyire megfelelő a motiváltságuk, s ennek milyen összetevői vannak? Ezekre a kérdésekre kerestem a választ az ország legnagyobb, legismertebb elitegységénél. Ehhez a zászlóaljhoz önként jelentkezők a sorkötelesek, s a törvények értelmében senki sem kötelezhető az ejtőernyős szolgálatra. A jelentkezők egy szigorú orvosi vizsgálaton esnek át. Az ejtőernyős-, búvár-, rádiós, hegymászó-, vízi- kiképzés, a gyakori lövészetek, katonai közelharc, robbantási és harcászati gyakorlatok során koncentráltan jelentkezők azok a hatások, amelyek formálják a katonák egyéniségét, gondolkodásmódját. Emiatt az állomány összetétele és szellemisége nagyban elüt a többi honvédségi alakulattól meg szokottaktól.

Vizsgálódásom alanyául az ún. szerződéses állományt - közkeletű nevükön "zsoldosokat" - és a másodidőszakos katonákat választottam. A köztük eltöltött fél év módot adott arra az "érdekelt megfigyelés"-re, amely az antropológia énikus megfigyelésnél mélyebb kultúra megismerésre nyújt lehetőséget. Személyes élményeimet, megfigyeléseim eredményeit mélyinterjúk, csoportos beszélgetések, kérdőíves lekérdezés és a szakirodalom adataival egészítettem ki.

Egy olyan zárt világba sikerült bepillantást nyernem, amelyet addig csak szóbeszédéből, a "legendákból" ismerhettem.

Konzulens: Dr. Kotics József egyetemi docens

Kiss Ádám Sándor

Az értelmi fogyatékosok a középiskolások szemével

Kutatásom témájához az alapötletet a másság iránt a mindennapokban tapasztalható társadalmi elutasítás adta. Választott hivatásom pedig kínálta e vizsgálódáshoz a lehetőséget. Abból a tényből indultam, hogy az embernek a másik ember iránti attitűdjei a szocializáció folyamán alakulnak ki. Ismerve a felnőtt társadalom negativisztikus beállítódását az értelmi fogyatékos emberekkel szemben, feltételezem, hogy a 14--18 éves korosztály elfogadóbb és nyitottabb ebben a témában.

Célom az volt, hogy ezt bebizonyítva felhívjam a figyelmet ennek a kérdésnek a fontosságára, továbbá, hogy ennek megoldásához segítséget nyújtsak.

Egy próbafelmérést követően, egy általam összeállított kérdőívvel kérdezőbiztosokat küldtem a megyeszékhelyek egy-egy állami, ill. egyházi gimnáziumába. Ott minden évfolyam egy-egy osztályában kérdezték meg 45 perc alatt a tanulókat. Összesen kb. 3300 kitöltött kérdőív érkezett hozzám, amiből 1869-et dolgoztam fel. A kérdések három téma köré csoportosultak: a megkérdezett populáció honnan szerzi információit, milyen tárgyi ismeretekkel rendelkezik, milyen a szubjektív véleménye a témával kapcsolatban.

A kapott eredmény szerint a gimnazisták ismeretei pontatlanok, érzéseik többnyire humánusak, legfőbb információforrásuk pedig a tömegkommunikáció. Ilyen előzmények után csoda-e, hogy felnőttként elutasítóak lesznek az értelmi fogyatékos emberekkel szemben.

Kutatásom eredménye két igen fontos feladatot határoz meg: 1. Biztosítani kell a társadalom széles rétegeit elérő objektív tájékoztatást. 2. A pedagógusképző intézmények hallgatóit is megfelelő ismeretekkel, tudással kell ellátni.

Konzulens: Gaál Éva főiskolai adjunktus

Kolostori Gábor

Lélekjel

(oromzat-, tornác-, kapu- és kerítésdíszítő motívumok értelmezése a forma és funkció szempontjából a Kernád-Sajó völgy hét településén)

Dolgozatom kísérletet tesz arra, hogy archaikus kulturális örökségünk nyomait fellelje hét borsod-megyei falu (Böcs, Berzék, Sajóhídvég, Köröm, Girincs, Kiscsécs, Kesznyéten) épületeinek, valamint területhatároló elemeinek díszítőmotívum vizsgálata segítségével.

Mivel verbális közlésre csak kevés esetben támaszkodhattam az adatközlők hiánya, és a másod, harmad információk miatt, így az épületek funkciója és az épületet díszítő motívumok közötti összefüggésekből teszek kísérletet az archaikus, paraszti világkép emlékeinek ábrázolására.

Mivel hasonló jellegű kutatásra csak részleteiben bukkantam, így e reprezentatív mintaként kiválasztott hét településről a vizsgált témakörben teljes felmérést kellett készítenem, hogy bizonyos fokú általánosításra lehessen alapom. Így az említett települések minden épületét vizsgáltam, és közel ötszáz fényképfelvételt készítettem eddig a kutatásom szempontjából elemzésre alkalmasnak vélt díszítményekről. Ezáltal mellékeredményként a leletmentés is jelentkezett, minek aktualitása a kutatás során egyre jobban világosodott meg.

Dolgozatom, habár sok esetben a néprajz eszközeivel operál, nem nevezhető néprajzi leírásnak, mivel céloom egy archaikus kultúra utolsó nyomainak fellelése volt, így munkám egy néprajzi eszközöket felhasználó kulturális antropológiai írásként fogható fel.

Konzulens: Abai Ilona főiskolai adjunktus

Szabó Mária Helga

Siket kultúra???

Az akusztikus nyelvek tökéletes elsajátítása a siket ember számára eleve kizárt. Létezik azonban egy vizuális kódrendszer, amely - amennyiben használatát nem akadályozzák, tiltják - önálló, teljes értékű nyelvként funkcionál a siket közösségben. Következésképpen ez az ő anyanyelvük. Jelnyelvből nemcsak egyféle, hanem több is létezik. Minden országban más és más - bár van egy nemzetközi változat is. Közös vonásnak alapvetően csak a vizuális csatornában és a gesztikuláris kódban nyilvánul meg, szemben a hallók által használt nyelvek akusztikus és verbális voltával. A Hallássérültek Országos Szövetsége egy további megállapítást is tesz: "Egy siket közösség tipikusan jelnyelvet használ, és ez teszi etnikummá, nyelvi, kulturális kisebbséggé." (HOSZ: Akcióprogramok, Bp., 1993-4.) Úgy gondoltam, érdemes lenne megvizsgálni, elfogadható-e ez az álláspont. Első nekirugaszkodásra definíciós problémákba ütközünk. A kultúrát tágabban értelmezve, és elsősorban a mindennapi élet szintjén megközelítve, fedezhetjük fel a siket közösség kulturális másságának mikéntjét, ami túlmutat az egészségügyi eltérésen, de részben abból adódik. A kérdés ezen részének tisztázásához nagy mértékben igyekszem siketekkel készített interjúk anyagát is felhasználni. Az etnikum illékony fogalmát Komoróczy Géza álláspontja lényegileg ragadja meg, amikor azt hangsúlyozza, hogy az etnikumhoz tartozást annak felvállalásával, az interakciókban való részvétellel definiálhatjuk. Kérdés azonban, hogy ebben az esetben beszélhetünk-e ilyesmiről, vagy csupán a kisebbségi jogok kivívásához felhasznált konstruált érvről van-e szó.

Konzulens: Szijártó Zsolt egyetemi tanársegéd

Szirbik Gabriella

Hejce

Egy halott nyomában

(1994. július 29-től augusztus 1-ig)

Epilógus

Nős, most így józanul, azt hiszem másként kellett volna csinálni. Ezt a munka nem funkcionális, nem rendszerelméletű és nem tudományos. (Mi az antropológia?) Ez csak úgy van, lett, keletkezett. Talán nem is munka... Talán ha egy dologra koncentráltam volna... Egy biztos: "Embert csak ember teremthet." Hogy miért voltak kedvesek, közvetlenek? Hozzá vannak szokva a kérdezősködő idegenekhez, olyannyira, hogy én szinte sose kérdeztem, csak köszöntem és figyeltem. Végig tisztázatlan volt előttem, hogy mit akarok megtudni. Egy támpontom volt: Malinóczki, Hejce egykori r. katolikus plébánosa. Az ismeretlenből továbbra is az ismeretlenbe vész az alakja, de Hejce feltárult előttem. A hejceieket ismerem. Ittam velük, aludtam náluk, meghallgattam a miséjüket, bejártam a kastélyukat, elbeszélgettem a tanítójukkal, hallgattam Béla bácsit, többször átcammogtam temetőjükön, ittam a vizükből, ettem a kenyerekből és énekeltem Velük... Azt hiszem megfelelően viselkedtem mindvégig és a "munkatársaim" is. Kormos István véleménye a "kocsmakutatás"-ról: "Lehet, hogy csak olyanokat találsz ott, akiktől nem tanulhatsz!" Mi az, hogy tanulni? Ebben a kontextusban, ennek a szónak nincs, s nem is volt értelme. Hát! Ez az a nyár. (Mi az antropológia?)

Konzulens: Bódi László egyetemi tanársegéd

Takács Eszter

Tündér Ilona, Szép Miklós és a sárkány

(A bibliai bűnbeesés szüzséje egy magyar népmesében)

Mi a "sárkány"?

Erre az egyszerű kérdésre nagyon sokféle válasz adható, hiszen ez a fantázia szülte lény különféle alakban, eltérő jelentések hordozójaként, kulturális hagyományok rendszerében, egymástól térben és időben távol eső népcsoportok körében lelhető fel.

A sárkány szimbólum vizsgálata nagyon szerteágazó, ezért jelen munkámban csupán az európai hagyományok alakjára fordítottam figyelmet, ezen belül is egy magyar népmese-feldolgozás részletének elemzését választottam. Az idézett műben a sárkány szokatlan szerepe keltette fel érdeklődésemet: a hős nem a tündért szabadítja ki a sárkány fogságából, hanem a tündér palotájában foglyul ejtett sárkányt engedi szabadon.

Dolgozatomban arra próbálok rávilágítani, hogy ez a történet párhuzamba állítható az európai hagyományban meghatározó jelentőségű bibliai bűnbeeséssel.

Konzulens: Dr. Szarvas Zsuzsa egyetemi adjunktus

Viszket Anita

Kisváros és értelmiség

A dolgozatom alapkérdése: mi a szerepe az értelmiségnek egy kisvárosban? Ez a kérdés számos továbbit vet fel.

Mindenekelőtt körül kellett járnom az "értelmiség" vagy még inkább az "értelmiségi lét" fogalmát. Logikailag ezután a "kisváros" definiálása következett.

Értelmiség és kisváros konfliktusa nem mai eredetű (l. például Kosztolányi regényeit), jelentősége pedig a városok autonómításának növekedésével még nagyobb. Ezért a munkám tartalmaz egy történeti áttekintést is, ami a vizsgálat egyik (kevésbé hangsúlyos) tengelye.

Az alapkérdés részletezése vezet a vizsgálat másik tengelyéhez. Mi készítené egy értelmiségit arra, hogy kisvárosban éljen? Van-e valamilyen hivatás, amely eltér a nagyvárosi értelmiségiétől? A nagyvárosi élet vizsgálata nem fér a dolgozatom keretei közé, megjelenítése csupán az általam meghallgatott emberek közlésein, vágyain keresztül történik.

A választ néhány szépirodalmi és szakirodalmi mű tanulmányozásával és kisvárosokban végzett terepmunkával kerestem. A terepmunka középpontjában Komló és Pápa állt, mint szellemiségükben egymástól lényegesen eltérő városok. A terepmunkában eszközként a riportot, a kérdőíves módszert, a megfigyelést és a város dokumentumainak vizsgálatát, például az önkormányzatok által kiadott fényképalbumok elemzését használtam.

Konzulens: Dr. Neidermüller Péter egyetemi docens

SZOCIÁLPSZICHOLÓGIA, TÁRSADALOMLÉLEKTAN

Berenesi Zsuzsa--Bán Csilla

Másod- és harmadgenerációs "visszatérő" magyarok identitása

Pályázott művünk azokról a fiatalokról szól, akiknek szülei vagy nagyszülei hagyták el az országot, ők pedig a rendszerváltással párhuzamosan átjárhatóbbá vált határok nyújtotta lehetőségeket kihasználva "visszatértek" Magyarországra, hogy itt tanuljanak vagy munkát vállaljanak. Szerettük volna megtudni, definiálják-e ők magukat magyarként, és ha igen, identitásuk karakterisztikusan különbözik-e a Magyarországon felnőttek identitásától. Vonatkozik ez például az identitás beágyazottságának fokára, kizárólagosságára, egyes konstituáló elemeinek relatív fontosságára.

A használható módszereket meghatározta az, hogy az egyébként is kevés tagot számláló alaphalmazból sem lehetett mindenkit utolérni. Ez is hozzájárult ahhoz, hogy elsősorban kvalitatív módszerekre támaszkodtunk. Először egy az adatokat rögzítő, illetve a témáról való gondolkodást serkentő kérdőívet töltöttünk ki a vizsgált személyekkel, az elemzendő anyag túlnyomó részét azonban az angol nyelven lefolytatott interjúkból nyertünk.

Eredményeinket végül az identitásról szóló tudományos diskurzus kontextusában helyeztük el. Más szerzőkkel némileg konzisztensen megkülönböztetünk "szerzett" és "örökölt" identitást, elemeztük az identitásválasztást determináló faktorokat, az identitás dinamikáját. Legfontosabb állításunk egy az adatokból következő, de tovább vizsgálendő hipotézis; a vizsgált csoportnál az identitásnak más konstituáló elemei kerülnek előtérbe, mint az egyébként történik.

Konzulens: Örkényi Antal egyetemi adjunktus

Frisnyák Tünde

A nemzeti hovatartozás mint pedagógiai érték, érzelmi és tudati kialakításának fontossága és lehetőségei az iskolai nevelésben

A nemzeti hovatartozás kialakítása nemcsak kifejlődési lehetőség, hanem kellőség is. Gyökereink tudatosulása emberségünk formálódásának egyik feltétele. Nem egy agresszív és türelmetlen nacionalizmus motivált az írásra, hanem egy devalválódási folyamat megállítása és visszafordítása. E kihívás manifesztálódása e munka, mellyel legfőbb célom, a figyelemfelkeltés, gondolatébresztés - s remélem alapjául szolgál egy cselekvő aktivitásba torkolló vitának. Vizsgálódásom színtere az iskola tanári, illetve tanuló közössége, a család és a könyvtár. Alkalmazott eljárásaim közé tartozik a megfigyelés és a kérdőíves vizsgálat.

Dolgozatom fő részei. I. Expozíció... II. Nemzeti gyökerek... III. A hazáig vezető belső út... IV. Az iskola, mint nemzeti értékteremtő- és átadó intézmény... V. A nemzeti hovatartozás kialakításának egy lehetséges nevelési segédeszköze az iskolában... VI. Bepillantás gyermekeink nemzeti érzésvilágába és tájékozottságába. Kérdőív segítségével 268 ötödik osztályos tanulóval készítettem felmérést. Hipotézisemet - miszerint a haza szeretetére és ismeretére való iskolai nevelés hiányosságokkal küzd, mely a gyermek e témában való elemi tájékozatlanságát és a hazához való kötődés hiányát vonja maga után - adott mintában, a rendelkezésemre álló adatok alapján igazoltnak érzem. Összességében megállapítható, hogy szükség van a nemzeti identitás viszonyító újraértékelésére - a változó mentalitáshoz, az egyéni és kollektív értékrendszerhez igazítva.

Konzulens: -

Girán János

A segítő identitása a segítő kapcsolatban

A dolgozatban be szeretném mutatni, hogy a professzionális segítő miképpen cselekszik a kliensekkel való kapcsolatban. A dolgozat első része, fogalomelemzés révén annak tisztására törekszik, hogy mi a segítés, mi a segítő kapcsolat, és mi a segítő szerep. A fogalomelemzés a továbbiakban értelmezési keretként működik a kutatási anyag feldolgozásánál.

Ezután arra a kérdésre szeretnék választ találni, hogy miképpen tudatosul a segítőben a saját segítő volta, milyen folyamatokon keresztül alakul ki a segítő identitás.

Különös figyelmet szeretnék fordítani annak tárgyalására, hogy miképpen viselkedik vagy viselkedhet a segítő egy segítő kapcsolatban úgy, hogy a munkavégzése során felgyülemlett feszültségek, problémák, ne váljanak a magánélete rovására. Mit tesz, vagy tehet annak érdekében, hogy később ő maga is ne váljon a segítésre rászoruló kliensé.

A segítő szerep elemzését négy dimenzióban végzem el: biológiai, pszichológiai, szociális, spirituális. Minden dimenzióhoz kapcsolódó segítőkkal interjúkat készítettem, hogy hogyan élik meg a saját segítő voltukat, hogyan próbálják megőrizni lelki egészségüket.

Konzulens: Andok Ferenc egyetemi tanársegéd

Író Csilla

Az előítélet, mint a konfliktus forrása

A dolgozat témája az előítéletek, azon belül is a negatív előítéletek. Az első részben az előítélettel kapcsolatos alapfogalmak kerülnek bemutatásra, a kategorizáció, a sztereotipizálás. Ahhoz, hogy ezzel a témakörrel behatóbban is foglalkozhassunk, meg kell vizsgálni a saját csoport és vonatkoztatási csoport fogalmát.

A dolgozat a továbbiakban az előítélet okaival foglalkozik. Ezek között több elmélet is szerepel, mint például a bűnbak elmélet, a frusztrációs-agressziós elmélet, cédulázási elmélet.

Az ezt követő rész az előítéletek fajtáinak tárgyalásával foglalkozik. Az etnikai és a faji előítéletek ismerete elengedhetetlen ahhoz, hogy később ki tudjunk dolgozni, hogy mi ellen kell harcolnunk. A továbbiakban részletesen bemutatom egy előítéletektől körülvelt etnikai csoport magyarországi helyzetét.

Végül azt ábrázolom, hogy mik azok a módszerek, melyekkel megküzdhetünk a téves viselkedési formák, azaz az előítélet negatív fajtájának kialakulása ellen. Bemutatom a külföldön már végrehajtott kísérletek közül néhányat és egy Magyarországon kifejlesztett módszert. Az elméleteket minden esetben az azokat megelőző kísérletekkel mutatom be, ezáltal alátámasztva a feltevések valós alapját.

Konzulens: Dr. Pojják Márta egyetemi adjunktus

Dr. Pfister Éva egyetemi adjunktus

Komáromi Róbert

A megalkuvás, mint identitás stratégia,
a második gazdaság szociálpszichológia vetülete

Kiindulópontunk az átalakulóban lévő társadalom integrációs problémája, tényként foghatjuk fel, hogy az átalakulóban lévő társadalmak estében ill. minden csoportnál - ha feltételezzük a belső és külső megújulás szükségszerűségét, vagyis a csoport nem ideáltipikusan homogén, és szintűgy nem ilyen körülmények között található, akkor - a strukturális okok miatt szükség van a másként gondolkodók, vagy rendszeridegenek bekapcsolására. Hiszen a "friss gondolatok" és a "régii gondolatok" téziséből kell összeállnia az új stabilitásnak. Ez pedig mindkét fél számára akkor a legkövetkezetesebb és legeredményesebb, ha a "friss" szellemiség kezdetben tudatosan alkalmazkodik a csoporthoz, a "végén" pedig, a csoport - tudatosan - tolerálja a kisebbségi elképzeléseket. Dolgozatunkban ennek bizonyítására áttekinthettük a legfontosabb identitás-, én- és csoportelméleteket. Majd kísérleti hipotézis felállításával modelleztük az identitás s ezen belül a megalkuvás és a konformitás mintáit, különös figyelmet fordítva a magyar társadalom sajátosságaira. A dolgozat további része a 70-es évektől meginduló második gazdaság elemzésével foglalkozik társadalomlélektani szempontból. Tapasztalataink szerint a szocializmus időszakában a vállalkozói struktúra leírása nem csak közgazdasági, hanem társadalomlélektani szempontból is megalapozott. Az ehhez szükséges fogalmi keretet Szelényi Iván parkolópálya modelljében találtuk meg. Dolgozatunkban annak bizonyítására vállalkoztunk, hogy a parkolópálya kifejezés részben tudatos alkalmazkodásként, szóhasználatuk szerint megalkuvó stratégiaként írható le.

Konzulens: Hegedűs B. András egyetemi docens

Pleskonicsné Szabó Éva

Mentális segítségnyújtás a rehabilitációban

"Az egyén csak tevékenységei sokaságával teremthet mind mélyebb és sokoldalúbb kontaktust a társadalommal"- írja Ancsel Éva. Ez a kontaktus - az ember és társadalom kapcsolata - az köldökzsinór, amelynek léte vagy hiánya, ereje vagy erőtlensége, egyszóval milyensége meghatározza helyünket a világban. De milyenek is embertársi és társadalmi kapcsolataink az ezredvégen? És mi történik az egyénnel, ha bio-pszicho-szociális léte megsérül, s e kontaktus meghibásodik, netán megszakad? (pl.: rokkantnyugdíjazás) Ha ezt a kapcsolatot (is) olyan történés veszélyezteti - pl.: betegség, krízis -, amivel nem tud egyedül megbirkózni? Jelen dolgozat - a teljesség igénye nélkül - arra vállalkozik, hogy körbejárja és modellértékként jelezze azt az utat, amely a krónikus neurológiai és pszichiátriai betegségben szenvedők előtt, mint rehabilitációs lehetőség áll. Segítő munkánk egyik célja az, hogy a megváltozott képességű pácienseket megtanítsuk a másság elfogadására, s épp e másságból fakadó kommunikációs kapcsolatzavarainak enyhítésére, hogy könnyebben tudjon visszailleszkezni mikro- és makrokörnyezetébe. A medikális tünetkezelés, gyógyítás mellett egyéni és csoportos pszichoterápiák, valamint a különböző szocioterápiák során célunk olyan intropszichés változás elérése, amely a páciens interperszonális kapcsolataira is hatással van és segítheti kötődését - ez úton jobbitva belső életminőségét. A másik cél sem kevésbé fontos: új ismeretek szerzése - a szociális ügyek intézésétől a kevesek által ismert és művelt régi kismesterségek pl.: szövés, csipkeverés, gyékényezés, és új képességek felfedezése önmagában, miközben edzi figyelmét, türelmét, munkabírását, hogy rendkívül aprólékos és hosszas igyekezettel segítse önnön gyógyulását.

Konzulens: Dr. Pethő Zoltán egyetemi docens

Seiben Márta

Fasizmus és genocidium

(A hitrelizmus történelmi előzménye és pszichológiai feltételrendszere)

Tanulmányom tárgya a fasizmus, illetve a náciizmus jelensége, melyet egyrészt történelmi, másrészt szociálpszichológiai aspektusból vizsgálok. A náciizmus összetett jelenség, létrejöttében a pszichológiai faktorok éppoly fontos szerepet játszanak, mint a történelmi gyökerek, illetve a gazdasági, politikai háttér. Arra a kérdésre, hogy egy egész nemzetet hogyan tud magával ragadni a fasiszta eszme, csak a lélektani megközelítés képes választ adni. Dolgozatomban a következő kérdéscsoportokkal foglalkozom.

I. Milyen történelmi okok vezettek a német fasizmus kialakulásához? A német hatalmi kultusz kezdete és politikai okai.

II. Milyen gondolati előzményekből táplálkozik a hitleri fajelmélet? A pángermán ideológia összetevői, a fajelméletben testet öltött tervei.

Ezen kérdéscsoportok taglalása bevezetőként szolgál dolgozatom központi részéhez, a lélektan vizsgálatához. A politikai előzmények ismerete nélkül azonban nem kaphatunk teljes képet a pszichológiai feltételekről.

III. A fasizmus lélektani sajátosságai. Tömegjelenségek vizsgálata, mint szociálpszichológiai jelenség. A fasiszta hatalom végrehajtóinak karakterstruktúrája, individuum a tekintélyuralmi rendszerben. Az előítéletesség társadalmi, lélektani tényezői. Az antiszemita előítéletesség okai, az antiszemita vádak gyökerei. Hitler mint nekrofil személyiség karakterjegyei, destruktivitása.

IV. Mit tehet a társadalom, elsősorban a nevelők, hogy a fasiszta eszmék gyakorlati megvalósítása ne forduljon többé elő. A prevenció kérdése. hangsúlyozom, hogy a téma bonyolultsága, összetettsége, kimeríthetlensége miatt céлом nem a teljességre törekvés.

Konzulens: Dr. Bodnár Gabriella főiskolai docens

Szabó Csilla

A pszichiátriai betegségek szociális aspektusai

A WHO az egészséget komplett fizikai, mentális és szociális jóllét állapotaként definiálja. Ez a meghatározás abból indul ki, hogy az ember biopszicho-szociális lény, így és ilyen összefüggéseiben közelíthető meg. Ez a szemlélet jelenik meg a gyógyító tevékenységben is, mióta nyilvánvalóvá vált, hogy az egyén életében előforduló stresszek csökkentik az ellenállóképességet a szomatikus és pszichés megbetegedésekkel szemben. A pszichiátria az orvostudománynak az az ága, melyet leginkább érintenek a társadalmi hatások és az egyén szociális viszonylatai. Ez az összefüggés motivált az életesemények stresszhatásának vizsgálatára, pszichiátriai osztályon kezelték körében. 50 fő anyagát dolgoztam fel és eredményeimet két más korábbi vizsgálattal vetettem össze. (Triner-Veér 1977, Matuzsinka-Fráter 1982). Elsősorban arra figyeltem, hogy az utóbbi évek gazdasági és társadalmi változásai hogyan hatottak egyes életeseményekre és ezáltal az egyénre. Gyakran hangzanak el ugyanis ilyen és ehhez hasonló mondatok pszichiátriai osztályon: "Itt bent megnyugszom, rendbe jövök, de mi lesz kint? Azzal nem tudok megküzdeni. A munkahelyemet elveszítettem a betegségem miatt. Hova menjek? Mit kezdjek magammal?" A vizsgálat eredményeiben tükröződik az elmúlt időszak változásainak hatása, mint a meglévő értékrend megkérdőjeleződése, a munkaerő-leépítések, nyugdíjazások és az ezzel járó munkahelyi létbizonytalanság, munkanélküliség megjelenése, társadalmi rétegződés, megélhetés nehezedeése, versenyhelyzetek... stb. Ezek a folyamatok indokolják, hogy az általam kérdezett személyek az anyagi nehézségeket és az azzal járó történéseket megterhelőbbnek tartották, mint az 1970-es években megkérdezettek. Az értelmezés mellett dolgozatomban kitérek az egyéni stresszkezelési módokra és a környezet szerepére is.

Konzulens: Dr. Temesváry Beáta főiskolai adjunktus

Szöllösi Péter

210 éve vagyok ezen a Földön...

(Egy elmeszociális intézet élete: Edelény)

"...210 éve vagyok ezen a földön. 210 éve már. Azért vagyok most itt, mert ragályom van. Ragályom. Elhoztak ide. Ott szerelmes voltam; neki volt egy bal szíve, nekem meg egy jobb. Összeraktak. Szerettük egymást. Oszta a többiek is elkapták a fertőzést, a ragályt. Ők is ilyenek lettek. Így ide hozták. 210 éve vagyok ezen a földön."

A fent közölt interjúrészlet az Edelényi Elmeszociális Intézetben készült egy 20 éves lánnyal. Ebben az intézetben végzek kutatásokat a 'fogyatékosok'-ról és az 'elmebeteg'-ről. Az itt eltöltött idő alatt az együttlétek során a kényszerűen életüket itt leélő emberek hétköznapijait, ünnepeit, örömeit és szomorúságukat próbáltam megismerni, próbálom megérteni. Elvem az volt, hogy a valóságot próbáljam meg visszaadni: a végleteket. Ottlétem alatt úgy érzem, hogy jól megismertem az ottani embereket. (Mind a gondozottakat és az ápolókat egyaránt.) Bizonyos értelemben mindkét fél sokat segített kutatásaimban. A dolgozat elkészítése roppant izgalmas volt, hiszen egy új kultúrába léphettem be, mozoghattam ott. Megismerhettem gondolkozásukat, szokásaikat, az életüket: mert "Ez a benti világ, a kinti emberek szabadabbak, ott vannak: Szabadságban."

Munkámmal ezt a világot szeretném bemutatni, egy kicsit közelebb hozni ezeket a 'másfajta emberek(?)'-et.

Konzulens: Pozsonyi Márta egyetemi tanársegéd

Bódi László egyetemi tanársegéd

SZOCIOLÓGIA, SZAKSZOCIOLÓGIÁK

Antal Árpád--Gödri Irén--Kovács László

Alsórákos 100 éves öngyilkossági krónikája

Dolgozatunk témaválasztását az erdélyi valóság inspiálta. Az öngyilkosság jelenségének társadalmi súlya kellően indokolja közelebbi megismerését. Kutatásunk helyszíne egy Brassó megyei község, ahol viszonylag rövid idő alatt jelentős számú öndestrukciós esemény fordult elő. Ezen markánsan növekvő trend megfordításának imperatívusza késztetett arra, hogy a jelenség pszicho-szocio-kulturális vonatkozásait figyelembe véve a feltételezhető társadalomlélektani összefüggéseit vizsgáljuk. Hipotézisünk szerint egy periódus magas öngyilkossági gyakoriságának magyarázata részben valamely előzetes történelmi időszak erőteljes érzelem-mozgósító hatásában is keresendő. Ezért láttuk szükségesnek a 100 évré visszatekintő - szocio-demográfiai mutatók alapján összeállított - öngyilkossági események szintézisének elkészítését. Vizsgálatunk az öngyilkossági gyakoriság nemek, korcsoportok, felekezetek szerinti megoszlására vonatkozik, valamint végigköveti a leggyakoribb elkövetési módok alakulását dolgozatunk első részében a különböző megközelítésű öngyilkossági elméleteket mutatjuk be, majd a következő része a kutatás helyszínéről -

Alsórákos községről - nyújt egy átfogó történelmi-néprajzi áttekintést. Elemzésünk, erdélyi viszonylatban tudomásunk szerint egyedülálló. Az országos adatok hiányában összehasonlításra nincs mód, bár valószínűnek tartható, hogy az utóbbi két évben észlelhető ráta-emelkedés nem csak erre a községre jellemző elszigetelt jelenség.

Konzulens: Dr. Róth Endre professzor

Antal Helga

A házasság jövője vagy a jövő házassága

Dolgozatomban a házasság, mint jogintézmény történeti, társadalmi meghatározottságával foglalkozom, különös tekintettel a mai magyar családokra.

Elemzem a házasságra vonatkozó jogszabályok módosulásait, amelyek egyrészt a család, mint társadalmi intézmény változásainak következményei. Vizsgálom továbbá a jogszabályváltozások esetleges visszahatásait a családra, mint a társadalom alapvető kiscsoportjára.

Véleményem szerint a társadalmunkban egyszerre létező és sokszor -egy-egy családon belül együttesen megjelenő a hagyományos-, polgári-, és modern családmódel megjelenéséből következő értékek elbizonytalanodott szerepmintákat közvetítenek a család tagjai számára.

Választ keresek arra a kérdésre, hogy milyen lényeges társadalmi változások hoznak létre új együttélési formákat (családon belül és kívül) és milyen irányba történik elmozdulásuk.

Összehasonlítottam a tudományos szakirodalomban megjelenő családdal kapcsolatos elméleteket és a joghallgatók elképzeléseit a házasság jövőjére vagy a jövő házasságára vonatkozóan.

Konzulens: Schadt Györgyné dr.

Baranyi Katalin

Gazdasági elit a mai Magyarországon

Minden ország társadalmára jellemző a réteg, illetve az érdektagság. A társadalmak 3 rétegre bonthatók: az elitre, a középosztályra és a leszakadó rétegekre.

Dolgozatomban az elittel foglalkozom, azon belül is a gazdasági elitre helyezem a hangsúlyt.

Maga az elit szó többféle megfogalmazásban is használatos. Többnyire a hatalmi, jövedelmi és presztízs skálák legmagasabb helyein állókat nevezik így, akik a regionális döntésekre hatni tudnak. Az elit befolyással lehet a személyi, államigazgatási apparátusra, valamint a gazdaság alakulására.

Dolgozatomban ismertetem az elitelméletek főbb gondolatait, illetve a vezető és értelmiségi rétegekbe irányuló mobilitást. A magyarországi szerkezetátalakítás is jelentősen befolyásolta a társadalom felépítését, rétegződését. Azt, hogy ki, milyen pozíciót foglal el az állami szektorban és/vagy a második gazdaság területén.

A gazdasági karriernek, a vagyonszerzésnek egyre kevésbé lett kizárólagos útja a hivatalos intézményekhez való csatlakozás.

A rendszerváltással a volt hivatali-gazdasági elit aránylag nagy hányada teremtett, illetve talált magának helyet például a vállalkozási és bankszférában.

Konzulens: Dr. Halász Imre főiskolai docens
tudományos igazgatóhelyettes

Bársony András

Erich Fromm: Escape from freedom
(Menekülés a szabadság elől) című művének bemutatása
és az autoritáriánus személyiség kritikai -
társadalomtudományi elemzése

A dolgozat két részre osztható. Az első rész a fent említett mű bemutatása. A bemutatás különös figyelmet szentel a Fromm által fölvezetett és elemzett autoriter személyiségre. Ezt követően a második részben az autoritáriánus személyiség több szempont szerint kerül elemzésre.

A második rész továbbá az amerikai társadalomban a II. világháborút megelőző és követő korszakban felszínre kerülő előítélet problémára is reflektál, szociológiai, szociálpszichológia és pszichológiai aspektusból egyaránt.

Konzulens: Dr. Balogh István egyetemi tanár
tanszékvezető

Bérczesi Mónika

Halál(v)iszony

(Művészet, kultúra és halál fogalmának egybekapcsolódása egy jelenkori fiatal gondolatrendszerében)

A székhez szegeztek a látottak képekkel való első találkozásomkor. Szociális otthonba bevonuló, életüket ott leélő, majd bevégző emberekről készítette fotósorozatát Fejér Ernő.

Felkészületlenül ért a feladat. Írni arról, ami eddig kimondhatatlan volt. Gondolkodni arról, ami elgondolhatatlan. S bár legújabbkori kultúránk kényelme lehetővé teszi számomra az elhárítást, mégis szükségét érzem szokásaim megerősökölésének. Fel kell szabadítani a halált "tabuba zárttsága" alól. Meg kell vizsgálni: miért sok a magányosan haldokló napjainkban, s hogyan kerülték el ezt elődjünk? Mi biztosította számukra a nyugodt halál lehetőségét? Hogyan lehetséges újra életközelivé tenni a halált? És szükséges-e?

E kérdésekre keresem a választ Fejér Ernő: Vesztetek c. fotósorozatának hatására, elgondolkodva arról is, mi mindenre képes és használható a művészet a gyönyörködtetésen túl...

Konzulens: Dr. S. Nagy Katalin egyetemi docens

Béres Tibor

Kit csap agyon a Foucault-inga?

Dolgozatom témája egy jelenleg is folyó kutatás hipotéziseinek, módszerienek és jelenlegi eredményeinek áttekintése. Mivel a vizsgálat - részben anyagi források hiányában - jelenleg még nem érte el azt a készültségszintet, mikor már összefoglalásról lehet beszélni, az alább leírtak inkább vázlatnak, mintsem kiforrott elemzésnek tekintendők.

'94 nyarán megkezdett, helyi nyilvánossággal foglalkozó vizsgálatunk célja többretű. Egyfelől szeretnénk egy viszonylag átfogó képet kapni a magyar közép város nyilvánosságának sajátosságairól, másfelől fel kívánjuk tárni azt a kapcsolati hálót, melyben a fenti terület résztvevői elhelyezkednek, harmadsorban - különös figyelmet fordítva a rendszervált(oz)ás jelenségére - átalakulásának folyamatát, jellemzőit és tendenciáit kívántuk feltárni. A három terület bár "nagy falatnak" tűnik, azonban mégis azt gondolom, elválasztásuk nem lenne szerencsés, hiszen amennyiben a helyi nyilvánosság intézményét kívánom vizsgálni, nem lehet elvonatkoztatni az abban résztvevők személyétől, akik státuszukat és az ahhoz rendelhető hatalmat meghatározóan a különféle szervezetekben, közösségekben, és csoportokban betöltött szerepük által nyerik....

Vizsgálatunk a következő településekre terjedt (és terjed) ki: Sopron, Makó, Gyöngyös. Jelenleg - nyári terepmunkáink eredményeképpen - Sopronról és Gyöngyösről rendelkezünk számottevőnek mondható mennyiségű interjúval, esettanulmánnyal, jelenleg folyik hasonló tárgyú adatgyűjtés Szegeden, melynek eredményeit minden bizonnyal sikerrel tudom felhasználni.

Elméleti kiindulópontként megpróbálok számbavenni különböző hatalom-definíciókat. A teljesség igénye nélkül eljutok a politikai hatalom gazdasági hatalomként való azonosításától a szimbólumok specialistáihoz, mint a jelenlegi hatalom letéteményeseihez.

Konzulens: Tulok Lajos főiskolai tanársegéd

Széchenyi István Szakkollégium Falukutató Csoportja

Borsos Endre--Csité András--Hella Ferenc--

--Letenyei László--Kovács Róbert--György István--

--Ivaskin Attila--Orbán Sándor

Rendszerváltás után

- falusi sorsforduló a Kárpát medencében -

Falukutató csoportunk 1992 tavaszán alakult a Széchenyi István Szakkollégiumban. Három, egymáshoz sok tekintetben közel álló, a határ három különböző oldalán fekvő szatmári és beregi település sorsát kívántuk szemmel követni három évre tervezett kutatásunk során.

A településeken magyarországi, erdélyi és kárpátaljai diákokból álló csoportok dolgoztak, függetlenül, de egymással mindvégig szoros kapcsolatban maradván. Az összehasonlító kutatás ezúttal szükségszerűen volt interdiszciplináris: egyaránt éltünk a szociológia, a kulturális antropológia eszközeivel, résztvevő megfigyeléssel, interjúk készítésével, kérdőíves felméréssel, hálózatelemzéssel.

E dolgozat kutatásaink végeredményeit tartalmazza. Megpróbáljuk bemutatni a falvakban az elmúlt időszakban végbement társadalmi és gazdasági átalakulásokat, rámutatva az eltérő jelenségekre, és azok okaira.

Konzulensek: Dr. Benda Gyula

Dr. Kovách Imre

Bujdosó Judit

Papírfecni a markomban, vagyonom a nylonzacskómban

A dolgozat a Kelet-Közép Európában a huszadik század végén megjelenő "modern kori népvándorlással" foglalkozik, amely során esetleg biztosabb pontnak tűnik egy magyarországi menekülttábor. Hazánk cél- és átutazó országgá vált, ahol szállást, ételt, nyugalmat s törődést kap a rászoruló, s erre az intézményrendszer kialakult.

Munkám célja, hogy bepillantást nyújtson egy jelenleg is működő magyarországi tábor életébe, a tábor vezetőségének munkájába.

Kutató munkám három fő részből áll. Az első helyzetképet tár elénk a menekülteket ellátó szervezetrendszeréről és annak jogi háttéréről. Módszere: dokumentumelemzés. A második rész a tanulmányozott menekülttábor vezetőségének és lakóinak életét mutatja be, melynek során a menekültség keserveitől talán a titkos álmokig sikerült felvillantani a kliensek élettörténetét. Módszere: interjú. A harmadik részben azokat a következtetéseket vontam le, amelyek a jogi lehetőségek, az interjúkban felmerült problémák és a tábor irányítói által felkínált lehetőségek háromszögéből adódtak össze.

Saját kutatómunkám eredménye az 1994. decemberi, 1995. januári állapotok rendszerezett feltárása és a szemléletmód újszerűsége.

Konzulensek: Dr. Horváth László főiskolai docens

Császár László minisztériumi titkár

Czeizer Zoltán

Ilinx¹

avagy destruktív játékformák

Az önpusztítás az ember legősibb ösztönei közé tartozik, csak úgy mint a bűn. A bűn végső soron mindig önpusztító. Ezért van büntudatunk még akkor is, ha hitünk már nincsen. Az ember úgy vonzza a bűnt, mint ahogyan a hold az óceánt. Aki elmerül a mélység vonzásában az akarva akaratlanul megismeri a mélységi mámort. Olyan ez, mint amikor a bűvár megérti, hogy a tenger lefelé kék, mint a remény, fölfelé pedig átlátszó, mint a logika. Furcsa fordított világ, bizonytalanává válik a fent és a lent, a jó és a rossz, a szép és a csúf. A varázsszó az egyensúly: haladni az árral, de nem elmerülni, repülni, de nem lezuhanni, pörögni és nem bepörögni. Kötéltánc? Persze, hogy az. Romantikus szomorú játék. Ismerjük a történetét, mégis: újra és újra szeretnénk elhinni, hogy nem is kötél, hanem vizen jár az, aki arra tanít, hogy több az ember, mint ráció. S amikor már-már elhisszük neki, akkor lezuhan. Mindig lezuhan, mi pedig ostobán állunk és hallgatunk. Talán mindenkinek sikoltania kellene. Talán senkinek sem. Talán a csönd a jel. A jel, amelyre lassú léptekkel újra kiválik valaki a tömegből és a kötélre lép...

A játék olyan folyamat, amely racionális tulajdonságai mellett emocionális, sőt néha még szakrális elemeket is tartalmaz. Ezért sokkal komplexebb elméleti kiindulópontot nyújt, mint például a modernizációs elméletek, melyekben "a tudományos gondolkodás primátusa, sőt egyeduralgódóvá válása lefokozza, értékétől megfosztja, gyanússá teszi az egyéb preracionális, például az érzelmi, a közösségi, a művészi, a vallási és más tudatformákat" (Tomka Miklós 1987). Ezeknek a tudatformáknak egymásra gyakorolt hatását fogom megvizsgálni különös tekintettel arra, hogy a különböző tudatformák, különböző időhorizontokon mozognak.

¹ Gö. jeleltése örvény, forgás, szédülés

Konzulens: Dr. Fóti Péter egyetemi adjunktus

Cserveni Mónika

Családkép az állami gondozott gyerekeknél

"A család a társadalom egyik, ha nem a legfontosabb kiscsoportja... válságban van a család mint intézményrendszer."

Véleményünket a mindennapi tapasztalat alakítja, de ez a tapasztalat hatással van a jövőbeli családunk kialakítására is, amelynek tevékeny résztvevői vagyunk.

Dolgozatom központi kérdése, hogy milyen családkép él a családi köteletől kiszakadt, a családi közösséget nélkülöző gyermekekben, ha jelen pillanatban inkább negatív tapasztalataik, keserűség, bánat az, ami a családot jelenti számukra.

A téma kutatásához a vonatkozó szakirodalom feldolgozása alapján nevelőotthonokban beszélgettem, rajzoltattam és tesztet tölttettem ki gyerekekkel a családi életre vonatkozó kérdésekkel kapcsolatban. Az elemzés egyik lényeges szempontja az volt, hogy mennyiben találkozik a gyerekek elképzelése az örökbefogadó családdal kapcsolatban és az örökbefogadó vágyai az örökbe fogadottal kapcsolatban. Ezt a szempontot azért tartom lényegesnek, mert az eredeti szülőktől elhagyott gyerekek kis közösségbe való beilleszkedése pozitív folyamatot indíthat el felnőttkori társadalmi beilleszkedésük irányába. Vizsgálom a törvény adta lehetőségek gyakorlati megvalósulásának ellentmondásait. Ezen elemzések alapján a lehetséges megoldásokat próbálom felvázolni. A témával való foglalkozást azért tartom fontosnak, mert az intézeti neveléssel ellentétben a család, mint kiscsoport harmónikusabb személyiségfejlődést biztosít a jövő számára.

Konzulens: Schadt Györgyné dr. egyetemi adjunktus

Csiszár Ildikó

Statisztikai adatok elemzésének szerepe
a szociális munkában

A probléma, melynek feldolgozását témául választottam, tanulmányaim során keltette fel érdeklődésemet. Az intézményi gyakorlatok során tapasztaltam, hogy egyes területekre gyakrabban kellett kimenni családlátogatásra, vagy környezettanulmányra. Egy kliens vagy család több szociális intézmény gondoskodási körébe tartozott. Az így szerzett empirikus tapasztalatokhoz próbáltam összefüggéseket keresni. Szükségét láttam egy olyan módszer felhasználásának, mely egy terület elemzőbb látásmódját segítette elő számomra.

Az világos volt, hogy a környezet meghatározó jelentőségű, mert ezek különböző életformákat határoznak meg. A területi egyenlőtlenség - ha tartós - az ott élők esélyeit diszkriminatív módon rontja. Ha bizonyos adatokat térben - térképszerűen - jelenítek meg, és e térképeket egymásra csúsztatom, jól láthatóvá válnak a sűrűsödések, az erősebb foltok, melyek a gondokat és problémákat jelzik. Ezek felvetése után megoldási javaslatokat tudok tenni a prevencióra.

Szombathelyt ismerve, egy olyan városrendezési körzetet választottam ki elemzésre, melyet tapasztalataim alapján heterogénnek ítélt meg. Az 1990-es népszámlálási adatokkal és a Polgármesteri Hivatal népjóléti osztályának (1993. I--IX. hó) adataival dolgoztam. Természetesen az adatok más forrásból beszerzett információkkal bármikor bővíthetők, illetve naprakészen tarthatók.

Konzulens: Kiss Judit szociológus

Csiszár Rita

Hazai migrációs folyamatok az európai vándorlás
tükrében

A dolgozat első részében a migráció definiálását, a migrálók tipologizálását a nemzetközi vándorlások rövid története követi. A két fő elméleti megközelítés - egyensúlyi tradíció, történeti-strukturális iskola - ismertetése után a migráció fő gazdasági hatásait veszi számba a tanulmány.

Ezt követően a nemzetközi migráció új fejleményeit tekinti át a 80-as évek derekától napjainkig... Ez a fejezet érintőlegesen hazánkkal is foglalkozik, ám inkább az európai migrációs trendekről ad áttekintést, különös tekintettel a közép-kelet-európai régió sajátosságaira.

A dolgozat a továbbiakban a hazánkat érintő vándorlással foglalkozik. A teljesség igénye nélkül felvillantja az érem mindkét oldalát: az elmúlt évtizedek emigrációs és immigrációs folyamatairól ad rövid áttekintést.

Majd a magyar emigráció egyetlen metszetét, a Németországba irányuló munkavállalás folyamatait követi nyomon. Két fő ok játszott közre abban, hogy a többi, vendégmunkásokat ugyancsak foglalkoztató nyugat-európai országok közül Németországra esett a választás... Ez a fejezet feltárja a közép-kelet-európaiak németországi legális foglalkoztatási lehetőségeit is, ebből a szempontból elemzi a magyar-német bilaterális egyezményeket.

Végül a tanulmány az európai migráció jövőjét az Európai Unió tükrében vázolja. Az egyesülő Európa bevándorlási és menekültügyi politikájának koordinációja a Schengen-egyezmény és a Dublini Konvenció aláírásával vette kezdetét, mely új korszakot nyit az európai migrációs folyamatokban.

A mellékletek részben a dolgozat gerincét képező információk kiegészítése és alátámasztása található táblázatok formájában.

Konzulens: Kaszásné dr. Leveleki Magdolna egyetemi adjunktus

Diebel Andrea

A tartós munkanélküliség hatása
a családok külső és belső kapcsolatainak alakulására

Dolgozatomban Debrecen munkanélküliségével, annak egy különösen súlyos formájával, a tartós munkanélküliséggel foglalkoztam. A témaválasztást az indokolja, hogy a munkanélküliség gyors ütemű emelkedése (és magas szinten való állandósulása) mellett növekvő súlyú probléma a munkanélküliség időtartamának, így a tartósan munkanélküliek számának és arányának a növekedése. Debrecenben (mivel az igen rossz helyzetben lévő keleti régió nagyvárosa) a tartós munkanélküliség problémája igen korán és az országos átlaghoz képest kiemelt mértékben jelentkezett.

Ezen csoport vizsgálatára kedvező lehetőségem nyílt egy szociológiai kutatásba való bekapcsolódás során. Az adatfelvétel 1993. december és 1994. március között zajlott. 500 kérdőívet és 50 interjút készítettünk.

A tartós munkanélküliek kapcsolatrendszerének változása érdekelt leginkább, mivel feltételezésünk szerint ez az állapot – sok egyéb hatása mellett – a családi és társadalmi kapcsolatok átalakulásával jár együtt. A kapcsolatrendszer vizsgálata azért fontos, mert elsőrendű kitörési lehetőséget jelent a munkanélküli helyzetből (munkahelyekkel kapcsolatos információszerzés, munkahelyre történő beajánlás).

Fontos továbbá azért is, mert a kapcsolatrendszer az egyén önértékelésének mércéje. A kutatás során kiemelt hangsúlyt helyeztünk a családon belüli viszonyok elemzésére, a gyermekek helyzetének, szocializációjának vizsgálatára.

A munkanélküliség időtartamának növekedésével az emberek többsége egyre inkább leépíti külső kapcsolatait és belső családi kötődései is gyakran meglazulnak.

Konzulens: Dr. Csoba Judit egyetemi adjunktus

Doma Lajos

Döntések és döntéshozók (Magyarország 1235--1270)

IV. Bélát második honalapítónak nevezi történetírásunk, méltán, hiszen a tatárjárás után egy elpusztult országot tett működőképpé. A dolgozat uralkodásának 35 éve alatt hozott döntések, intézkedések, törvények háttérével kíván foglalkozni, mennyire sikerült megvalósítani az eredeti elképzeléseket, szándékokat, mi manifesztálódott a végrehajtásban és melyek maradtak látensek. Írni kívánok még arról is, kik voltak hatással a döntési folyamatokra, és mennyire sikerült az ország előtt álló kihívásokra megoldást találni.

Munkám során dokumentumok, folyóiratok és könyvek lesznek a segítségemre, az ezekből nyerhető adatokra támaszkodva kívánom a korszakot elemezni és ismertetni.

Egy ország életében vannak felemelkedések és bukások, hogy végül milyen elmozdulás következik be az a döntések és végrehajtások rendszerétől függ. Ha sikerül lefedni az aktuális problémát, akkor sikerről beszélhetünk még akkor is, ha egy-egy hiba, vagy kudarc becsúszik a kivitelezésbe. IV. Béla korának vizsgálata ezért lehet fontos, mert tanulságai a mai napig aktuálisak és felhasználhatók.

Konzulens: Gáspár Gabriella egyetemi adjunktus

Erdei Pálma

Az átülések "természetrájza"
("Helycsérés támadások" a magyar parlamentben)

Az első "szabadon választott" országgyűlés tagjainak mintegy 13%-a (50 fő) változtatott ülőhelyet az 1990-94-es parlamenti ciklus alatt. Ha csupán arról lenne szó, hogy kényelmetlennek találták régebbi széküket... nos, az nem igényelne túlzott figyelmet. Csak hogy ezek az akciók szimbolikus jelentőséggel bírnak, ezért érdemes közelebbről szemügyre venni mindazt, ami történt.

Dolgozatomban megpróbálom minél több oldalról körüljárni az említett eseteket, feltárni a képviselők döntésének okait, körülményeit. Olyan kérdésekre szeretnék választ kapni, mint például:

- van-e összefüggés az átülések és a pártok épp aktuális népszerűségi mutatói között;
- befolyásoló tényezők-e a belpolitikai események, "botrányok";
- milyen motivációi lehetnek a frakciót változtató képviselőnek (azaz: mit nyerhet és mit veszíthet);
- milyen politikai stílus jellemzi az átülések kapcsán tett nyilatkozatokat;
- milyen morális-etikai problémákat vethet fel egy pártfrakció elhagyása, etc.?

Az elemzés során elsősorban a képviselők szóbeli bejelentéseinek szövegére és az esetről megjelent újságcikkekre támaszkodom, de felhasználok egyéb publikációkat is.

Nem ígérem, hogy örökérvényű törvényszerűségeket tárok fel, ez valószínűleg nem is lehetséges. Azt azonban remélem, hogy "tűnődéseim" hasznosak és érdekesek lehetnek bárki számára, aki a politika megértésére törekszik.

Konzulensek: Dr. Szántó Zoltán egyetemi docens
Dr. Szabó Márton egyetemi docens

Erdei Pálma--Szepesi Szilvia

A kibuc, mint a család alternatívája?

Sokak vélekedése szerint a mai, nyugati típusú család eltűnőben van. S hogy mi jöhet helyette? Erre számos választ megfogalmaztak már, de a leggyakoribb vélemény és - különösen az 1960-as, '70-es években - próbálkozás a kommunisztikus közösségekben látta alternatíváját. E felfogás hívei többnyire az izraeli kibuc-mozgalomra hivatkoztak, mely - sokáig úgy tűnt - képes ellátni a régi családmódellem összes funkcióját, sőt talán még többet is.

De vajon valóban képes-e? Dolgozatunkban erre a kérdésre kerestünk választ. Megpróbáltuk feltárni azokat a történeti, gazdasági, ideológiai tényezőket, melyek az izraeli kollektív mozgalmak létrejöttében szerepet játszottak. Végigkövettük a család intézményének változásait a kibucok társadalmán belül - s a "hagyományos" családmódellem újbóli térhódítását az utóbbi évtizedekben.

A rendelkezésre álló adatok és tanulmányok alapján arra a következtetésre jutottunk, hogy itt egy olyan mikrotársadalmi jelenséggel állunk szemben (a családok és az ezzel járó kisközösségi autonómia fokozatos visszatérése egy korábban "család-ellenes", homogénnek tekintett társadalomba), amely szorosan kapcsolódik Izrael társadalmának makrotársadalmi folyamataihoz. S ahogy a magántulajdon diadalmaskodott a közösségi tulajdon felett, ugyanúgy győzelmet aratott a család a közösségi szocializáció felett.

Megállapításunk szerint ha van is a családnak valamiféle alternatívája - az nem kibucokban keresendő.

Konzulens: Dr. Somlai Péter egyetemi docens

Erdélyi Tímea

Az ifjúság szórakozási igényeinek és lehetőségeinek
konfliktusa Tiszavasváriban

1994. november-decemberében művelődésszociológiai kutatást végeztem (kérdőív és interjú módszerrel) egy észak-alföldi kisváros, Tiszavasvári ifjúságának körében egy 1992-93-ban folytatott előkutatás felhasználásával.

A vizsgálat célja az volt, hogy feltárjam a helyi fiatalok szórakozási igényeit és lehetőségeit, meghatározzam a kettő között fennálló konfliktus okát, és olyan feloldási lehetőségeket keressek, melyek a szórakozók és szórakoztatók számára egyaránt optimálisak. A kérdőíves vizsgálatot egy kétszáz fős mintasokaságon végeztem, az interjúkat húsz véletlenszerűen kiválasztott személlyel készítettem.

Dolgozatomban a vizsgálat elé értelmező jellegű elméleti fejezetet iktattam be, mely a szórakozás kialakulásával és önállóvá válásának problémájával, valamint funkcióinak történelmi változásával, illetve az ifjúság fogalmának meghatározásaival foglalkozik.

Konzulens: Dr. Kéri Teréz főiskolai tanár

Fanici Mihály

Hipotézisek az értelmiségről

Mire vállalkozhat ez az írás? Semmiképpen nem egy újabb teoretikus konstrukció létrehozására, sem pedig a meglévők valamelyikének, mint abszolút igaznak és érvényesnek, az elfogadására és propagálására. E helyett inkább a zömükben közös hipotéziseket és implicit feltevéseket kísérel meg összevonni. Bár az elméletek élesen eltérő tipizációkkal operálnak és a kutatott aspektusok prioritási sorrendje eltér, mégsem mondhatni azt, hogy markánsan elkülönülő összeférhetetlen paradigmákon belül mozognak. Emiatt mertem némileg szintetizálni őket, és emiatt vált nézőpontom hevenyészett rekonbinációjává az olvasottaknak, belehelyezkedéssé abba a kognitív szövetbe, amelyet a cikkek-tanulmányok hoztak létre a kimagaslóbb teóriák körül (Manheim, Geiger, Gramsci, Kraus, Schumpeter). E szerzők kimondatlanul egyetértenek ama ténymegállapítással, hogy az intellektuettek, a "kor szellemi lüktetését, iramát diktálják: aktivizmusukkal, kreativitásukkal, racionalizmusukkal, reflexiós beállítódásukkal... törekvéseikkel, azon túl, hogy az évezredek felhalmozott ismeretanyagát adminisztrálják és rendszerezik." Számomra a szerteágazó irodalom taglalását a legkézenfekvőbb esszéisztikus formába önteni, helyenkénti normatív kicsengéssel, ami a tudományos szigorúság maximájának a sérülésével jár. Nálam "az értelmiségi szükségképpen művelt, kritikus és távolságtartó, ám nem annyira, hogy ettől lebegjen." Közelítésemben ez a specimen igenis, létkontextus függő, polaritások keresztútjében jött létre... egyidőben egyedi és egyetemes, militáns és hermetikusan elzárkózó, teoretikus és praktikus... a lehető legtöbb paradoxióval megáldott lény.

Konzulens: Dr. Pokol Béla egyetemi tanár

Fekete Annamária

Dickens néhány műve a szociológia tükrében

A dolgozat bemutatja Dickens korának gazdasági-társadalmi változásait és ennek megjelenését regényeiben. Kitérek a regény műfaji sajátosságaira, kialakulásának döntő okaira.

Twist Oliver című regényét a deviancia, a szubkultúrán belüli hierarchia, a stigmatizáltság és az entrópia aspektusából elemzem. A deviancia kapcsán elsősorban a fiatalok bűnözés jellegzetességeire hívom fel a figyelmet. Különös hangsúlyt helyezek magára a hősrre, aki kivétel amennyiben deviáns módon viselkedik a deviáns szubkultúrán belül. Felvetem a stigmatizáltság kérdését, Goffman tipológiája alapján. Az entrópia fogalmán belül egy csoport kapcsolatrendszerére alkalmazható szociometriát vizsgálom.

A Copperfield Dávid című művében az iskolai nevelés szociológiai problémái, ezen belül az eltérő nevelési stílusok (demokratikus és autoriter), és azok hatékonysága foglalkoztat. Szólok a polgárságról, mint Dickens regényeiben fontos rétegről. Idézem Merton állásfoglalását az amerikai valóság dickens-i jellemzéséről. Ismertetem Dickens írói tevékenységének visszhangját a XX. században.

Konzulens: Dr. Veres Ildikó egyetemi docens

Gaál Zsuzsanna

Gyermek- és ifjúkori bűnözés az újraegyesített Németországban

Au újraegyesített Németországban a gyermek- és ifjúkori bűnelkövetők nem elhanyagolható hányadát adják az összes bűnelkövetőnek... Személyes okokon túlmenően azért éppen Németország helyzetével és kísérleteivel foglalkozom, mert Európában hagyományai és szervezetsége miatt példaértékűnek mondható e probléma ottani kezelése. Kutatásomat egyrészt monográfiákra, folyóiratokra, magazinok tudósításaira alapoztam, másrészt számos minisztériumi és egyházi kiadványra. A kifejezett szakkérdésekkel kapcsolatban a vonatkozó német nyelvű szakirodalomból emeltem ki a kulcsfontosságú eredményeket. Az anyaggyűjtésben és értékelésben nagy szerepet játszott az, hogy 1993 telén Aachenben rész vehettem egy speciális kurzuson. Dolgozatom bevezető része általánosan tárgyalja az erőszak és az agresszió fogalmait, továbbá választ keres az agresszió örökölhetőségének kérdésére. A helyzet legfontosabb adatainak ismertetése után a bűnelkövetésre vezető okokkal foglalkozom: kitérek a médiák, komputeres játékok, popkultúra hatásaira, valamint igyekszem bemutatni a "családzavar" esetleges negatív következményeit. Tárgyalom az iskola oktatási és nevelési feladatainak hangsúlyeltolódását is. Továbbá kísérletet teszek a német újraegyesítés következményeinek ismertetésére. Az elkövetéshez vezető okok után a bűnmegelőzési stratégiákat és technikákat mutatom be, külön kiemelve, hogy Németországban milyen fontos ezekben a civil társadalom laikusainak részvétele. Vázlatosan bepillantást nyújtok az utóbbi évek fiatalok bűnözését megelőző kormányprogramjaiba, továbbá az iskolák, pedagógusképző intézetek, családsegítő központok és az egyházak kezdeményezéseibe.

Konzulens: Dr. Máté-Tóth András főiskolai adjunktus

Gulyás Anett

1989. Tienanmen tér
- Kollektív cselekvés -

Az 1980-as évek amerikai szociológiájának legnagyobb hatású elméleti irányzata a racionális döntések elmélete, melynek kialakulására nemcsak a közgazdaságtan, mikroökonómia, hanem a döntéselmélet, játékelmélet, pszichológia is hatott. A racionális döntések elméletén belül a kollektív cselekvés elmélete egy irányvonalat jelöl. Mancur Olson A kollektív cselekvés logikája a társadalomtudományi irodalom egyik klasszikus alkotása. Az Olson-tételek nemcsak magyarázó erővel, hanem empirikus megalapozottsággal is bírnak. R. Hardin elsőként teremtett kapcsolatot közjavak-játékelmélet-kollektív cselekvés között. P. E. Oliver és G. Marwell kritikai elemzés tárgyává teszik az Olson tézist, miszerint a csoportméret növekedésével a potyautasok száma is emelkedik. A résztvevők közötti társadalmi kapcsolatok szociológiai szempontú értelmezésével tárgítják a magyarázó elvek sorát. A Oberschall a Social Conflict and Social Movements c. művében a társadalmi mozgalmak elemzését adja. Lehetséges-e - hogyan - egy társadalmi politikai megmozdulást a kollektív cselekvés terminológiájával világossá tenni? Olson logikailag konzisztens kijelentései lehetőséget teremtenek az elmélet sokféle alkalmazási lehetőségére. Olson-tézise segítségével vizsgálom az 1989-es Tienanmen téri eseményeket, a realizálni kívánt közjószágot, a lázadás csoportjellegét, számbavéve a sikeres kollektív cselekvés akadályait és szükséges feltételeit...

Konzulensek: Dr. Csepeli György egyetemi tanár
Dr. Szántó Zoltán egyetemi docens

Halász Krisztina

Az ifjúsági védőnő feladatai különös tekintettel
a szexuális kultúra kialakításában

Az iskolai egészségnevelés egyik nagyon fontos részterülete a szexuális felvilágosítás. A biológiai és szellemi státusnak megfelelő szinten nyújtott információ, ha rendszeresen és folyamatosan történik, a fiatal populáció szexuálkultúrájának emelkedését jelenthetné. Köztudott, hogy kevés főfoglalkozású ifjúsági védőnői állás van hazánkban. A primer prevenció e fontos elemére társadalmi jelentőségénél fogva nagyobb figyelmet kellene fordítani. De nemcsak az egészségügy részéről, hanem minden szakembernek, aki valamilyen szinten kapcsolatban van a fiatalsággal. A nyíregyházi DOTE Egészségügyi Főiskola III. éves védőnő szakos hallgatója a fenti problémakört tárgyalja dolgozatában.

Konzulens: Dr. Vágvolgyi Jánosné főiskolai adjunktus

Hamza Zsófi--Hadházy Barbara

Ahogy "a másik" látja...

avagy mit gondolnak egymásról és mit várnak el egymástól
zsidók és nem zsidók

Politikai és társadalmi szinten újból és újból felvetődő probléma zsidók és nem zsidók kapcsolata. A két csoport közötti feszültség azonban a mindennapi élet szintjén is gyakran érzékelhető. Mi erre fordítottuk figyelmünket. Az egymással szemben támasztott elvárások befolyásolják a hétköznapi interakciókat. Ezen elvárások nem ismerése, illetve téves ismerete zavart okoz. Dolgozatunkban olyan kérdésekre összpontosítottunk, amelyek gyakran felmerülnek a zsidók és nem zsidók mindennapi érintkezése során. Például: a zsidó identitás létezésére és vállalására, a zsidók iránti megkülönböztetett tapintat jogosságáról, stb. Annak kívántunk a végére járni, milyenek a két csoport elvárásai, illetve mely elvárások befolyásolhatják a hétköznapi interakciókat. A vizsgálat alapjául 1992-1993 folyamán, az OTKA támogatásával készült kérdőív szolgált. A kutatást Kovács András és Fischer György végezte. A vizsgálat során ezer egyetemi hallgatót kérdezték meg. A minta kor, nem és lakóhely szempontjából reprezentatív. Az adatok feldolgozására az SPSS statisztikai adatkezelő programot használtuk. Egyikünk (Hamza Zsófi) a kérdőív összeállításában vett részt az "Antiszemitizmus empirikus kutatása" című szeminárium keretében, másikunk (Hadházy Barbara) a lekérdezésben vállalt szerepet.

Kutatásunk eredményeként arra a megállapításra jutottunk, hogy a vizsgált kérdések többségét illetően kölcsönös elvárások nem különböznek jelentősen egymástól. Érdekes volt tapasztalni, hogy amik az interakciókat befolyásolhatják azok nem a valódi, hanem a vélt különbségek. A kérdések egy másik csoportját illetően valódi különbségekre bukkantunk, melyek ismerete segíthet a mindennapi érintkezések szintjén felmerülő problémák kezelésében.

Konzulens: Kovács András tudományos főmunkatárs

Harcos Andrea

Elményanyag és autobiográfia avagy
a megélt világ és dimenziói

Dolgozatom az önéletrajz írói szerep, illetve az önéletrajzi művek átfogó elemzésére törekszik. Vizsgálódásom négy kategóriára összpontosul: levelek, emlékiratok, napló-önvallomás és az önéletrajzi regény, melyeknek műfaji és társadalmi elemzését nyújtom az irodalomból kölcsönzött példák segítségével.

A művészetszociológia azon vonatkozásait tárom fel, mely társadalmi problémákra tekint. Többek között olyan kérdésekre keresem a választ, mint: ki, miért ír önéletrajzi tárgyú művet, milyen értékek és normák fogalmazódnak meg bennük, és ezek hogyan ágyazódnak be a társadalmi kor- illetve körképbe.

Célom, hogy bemutassam mi olvasók hogyan kezelhetjük az ilyen tárgyú műveket, mit jelent számunkra, mire hasznosíthatjuk és esetlegesen hogyan rokonítható a szociográfiákkal.

Érkezésemben felhasználok a hermeneutikai szöveg és komparativisztikai elemzési módszereket.

Konzulens: Dr. Veres Ildikó egyetemi docens

Hencz István

A helyi társadalom integráltsága
Szokolyán

A társadalom különböző szintjeinek, a közösségek szerveződésének és működésének feltárása napjaink szociológiai kutatásának egyik fontos feladata. A Vitéz János Római Katolikus Tanítóképző Főiskola művelődésszervező szakos hallgatóival egy Pest megyei település - Szokolya - helyi társadalmát több évig tartó vizsgálatsorozatnak vetettük alá. Ennek alapja az 1993-ban, a település lakosságának reprezentatív mintáján végzett kérdőíves felmérés, amelyben részt vettem és dolgozatomban egyik fő forrásának használtam. A felmérés kérdései a helyi társadalom hat legfontosabb megragadható dimenzióját fogják át: a kötődést, az elégedettséget, a perspektívát, a kooperációt, valamint az integrációt és a részvételt. Ezeknek az adatoknak az elemzéséből születtek már egyes témákban eredmények, amelyeket szintén beépítettem a dolgozatomba, de egyúttal túl is lépek ezen.

Önálló kutatásokat is végeztem, amelyben a település gazdasági alapját a helyi érdekek érvényesítését és az önkormányzatot, valamint a település önállóságát vizsgálom. Módszereim az interjúkészítés, a megfigyelés, a beszélgetés, a statisztikai adatok gyűjtése és elemzése, valamint a kérdőíves felmérés eredményeinek elemzése.

Dolgozatomban kitérek pillanatnyilag aktuális eseményekre is (pl. az 1994-es önkormányzati választások), de mindeneelőtt a helyi társadalom fejlődésének folyamatjellegét szeretném kiemelni, amelyben olyan tényezők működnek tartósan közre, mint a gazdasági és politikai rendszerváltozás hatásai és nem utolsósorban az urbanizáció.

Konzulens: Dr. Kéri Teréz főiskolai tanár

Illéssy István

A hatalomváltás, a hatalomkoncentráció
és a hatalommegosztás kérdéskörének vizsgálata
a közelmúlt sajtótermékei alapján

Vizsgálódásunk időbeli határa meglehetősen rugalmas. A dolgozat érinti a Kádár-rendszer utolsó éveit - visszatekintve az 1968-as reformfolyamatokra -, ezen kívül az 1988-89-es rendszerváltást, majd az 1990-es országgyűlési választásokkal kezdődő letisztulási folyamatot. Tesszük mindezt úgy, hogy közben a hatalom és az uralom fogalmát helyezzük vizsgálódásunk fókuszába. A feladat egyszerre felelősségteljes és megtisztelő, hisz a politikai szociológiai kutatásnak e két fogalom egyszerre kulcsfontosságú eleme és napról napra újdonságokkal szolgáló forrása.

Mielőtt a témában egyetlen lépést is tennénk, tisztázzuk és elkülönítjük hatalom és uralom fogalmát. Ezután a hatalom szférai bemutatásán keresztül vizsgáljuk, hogy a Kádár-rendszer utolsó éveiben kik birtokolták a vezető pozíciókat.

A rendszerváltást úgy értelmezzük, hogy Magyarország a jogállam kiépítése felé indult el. Ezért a kérdéskör tárgyalásába bevonjuk a jogállamiság (egyik) legfontosabb államszervezési elvét, a hatalommegosztást. Empirikus vizsgálódásunk alapját a Magyar Nemzet és a Népszabadság 1994. júliusa és októbere között megjelent cikkeinek tartalomelemzése jelenti.

A konklúziónk az, hogy bár a politikai (uralmi) rendszer megváltoztatható viszonylag rövid idő alatt és csupán néhány, a jogállam és a hatalommegosztás intézményesülését elősegítő aktussal, ennek nem szükségszerű következménye, hogy ezzel egyidőben hatalomváltás is végbemenjen.

Konzulens: Dr. Meleg Csilla egyetemi docens

Intódy Gábor

Kórtörténet,
tbc 1893--1993

1992. tavaszának egyik szomorú szenzációja volt, hogy a napi sajtóban, rádióban és televízióban rendkívüli hangsúlyt kapott az a vélemény, hogy hazánkban ismét emelkedőben van a tuberkulotikus megbetegedések száma - írta dr. Ajkay Zoltán, tüdőgyógyász.

Vajon mi húzódik meg e "szenzáció" mögött? A dolgozat egyrészt válaszolja a tuberkolózis száz éves történetét, az elmúlt század végétől a múlt esztendőig, másrészt a betegség mai alakulásának vizsgálatakor az írás fókuszában a tüdővész társadalmi okainak keresése áll. Mely társadalmi okok okozták ma, s melyek okozták régebben a tbc-s megbetegedéseket? Mely rétegek, milyen életmódot folytatók azok, akik a tbc-s betegpopuláció gerincét alkotják? Valóban tarthatunk-e a tbc előretörésétől?

Konzulens: Dr. Orosz Éva egyetemi tanár

Karászi Erika

"A megsokszorozódott öröm vagy bánat"
A védőnői munka nehézségei az ikerterhesek és
ikercecsemők gondozásában

Megsokszorozódott öröm, vagy bánat-e az ikrek születése a családban?

A nyíregyházi DOTE Egészségügyi Főiskola védőnő szakos hallgatója dolgozatában a fenti címre keresi a választ. A speciális helyzetből adódó nehézségek ismertetése, illetve a védőnői segítségnyújtás lehetőségeinek bemutatásán keresztül betekinthetünk e problémakör részleteibe. Emellett a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében készült saját kutatómunkát ismerteti a többes terhesség és ikercecsemő gondozás témaköréből, és az ehhez kapcsolódó védőnői munkáról. A szerző időközben sikeresen befejezte főiskolai tanulmányait.

Konzulens: Dr. Vágvolgyi Jánosné főiskolai adjunktus

Kovács András

Városkép, városszerkezet egy Mikszáth regényben

Dolgozatomban Mikszáth Kálmán A beszélő köntös című művét elemzem. Az író ebben a művében egy alföldi város, Kecskemét életét, mindennapjait választja a cselekmény háttéréül.

Az elemzés során választ keresek arra, hogy hogyan látja az író egy város szerkezetét, mennyiben kezeli azt különálló egységként, és hogyan ábrázolja az egyéni lét lehetséges színtereit.

A regényben felépített tökéletes világ, az önmagát védelmező, a fennmaradásért küzdő város, mint önálló léttel bíró organizmus jelenik meg. Mikszáth bemutatja a városra leselkedő veszedelmeket, majd a város védekezését vizsgálja. A veszély egyesíti a népet, a közösség tölt be meghatározó szerepet a város életében. Őrködik a város írott és íratlan törvényeinek betartásán nem törődve az egyéni sorsokkal.

Nem a XIX. század második felének városképét keresem a regényben, melyet nem forrásnak tekintek. Dolgozatomban a korszak egyik meghatározó személyiségének a városról, városokról alkotott képét elemzem mentalitástörténeti és városszociológiai hozadékokat remélve. Ez a munka ugyanakkor nem a teljes Mikszáth-i életművet tárgyalja, ez további kutatás tárgyát képezi.

Konzulens: -

Kukorelli László-Nagy Beáta

Szociológus hallgatók izlésstruktúrája

"Az anyagot mindenki maga elé tudja idézni: a tartalomra csak az bukkan rá, akinek van hozzátennivalója; a forma pedig: titok a legtöbb ember számára." Goethe szavai akár a művészetszociológia egyik alaptételének is tekinthetők. Különbözőek vagyunk és ez a különbözőség a művészeti alkotások befogadását is befolyásolja. A közösség ilyen tagolódása eredményezi azután a különféle közönség és izléstípusok határolódását. Amikor az adott izléstípushoz tartozó egyén valódi műalkotással találkozik, az a hatás, amelyet a mű gyakorol rá, az a mód, ahogy a művet befogadja és élvezi, választja és értékeli, nemcsak rá, mint a közönség egy tagjára, de az adott izléstípusba tartozó többi egyénre is jellemző lesz. A fenti gondolatmenet vizsgálódásunk kiindulópontját képezi a következő értelemben: munkánk során arra törekedtünk, hogy minél többet tudjunk meg egy szűk csoportról, a Miskolci Egyetem másod- és harmadéves szociológushallgatóiról, mint a művészeti alkotások befogadásáról. Nem motivációikat vizsgáltuk, hanem választásaikat, nem értékrendjüket, hanem preferenciaringoraikat. Azt a kérdést próbáljuk megválaszolni, melyek a legjellemzőbb paraméterei e réteg művészeti izlésének. Ez a felmérés - szándékaink szerint - első eleme egy olyan átfogóbb kutatásnak, amely céljául a magyar egyetemisták izléskultúrájának feltérképezését tűzte ki. A továbbiakban a bölcsészek mellett műszaki, természettudományos, művészeti stb. orientációjú képzésben résztvevő egyetemi hallgatók körében kívánjuk vizsgálatunkat megismételni, és az elemek egybefogásával az "egészről" átfogó képet kapni.

Konzulens: Dr. S. Nagy Katalin egyetemi docens

Lénárt Beáta

A Húsvét-sziget csodája

Ha áttekintjük Földünket, azt látjuk, hogy a kontinenseket sokféle, külsejükben, nyelvükben és kulturális életükben eltérő nép lakja. Nemcsak a Föld, de még egyetlen sziget esetében sem beszélhetünk egységes kultúrelemekről. A Húsvét-sziget jól példázza a különböző elemek találkozását, melyek eredet helyei vagy fennmaradt emlékei óriási területen szóródnak szét. Vajon hogyan lehetséges, hogy a keleti Pacifikum messzeségében egy kicsiny, alig 180 km² területű bazaltsziget, 4000 kilométerre Dél-Amerika partjaitól, kulturális emlékek egész tárházát hordozza a hátán.

Dolgozatom erre a kérdésre igyekszik választ adni, miközben megismerteti az olvasót a Húsvét-sziget első építészeti emlékeivel, a hatalmas szobrokkal, melyek híressé tették a szigetet, a rongorongo írással és az ezekhez kapcsolódó vallási kultusszal.

Konzulens: Dr. S. Nagy Katalin egyetemi docens

Nagy Ibolya--Szarvák Tibor--

--Bartolomeu Ináció Dezanove--

--Veres Előd:

Hasonlóságok és különbségek Nyíregyháza és Vaja
lokalitásában

Dolgozatunkban 1994. őszén, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye néhány településén végzett kérdőíves közvéleménykutatás eredményeit hasonlítjuk össze, különböző szempontok alapján.

Az 1994-es önkormányzati választások előtt készült kutatásokban kiemelt helyet kaptak - többek között - a települési önkormányzat munkáját megítélő, a lokalitás gondjait, problémáit kereső témakörök. Foglalkoztunk a helyi kommunikációs lehetőségekkel, a település-innovációval s a közvélemény pártpreferenciájával is. Kutattuk a megkérdezettek vallási - valamint a nemzettudat - nemzet léthez kapcsolódó attitűdjeit. Kíváncsiak voltunk arra is, hogy ítéli meg a lakosság a települési civil szerveződések mozgásterét a civil szféra működésének lehetőségeit.

A felmérésünkben azt vizsgáljuk, hogy a fenti kategóriák milyen minőségi eltérést mutatnak Szabolcs-Szatmár-Bereg megye falvaiban és városaiban.

Konzulens: Murányi István egyetemi tanársegéd

Nemeskéry Krisztina

A hatékonyság dilemmája a szociális munka és az igazságszolgáltatás tükrében, - avagy ösztönző-e a kikényszerített fegyelem?

Ez a pályamunka a társadalom egyik igen csak sokszor felvetett problémájáról, a büntetőpolitikáról, az igazságszolgáltatásról mond el sok gondolatot. Írásra ösztönöztek személyes tapasztalataim, melyeket az e téren való önkéntes munkám és az idevágó szakirodalom elolvasása során szereztem. Közvetlenül a pályamunka megírása előtt eltelt 3 év tapasztalataim túl, serkentően hatott még rám a büntetőpolitika részéről megnyilvánuló változatlanság: minél többen mondjuk el, annál hangosabb lesz az újítás sürgető igénye.

Arra kerestem dolgozatomban a választ, hogy hogyan lehetne hatékonyabban védelmezni a társadalmat, és csökkenteni a bűnelkövetések számát. Megfelelően specifikus-e az igazságszolgáltatás a fiatalok bűnelkövetőkkel szemben? Milyen reformigényeink lehetnek még e téren, és milyen sokatígérő kezdeményezések léteznek már?

Konzulens: Dr. Budai István főiskolai tanár

Oláh Tibor

Dány a szegregáció és a deviancia tükrében

E dolgozat és a hozzá kapcsolódó minden vizsgálat megvalósulásának legfőbb célja a szülőfalum helyi társadalmának alaposabb megismerése volt... A kutatás célja: Dány község térbeni-társadalmi szerkezetének, helyi társadalmának néhány számomra fontosnak tartott szempont szerint történő vizsgálata, bemutatása. Szempontok, módszerek: A falu földrajzi helyzetének és sajátos történelmi múltjának kihatása a település életére, szűkebb környezetével kialakított viszonyrendszerére; A településrészek kialakulásával létrejött területi és generációk szerinti elkülönülés hatásai; Területi egyenlőtlenségek Dány szociális ellátásában; A helyi képviselő anomáliái; Cigánykérdés és szegregáció az általános iskolában; Devians viselkedés és annak kapcsolódása a fent említett jelenségekhez. Az alkalmazott kutatási módszerek a szociológiai módszertanának az illető probléma vizsgálatára alkalmas résztechnikái voltak. Eredmények, következtetések: Eddig csak feltételezett jelenségek, folyamatok objektív adatokkal való megerősítése, esetleg cáfolata. Valóban meglévő problémák biztosnak tűnő és lehetséges okainak feltérképezése, bemutatása, néhány esetben megoldási utak felvázolása. A dolgozat eredményei alapján megállapítható, hogy a községben történelmi származási kontinuitás mellett létezik olyan társadalmi mélyszerkezet, amely a helyi társadalomban kisebb-nagyobb és más-más jellegű szegregációt eredményez, melynek okait ha nem, vagy csak felszínesen ismerjük, elősegítjük a káros hatások továbbélését, esetleg mélyülését.

Konzulens: Tóth József János főiskolai adjunktus

Ölveti László

A zene mégiscsak szabadság...
(vázlat a hetvenes évekből)

A berlini fal leomlása után a szocialista "világrend" is összeomlott. Társadalmi-gazdasági átalakulás tanúi vagyunk Magyarországon is. Úgy vélem, az 1989-es év eseményei váratlanok voltak, de a válság, amely következményének tekinthető, már 1956 után megjelent. Az ifjúság sajátos, társadalmi problémákra leginkább érzékenyen reagáló társadalmi csoport. A hatvanas évektől beszélhetünk az ifjúsági szubkultúra kialakulásáról, amelynek középpontjában a zene áll. Dolgozatomban az ifjúságot befolyásoló nemzetközi és hazai események áttekintése után két réteget választottam elemzésem tárgyául. Az egyik a marginális helyzetű tizenévesek csoportja, a másik a leendő és fiatal értelmiségieké, az értékválság jeleit a zene szubkultúra vizsgálatával kíséreltem meg bemutatni. A Beatrice együttes és a Cseh Tamás-Bereményi Géza előadópáros a két ifjúsági réteg jellegzetes képviselői. Mindkét esetben 3-3 dalt választottam ki, a tartalomelemzés módszerét alkalmazva mutatom be az eltérő stílusjegyeket. A korabeli szociológiai tanulmányok (pl. Józsa Péter) másodelemzése és a tartalomelemzés mind azt igazolja, hogy az értékválság jelei erőteljesek voltak a fiatalok között, s ezt leginkább a zenében fejezték ki.

Konzulens: Nagy Sándor Zoltán egyetemi tanársegéd

Pájer Marianna

A fogyatékos gyermek helye a gyermek- és ifjúságvédelem rendszerében

A téma választásában döntő hatással volt rám az, hogy néhány hetet intézményben élő fogyatékos gyerekek között töltöttem. Bepillanthattam mindennapjaikba, ismerkedhettem életükkel, örömeikkel, problémáikkal. Korábbi élményeimet, megfigyeléseimet - a családban növekvő fogyatékos gyerekekről - összevetve az intézményben tapasztaltakkal, arra a megállapításra jutottam, hogy az intézetben élő gyerekek a szakszerű gondozási feltételek ellenére nagy hátrányban vannak a családban nevelt gyermekekkel szemben, főként érzelmi fejlődésük területén.

Dolgozatom célja, a családban és intézetben élő fogyatékos fiatalok helyzetének, lehetőségeinek összehasonlító elemzésével felvázolni a legoptimálisabb megoldást a fogyatékosok gondozását, nevelését illetően.

Adatok, eseteleírások elemzésén túl, felhasználtam az intézetben élő és a családban nevelkedő fiatalokkal, az őket nevelő intézetekben dolgozókkal, illetve családokkal készült interjúkat.

Dolgozatommal szeretnék rámutatni arra a középútra, amely az intézet és a családok között kapcsolódási lehetőséget jelent, megkönnyítve a fogyatékosok családban történő nevelését.

Konzulens: Kádár Magdolna tanácsos

Pál Eszter

A modernitás értékei Magyarországon

A dolgozat kiindulópontját R. Münch modernitás-elmélete képezi. Münch voluntarista rendszer- és cselekvésemlélete a modern társadalmak struktúrájának és kulturális mintáinak kidolgozását célozza meg. A dolgozat első része ismerteti a voluntarista - a modern társadalmakban megvalósuló - rend felépítését, amelynek lényege a modernitás négy alapvető értékének - aktivizmus, racionalizmus, individualizmus és univerzalizmus - együttes fenntartása. A tanulmány először a voluntarista rend elméleti megközelítését ismerteti, majd röviden bemutatja, hogy Münch szerint miképpen valósult meg konkrét társadalmakban: Németországban, Angliában, Franciaországban és az Amerikai Egyesült Államokban.

A dolgozat célja annak feltárása, hogy a magyar társadalom mennyiben tekinthető müncheni értelemben modernnek. Ennek megállapítása érdekében a négy alapérték magyarországi változatát tematikusan vizsgálja, amellet, hogy megjelenésüket igyekszik történeti síkon is elemezni.

A kutatás elsősorban a magyar modernizációval és polgárosodással foglalkozó gazdaság- és társadalomtörténeti, illetve értékszociológiai szakirodalom feldolgozására épül.

A tanulmány arra enged következtetni, hogy a modernitás értékei Magyarországon nem terjedtek el, nem "ideáltipikus" formában valósultak meg, és együttes fenntartásuk idáig nem sikerült.

Konzulens: Felkai Gábor egyetemi adjunktus

Piróth István

Köz-ségi szellem a palackban

avagy

A helyi társadalom egyik önszerveződő folyamatának
jellegzetességei
(Módszertani megjegyzések egy esettanulmány alapján)

...Terepmunkám során a Pest megyei Ócsa nagyközségben a két világháború között működő társadalmi önszerveződések, egyesületek jellegzetességeit, működését vizsgáltam. Mivel a kiválasztott helyszínre, illetve a korszakra jellemző differenciálódó helyi munkamegosztás és az előrehaladó társadalmi rétegződés már elve egy fokozottan polgárosodó község képét engedték sejtetni, kevésbé jelentett meglepetést a jelzett időszak alatt működő ócsai egyesületek viszonylag magas száma (összesen harminckettő, - a kutatásba azonban csak huszonötöt vontam be az adatok hiányos volta miatt).

Dolgozatomban a strukturális és funkcionális egyesületkutatás egy lehetséges módszertanának elemei közül a helyi társadalom polgárosodottsági szintjének meghatározására is alkalmas eljárást mutatok be, ócsai terepmunkám - mint esettanulmány - eredményeinek az alapján. Ezen belül külön részletezettséggel térek ki az egyesületek matematikai-statisztikai alapú (számítógépes) elemzési lehetőségeinek a bemutatására.

Konzulensek: Dr. Borsányi László egyetemi adjunktus
Dr. Verebélyi Kincső egyetemi adjunktus

Rada Beáta

Adatok Vése (Somogy megye)
közművelődési helyzetéhez

A kistelepülések megváltozott gazdasági helyzete sajátosan bontotta fel a falusi társadalmat. (Átalakult a népesség foglalkozási szerkezete, korösszetétele, munkahely, lakhely viszonya stb.)

Vése a Kaposvárt Nagykanizsával összekötő országút mellett fekszik. Nevét a Vései családtól kapta. A felmérés teljeskörűnek tekinthető, mivel a település összes háztartását felkeresték a hallgatók kérdőíveikkel. A kérdések az alábbi fő témák köré csoportosultak: kérdezettre, családra vonatkozó adatok, életkörülmények, szabadidő felhasználás. Összegezve megállapítható:

1. A település fejlődését döntően meghatározza az országos gazdasági-társadalmi térszerkezetében elfoglalt helyzete (a településnagyság, városközelség, termelőágazatok jellege stb.).
2. A közművelődés személyi feltételei körvonalazzák a közművelődési tevékenység irányát, módját, módszereit.
3. A közművelődés tárgyi feltételei a nyugdíjasok korosztályában a személyi jövedelemtől függnék. Az aktív keresők korcsoportjában viszont ez elsősorban a 2. pontban foglaltak függvénye.
4. Egy falu társadalmának "közműveltségi szintje" jól kiválasztott kérdésekre adott válaszok alapján jól, talán jobban megítélhető, mint a személyi vagy tárgyi feltételek mennyisége, illetve minősége alapján.

Konzulens: Horváth József kollégium igazgató

Seres Ildikó

"A lebegéshez nem kell pótszer"
(A kábítószer-probléma elméleti és gyakorlati vonatkozásai)

A kábítószer-problémával foglalkozó nemzetközi szakirodalom elemzése alapján két alapvető elméletet különböztethetünk meg: az elrettentés ("deterrence") és a normalizálás ("normalization") teóriáját. Az első szerint a drogproblémák megelőzésének legmegfelelőbb módja a kábítószer-fogyasztás teljes felszámolása. A normalizáláson alapuló károsodás-csökkentő gyakorlati politika - amely hatékonyabbnak tűnik - tapasztalatai azt mutatják, hogy a drogproblémák elkerülhetőek, ám a kiirtásukra tett kísérletek nemhogy csökkentenék, inkább serkentik a fogyasztás mértékét. (Az Egyesült Államok és Hollandia gyakorlatának összehasonlítása alapján.)

Rövid történeti áttekintés után, a hazai helyzetkép elemzésének tanulságai azt sugallják, hogy nagy bizonytalanság jellemzi Magyarországot, hiszen sem orvosi, sem szociológiai szempontból általánosan elfogadott alapfogalmak nem állnak rendelkezésünkre. Így a fogyasztók számát is csak megbecsülni tudjuk. A legégetőbb kérdéseket mégis a jelenlegi kábítószer-politika, a szervezett és a laikus segítségnyújtás, illetve a megelőzés (és az AIDS-megelőzés) megoldatlansága vetik fel.

Egy, a hallgatók körében végzett nemzetközi összehasonlító kérdőíves vizsgálat eredményeinek elemzése képezi a dolgozat harmadik részét.

Konzulens: Dr. Szekeres Melinda kandidátus

Stefanits Katalin

Kísérlet a Leánynevelő Intézet szervezetszociológiai vizsgálatára

A leánynevelő intézeteket Magyarországon nem elsősorban szervezetszociológiai szempontból elemezték, pedig összetett profiljuk megközelítéséhez egy ilyen irányú vizsgálat is adhat érdeklődést támponokat. Vizsgálatom színhelyül az esztergomi Leánynevelő Intézetet választottam, mert úgy gondoltam ezzel modellálhatom az intézménytípus szerkezetét általában.

Igyekeztem vizsgálni az adott intézet társadalmi helyét, funkcióját, releváns környezetét a mikro- és makrostruktúrában. Tanulmányoztam szerkezeti felépítését, működésének elsősorban formális vetületét. A leánynevelő intézetet mint szelektíve nyitott rendszert értelmezem; vizsgálom a bemenet-kimenet és a cél szerinti működés problémáit.

Az anyaggyűjtéshez felhasználtam az intézet alapdokumentumait, interjúkat, beszélgetéseket folytattam az ott dolgozókkal és intézeti lakókkal.

Munkám csupán kísérlet a probléma szervezetszociológiai megfogalmazására.

Konzulens: Dr. Kéri Teréz főiskolai tanár

Szabó Andrea--Szabó László

Az életszínvonalról alkotott vélemények és a jövedelmek összefüggései

A rendszerváltozás gazdasági, társadalmi hatásaként jelenleg a magyar társadalom mindinkább a kétharmados társadalom képét ölti, amelyben a középrétegek jelentős része lecsúszóban van a depriváltak felé. Tükröződik-e ez a folyamat az egyének véleményében? Mennyire jelenítik meg az egyének által kialakított vélemények a tényleges helyzetüket? Hogyan érintik ezek a változások a fiatalok és az idősebbek attitűdjeit? A megfogalmazott problémából kiindulva dolgozatunkban az életszínvonalról alkotott vélemények, az objektív anyagi helyzet, valamint az ezekre vonatkozó szubjektív attitűdök kapcsolatát, társadalmi hatásait vizsgáltuk meg.

Az elemzést a TÁRKI 1992-es Magyar Háztartás Panel adatbázisának igénybevételével és az SPSS programcsomag felhasználásával végeztük el. A vizsgálat során azt tapasztaltuk, hogy az életszínvonalal való elégedettséget nagyobb részt a szubjektív, pszichikai beállítottság; kisebb mértékben az anyagi, jövedelmi helyzet határozza meg. Ezt támasztja alá, hogy a jelen helyzettel való elégedettséget alapvetően az addigi életpálya, valamint a perspektívakép befolyásolja. Aki biztatóbb képet lát maga előtt, az még akkor is elégedettebb életszínvonalával, ha ez objektív helyzetéből nem következne. Noha, akiknek jobbak az anyagi jövedelmi viszonyaik, azok elégedettebbek (felső és középrétegek), ugyanakkor, elsősorban a felső jövedelmi decilisekben, a jövedelmek növekedési ütemét nem követi az elégedettség mutatók emelkedése. Arra következtetünk, hogy a középrétegek a rendszerváltás során bekövetkező nagy veszteségeiket tudatilag a ténylegesnél kisebb mértékűnek élik meg, mivel a már deprivált helyzetben lévőköt választják vonatkoztatási csoportjuknak.

Konzulens: Sík Endre egyetemi docens

Szabó Antalné

Látássérültek önálló életvezetését segítő
környezeti adaptációk

A dolgozat témája azoknak a körülményeknek meghatározása, amelyek a látássérült felnőttek önálló életvezetését elősegítik.

A dolgozat 3 részből áll:

1. vak kisgyermekek önállóságra nevelése,
2. egy látássérültek önálló életvezetését segítő és akadályozó tényezőket bemutató fórum tanulságainak elemzése,
3. az önálló életvitel gyakorlati megközelítése.

A szerző részletesen foglalkozik a környezeti adaptációk leírásával. Hangsúlyozza a társadalmi kapcsolatok szerepét az akadályok leküzdésében.

Elsősorban a látássérülteket önálló életvezetésre felkészítő szakembereknek nyújt segítséget olyan modellek leírásával, amelyek a hétköznapi tevékenységek (háztartás, gyermeknevelés, munkahelyi beilleszkedés) területén pozitív megoldásokat tartalmaznak.

Konzulens: Dr. Csocsán Lászlóné főiskolai docens

Szabó Laura

Nagyölyves, 1994
(Két mezősegi család élete)

1994. júliusban alkalmam adódott hosszabb ideig egy mezősegi faluban tartózkodni, Nagyölyvesen, ahol két család tagjainak elbeszélései nyomán kerekedett ki az alábbi, leíró jellegű dolgozatom... A kutatás során különböző eszközökkel próbáltam megfigyeléseimet, észrevételeimet alátámasztani. Első lépésben egy kérdőív segítségével gyűjtöttem össze a falubeli emberek véleményeit, így egy általános képet kaptam a faluról. A kérdőívbeli adatok alapján kiválasztottam két családot, amely úgy tűnt, annyira jellemző, mintha összegzője lenne az ölyvesi családok nagyleptékben végigkövethető életének... A dolgozat felépítésében három részre tagozódik. Az első részben megpróbáltam feltérképezni azt, hogy az alanyok szülei, nagyszülei milyen társadalmi kategóriához tartoztak a maguk idejében, mi volt a "pozíciójuk" a faluban, ugyanakkor arra is kerestem a választ, hogy ők milyenek tartották az anyagi helyzetüket, miből életek, hogyan gazdálkodtak. A második részben azt vizsgáltam, milyenek voltak azok a külső tényezők, amelyek döntően hatottak a családokra, ugyanakkor a belső családi viszonyok környezetükre való visszahatását is kutattam... Az utolsó részben a családok belső világára próbáltam rávilágítani... A dolgozat befejező részében próbáltam rámutatni a lényegesebb különbségekre és hasonlóságokra a két család között, amely hasonlóságok lényegében egy mai mezősegi falu nemzeti kisebbségben élő tagjainak általános jellemzése is lehet. A dolgozatban leírtakhoz szemléltető eszközöket mellékeltem.

Konzulensek: Erdős János református lelkipásztor
Pándi-Szekeres Dávid tanár
református lelkipásztor

Szabó Mária

Nők válaszúton

Az egyetemista hallgatók elképzelései pályájuk alakulásáról

Dolgozatomban részletesen foglalkozom a nők iskolázottságával a XX. század első felétől egészen napjainkig. Ezzel párhuzamosan rövid áttekintést nyújtok a női foglalkoztatás alakulásáról. Az adatok elemzése alapján megállapítható, hogy a magasabb presztízsű felsőfokú végzettséget adó karokon a nők számaránya alulreprezentált. Ennek alátámasztására statisztikai adatok elemzését végeztem el az 1980-as évek elejétől a JPTE Jogi, Közgazdasági és Tanárképző Karán végzett hallgatók nemenkénti bontásáról. Elemeztem a nappali, esti, levelező tagozatos hallgatók számának változását, valamint a felsőfokú tanintézetbe jelentkezett, felvételt nyert és oklevelet szerzett nők arányát. A feldolgozott szakirodalom arra enged következtetni, hogy az ugyanolyan egyetemi végzettséget elnyert hallgatók munkahellyel, karrierrel kapcsolatos aspirációiban.

Ezt felderítő az 1995-ben államvizsgázó joghallgatókkal interjúkat készítettem további céljaikról, terveikről, a család, gyermek, karrier összeegyeztethetőségéről.

Az eredmények vizsgálatából megpróbálok általános következtetéseket levonni annak érdekében, hogy milyen tényezők segíthetnék a két nem otthoni és munkahelyi egyenlőbb lehetőségeit.

Konzulens: Schadt Györgyné dr. egyetemi adjunktus

Szadai Károly--Pogátsa Zoltán

A népi-urbánus vita

Dolgozatunk témájául egy olyan konfliktust választottunk, amelyet meghatározónak éreztünk az elmúlt évek magyar belpolitikájában. Ez a konfliktus a közelmúltban elsősorban a politika, másodsorban a kultúra területén zajlott, véleményünk szerint társadalmi kérdésekkel kapcsolatban. Úgy gondoltuk, hogy az úgynevezett "népi-urbánus vita" esetében egyrészt az egymással ütköző társadalomfelfogások, másrészt a vitában résztvevő irányzatok, személyek, folyóiratok és intézmények szempontjából érdemes szociológiai megközelítéssel próbálkozni.

Célunk egy történeti vázlat készítése volt, választ próbáltunk adni a következő kérdésekre: Milyen történeti előzményei vannak a vitának? Magyar sajátosság-e a vita alakulása? Mennyiben köthető az elmúlt évek vitája az eredeti, harmincas évekbeli népi-urbánus vitához? Milyen szerepe van az antiszemitizmusnak a vitában? Kik voltak, és kik ma a vita szereplői? Milyen kritikákkal illették a vitát? Mit jelent a "vita meghaladása"?

Munkánkban mindvégig a vitával kapcsolatban megjelent dokumentumokra és elemzésekre támaszkodtunk. Felhasználtuk többek között Bibó István, Borbándi Gyula, Nagy J. Endre, Nagy Sz. Péter, Poszler György, Tamás Gáspár Miklós és mások elemzéseit, valamint a vita résztvevőinek tollából megjelent írásokat.

Következtetéseink a következőkben foglalhatók össze. A vita megjelenése, tartalma és logikája a magyar történelem menetéből adódik, ám nem mondható tipikusan magyar jelenségnek. A mai vita erősen kötődik a harmincas évek vitájához, annak módosult változataként értelmezhető. Az antiszemitizmus a vitának egyik meghatározó, ám semmiképpen sem kizárólagos eleme.

Konzulens: Nagy J. Endre

Szepesi Szilvia

Irodalmi művek adaptációja színházban

A címben szereplő adaptáció szó az Idegen szavak és kifejezések szótára szerint átdolgozást, átalakítást jelent, pontosabban "írásmű olyan átdolgozását, amellyel azt egy sajátos igényű közönség ízléséhez igazítják". Ez a sajátos igényű közönség - mondhatjuk - jelen esetben a színház (nagyon is sajátos, sőt karakterisztikus igényekkel). Az ok, hogy nem a nézőt említem, az az, hogy a színházi alkotó a szöveggel először olvasóként találkozik. Az előadás az ő elképzelése az irodalmi műről, és nem a mű egyszerű interpretálása. Tovább nehezíti a problémát, hogy a színház - amit sokan kollektív alkotó-közösségként definiálnak - egyáltalán nem tekinthető úgy, mint egység, hiszen legalább két olyan egyéniség tevékenykedik itt, akit a társadalom "művészként" tisztelt: a színész és a rendező. Ki is tehát az, aki átdolgoz? (a színész, ahogyan azt a XIX. században gondolták, vagy a rendező, akinek korlátlan uralmát az alkotás folyamatára még ma is sokan megkérdőjelezzik, esetleg valaki más?) És kinek az igényei szerint? (a sajátja, a színházé vagy a közönségé az elsődleges?). Vannak-e szabályai, korlátai az átdolgozásnak? (létezik-e kötelező "tisztelet" az író iránt vagy csak a képzelet szab határt?). Megannyi kérdés, ami újabb és újabb kérdéseket vet fel, de mind egyetlenegyre vezethető vissza: ki az alkotó, a művész a színházban? A különböző válaszok eltérő következményeket vonnak maguk után, egy-egy markánsan elkülönülő színházstruktúrát.

Dolgozatomban igyekszem felvázolni az egyes válaszlehetőségeket, nem mellőzve a történeti elemzést sem, hogy ennek segítségével világítsak rá az író-színész-rendező kapcsolatrendszer azon konstellációjára, amit hétköznapi nyelven egyszerűen színháznak neveznek.

Konzulens: Dr. S. Nagy Katalin egyetemi docens

Szilczl Dóra

A szimbólumhasználat etnikai formái

A dolgozat egy szövegről, Arató Márton fazekasbodai falukrónikájáról szól, melyet az etnicitást reprezentáló kulturális szimbólumsorozatnak tekintek. Azokat a mozzanatait veszem szemügyre a nemzetiségi léthez köthető kulturális világnak, melyek az írás révén, azon keresztül létrehozhatók, megkonstruálhatók. Fiktív ez a világ, hisz egy sajátos szerzői válogatás, látásmód szülte, ennek ellenére segítségével körbejárhatjuk azt a fogalmi és szimbólumrendszert, melyet ma egy magyarországi nemzetiségi arra alkalmaz, hogy vele olyan helyzeteket, szituációkat jellemezzon, amelyek alapvetően kötődnek ahhoz, hogy ő egy etnikai csoporthoz tartozónak vallja magát. Ezeknek a kategóriáknak az írásban, mint reprezentációs eszközben történő felhasználása képezi a dolgozat tárgyát.

Dolgozatom bevezető fejezetében három dolgot járok körbe. Az első az etnikai tudást rögzítő szimbólumok vizsgálatát jelenti, a másik ezek reprezentációjával foglalkozik, azaz, hogy adott történelmi szituációban mi, milyen formában mutatható fel etnikait meghatározó jegyként, a harmadik egység a szimbólumhasználat és jelentésadás dinamikájára mutat rá.

A második részben foglalkozom krónikairással, mint sajátos kulturális kommunikációval, mely elválaszthatatlan a szerzőtől, azaz az a szöveg előállítójától. Arató Márton egyszerre résztvevője és etnográfusa is az eseményeknek, ezek összerendezésére a krónikájában tesz kísérletet. Ennek kapcsán kísérem végig egy szerzőpozícióba került német nemzetiségi férfi identitáskonstrukcióját.

Konzulens: Dr. Niedermüller Péter egyetemi docens

Takács Károly

Racionálisan hazug döntések és választások

A dolgozat fő állítása a következő: minden, az önérdekeit valamennyire is figyelembe vevő ember hazugságokat követ el. A dolgozat célja a tétel alátámasztása, és főbb következményeinek vizsgálata különböző diszciplínák szemszögéből.

A dolgozat vezérvonalá fokozatosan halad az egyedülálló döntéshozótól az egyre nagyobb csoportok irányába. A racionális hazugságok elemzését a döntéselmélet, a játékelmélet és a társadalmi választások elméletének (social choice theory) eszköztárával végezzük. Eközben az elméleti eszmefuttatás társadalmi relevanciáját a mindennapi életből kiragadott példákkal illusztráljuk. Megmutatjuk, hogy sokszor domináns stratégia lehet egyrészt hazudni a klasszikus értelemben, másrészt a döntéshozónak a számára nem a legjobb alternatívát választani. A játékelméleti elemzésben rámutatunk, hogy a játékosok hazug stratégiáinak kombinációja egyensúlyi helyzetet eredményezhet. A társadalmi választások eleméletének fogalmi keretei között bebizonyítjuk, hogy két alternatíva esetén akkor és csak akkor választ minden játékos (szavazó) őszintén, ha a többségi választás módszere van érvényben. Több alternatíva esetén nincs ilyen módszer. A dolgozatban megmutatjuk és bebizonyítjuk, melyek azok a választási módszerek, amelyek a lehető legkevesebb manipulációnak engednek teret, mind általános, mind a pluralitásos szavazás esetében.

A dolgozatban kiemelten foglalkozunk a magyarországi választási rendszer preferenciatorzításokkal való manipulálhatóságával.

Konzulens: Szántó Zoltán tanszékvezető-helyettes

Tankó Henriette

A területi védőnők feladatai és problémái a veszélyeztetett gyerekek állami gondozásba vételében

Az utóbbi évek negatív változást eredményeztek a családok életszínvonalában. Megszaporodtak a napi anyagi problémák, szélsőséges esetekben a családban élő gyermekek élelmezése sem biztosított. Ezen kívül számtalan olyan probléma jelentkezett, amely a gyermekek egészséges testi-lelki fejlődésének akadálya, vagy kizárója.

A védőnői munkavégzés is a fent említett akadályok miatt megnehezült. Megnőtt az ezen okok miatt veszélyeztetett gondozottak száma. Számtalan esetben speciális problémákkal találkozunk a védőnő.

A napjainkra jellemző neheztelt élethelyzetekben lévő családok megemelkedett száma mégsem vonta maga után az állami gondozásba kerülők arányának növekedését.

A nyíregyházi DOTE Egészségügyi Főiskola III. éves védőnő szakos hallgatója ezen aktuális problémát dolgozta fel.

Konzulens: Dr. Vágvölgyi Jánosné főiskolai adjunktus

Téglás János Vencel

Szociológia mint tudomány és társadalmi elkötelezettség

A dolgozat témája a társadalomtudományos tevékenység értékmentessége, a kutatók szerepvállalása a politikában, vagy a társadalomtervezésben, az elkötelezettség értelme, hatásai, illetve a tudományon kívüli tényezők, elsősorban a politika és a tudomány finanszírozás hatásainak kiküszöbölését célzó állásfoglalások. Ezt a kérdést már számtalan módon feldolgozták, elsősorban a tudományos megismerés módszertani elveinek tárgyalása, vagy a tudós és a társadalomtudomány szerepe feletti vita során. Ez az írás igyekszik feltárni az elméletalkotás és társadalmi beavatkozás, a társadalomtudomány hasznosítása és a teória közötti összefüggéseknek egy részét.

Ha elindulunk az akadémikus tudománytól a társadalmi reform- és modernizációelméletek felé, majd a társadalomterápia funkcióját célzó kutatások irányába, egy skálát kapunk, mellyel jellemezhető egy-egy irányzat önmeghatározása beavatkozás, tervező elhivatottság és értékmentesség tekintetében. Az állásfoglalások összevetése, a lehetséges következtetések levonása mellett érdemes hangsúlyozni a társadalomtudományban is a szakmai hierarchiák kiépülésének fontosságát, a tisztán objektív megismerésbe vetett hit átalakulását szkepszissé, vagy pluralizmussá.

Konzulens: Dr. Pokol Béla tanszékvezető, egyetemi tanár

Urbán Erzsébet

Egyházak és szekták

Vázlat a gimnazista ifjúság vallási elgondolásairól

A történelmi egyházak és a szekták társadalmi funkciójukban jelentős különbségek vannak. Ez a tény a szakirodalomban jól ismert, a mindennapi gondolkodásban azonban kevésbé.

Úgy látszik, hogy a történelmi egyházak a szektákhoz képest kevesebb vonzerővel rendelkeznek a fiatalok bizonyos csoportjaiban. A szekták; "az üdvösségre kiválasztottak" közösségei egy meghatározott vallási szükséglet kielégítésére szerveződnek. Dolgozatomban a következő kérdésekre keresek választ: Hogyan kapcsolódik össze a rendszerváltás és a szekták növekvő befolyása? Milyen az egyes szekták kapcsolata a társadalmi környezethez?

Interjúkat készítettem az egyes szekták tagjaival, valamint középiskolások körében egy kérdőív segítségével elemzem az egyes ismertebb szektákról kialakított véleményüket. Ismereteiket az egyes vallási csoportok céljairól, tevékenységükről milyen források alapján alakítják ki, pl. buddhisták, jehovisták stb.

Az adatfelvétel alapján fogalmazhatóak meg azok a teendők, melyek a felnőtt társadalom számára jelentenek feladatokat.

Konzulens: Dr. Szekeres Melinda egyetemi docens

Veres Valér

A romániai magyar ifjúság civil szerveződéseinek,
mozgalmi életének fejlettségi szintje

E dolgozat témája a romániai magyar ifjúsági civil szerveződései, a szervezeti élethez való viszonyulásuk, a szervezeti tagság rétegződési hátterének, participatív készségének, aktivitásának, szerveződési készségeinek körvonalazása, leírása, ezek sajátosságainak értelmezése. A kérdéskört Romániában eddig nem kutatták, fontosságát jelzi, hogy a dolgozat empirikus alapjául szolgáló felmérést a MSZSZ rendelte meg. A felmérésben részt vettek: Horváth István, Magyarai Nándor, Magyarai Tivadar (egyetemi oktatók), Veres Valér (egyetemi hallgató), a Babes-Bolyai T. E. szociológia tanszékéről. A kutatás exploratív jellegű, a jelen dolgozat témája mellett más kérdéskörökre is kiterjedt. A mintavétel a rétegzett kiválasztás és a véletlenszerű mechanikus kiválasztás módszereinek kombinálásával történt, 2185 alanyt tartalmaz. Az adatfelvételre 1993. decemberében került sor. Tekintve a téma úttörő jellegét, az elemzéseknek inkább leíró-feltáró jellege van, a jelenségeket megpróbáltam értelmezni, és ahol alaposabb megfigyelésre volt alkalmam, az okok feltárására is vállalkoztam. Az elemzések során az alábbi következtetések körvonalazódtak: a fiatalok civil kultúrája egy passzív kultúra, az ifjúság szervezeti élet a klasszikus modern társadalomra jellemző jegyekkel rendelkezik, és nem a posztmodern ifjúsági szerveződések a dominánsak. A szervezeti tagság arányának alakulása megyénként bizonyos szabályszerűséget követ. Az ifjúság érdeklődése többnyire apolitikus jellegű és világi orientációja van. A vallásos szervezetek esetén viszonylag fokozottabb elfogultság mutatható ki a többségi lakossággal szemben. A kutatás következő szintje: tereptanulmányokat, mélyinterjúkat fogunk készíteni a kérdőívesen kevésbé kutatható aspektusokról. Az eddigi, és a továbbiakban feltárandó eredmények alapján egy ajánlás csomagot szándékszunk megfogalmazni az ifjúsági szervezetek számára.

Konzulens: Magyarai Tivadar egyetemi tanársegéd

VALLÁSELMÉLET ÉS -TÖRTÉNET

Bálint Ágnes

Istennevek a Bibliában

A politeista világlátásról árulkodó mitológiák istennevei nagyjából ugyanannyi istent jelölnek, mint amennyi a nevek száma. A Biblia azonban egyetlen Istent illet meglepően sok névvel. Mi az oka annak, hogy a következetesen monoteista szemléletű zsidó nép nyelve ilyen gazdag ebből a szempontból?

A mennyiségi megközelítés természetesen csak felszínes, esetleg téves következtetésekhez vezethet. Fontos tehát megvizsgálni, hogy vajon a bibliai istennevek valóban megfelelnek-e a tulajdonnév kritériumainak, s valóban szinonimák-e. Először is azt kell tisztázni, hogy mit értünk tulajdonnév alatt, majd pedig meg kell határozni, mit tekintünk szinonimának. Ez a nyelvészeti kitérő ahhoz szükséges, hogy a későbbiekben a meghatározott kritériumok alapján vizsgálhassuk az egyes istenneveket.

Ezután következik a leggyakoribb istennevek etimológiai, morfológiai és szemantikai vizsgálata, amelyet hagyománytörténeti, és esetleg misztikus szempontok egészítenek ki. A téma kétségkívül legérdekesebb pontja a tetragramma vizsgálata, hiszen egymásnak ellentmondó elméletek sokasága született már magyarázatára. A különféle értelmezések természetesen különféle szemantikai következtetésre jutnak, amelyek igazságáról dönteni dolgozatunk nem illetékes. Vizsgálatunk végső célja, hogy választ találjunk a bevezetésben fölvetett kérdésre.

Konzulens: Somos Róbert egyetemi adjunktus

Bársonyné Kiss Mária

A bátaszéki templom története

Bátaszéken élek, itt nevelkedtem, s nagyon erősen kötődöm a településemhez.

A tantárgyak közül a történelem mindig érdekelt, s mivel a katolikus templomnak múltjával kapcsolatos múzeumi vizsgálódások is folynak, így határoztam el, hogy megpróbálom összerendezni a hozzáférhető anyag alapján ennek a gyönyörű templomnak a történetét.

Könyvtári, levéltári anyaggyűjtés és kutatókkal folytatott beszélgetés eredményeképpen született meg ez a munka.

Konzulens: Dr. Sztana Jánosné főiskolai adjunktus

Gera Olga

"Tao ko tao" - "a szavak gaz árulók"

Dolgozatom kezdetben elméleti elemek halott halmaza volt... majd a nem vélt Véletlen, a Kép képessé tette képzeletemet a választásra, a vállalt változtatásra: e két látszólag eltérő téma összekapcsolására. "Nem szabad elméletek nyomán dolgozni a művészetben sem!" A tao tehát, Lao-ce és Molnár Péter álmán keresztül vált számomra érinthetővé, érthetővé, írhatóvá. "... és most már azt hiszem, hogy nincs igazság, (már azt, hogy minden kép és költemény) azt, hogy Lao-ce álmodta a festőt / a festő őt és hármunkat a Kép..." A másság mágiája - e művész, művészet a földi világ látszat - átmenetiségében szembeszegül a múlandósággal. Molnár Péter képei a Semmiből épphogy kilépnek és máris visszatérnek a Semmibe. Nem tudnak elmúlni, hiszen nem is keletkeznek. "Művét beteljesíti, de nem él vele, nem is veszítheti el." E védtelenség, kiszolgáltatottság, erőtlenség és testetlenség tűnő képek hamar felkeltik féltő gyengeségünket és gyengeségünk félelmét. De a látszólag megsárgult papírlapok apró kanálisaiban elbolyongva, a réveteg résekben elhajózva e játék - tájék összeomlaszt, majd összeolvaszt, s az örökkévalóságig emel. A művészi látszat (Schein) feltárja a létet. (Sein) A színek "kifakultsága", a formák tündéri tűnékenysége, az olvadó és alig látszó pontok, foltok jelentik a jelennek a jövőt. Az elvesző finomságban az elpusztíthatatlan energiát. A semmi határában toronyló Istent. Egyre kisebb egységekre bont, miattal egyre hatalmasabb erők befolyása alá kerül. S így e nem-cselekvés, nem ábrázolás létrehozza, életre hívja ezeket az Egy-forma, de korántsem ugyanolyan képeket. Molnár Péter ismétlései unalmában fedezetteti fel velünk a valódi ismeretlent: Istent, az időtlenül ismerettest. A kevésben is benne van minden. Az akármilyen élet és az akármilyen sors megbecsülésére tanítanak ezek a képek. S hogy milyenek tulajdonképpen? "Nem tudok róluk beszélni, mert a szavak gaz árulók."

Konzulens: Dr. Turai G. Kamil főiskolai docens

Holló Krisztina

Yeats és a kelta mitológia

A rövid bevezető után, melyben beszámolók arról, hogyan hatott rám egyéves skóciai tartózkodásom, hogyan ismerkedtem meg a tündérek világával és az ír szimbolista költő, William Buttler Yeats költészetével, hat részben foglaltam össze ismereteimet a kelták és Yeats világáról.

Az első rész bevezetés a kelták világába. A druidák és a fili (levelek emberei) társadalmi szerepeit: bíraskodás, tanítás, rituálék; és hitvallását: örök élet, lélekvándorlás foglalja össze. A második részben Yeats életének főbb pontjait ismertetem: gyermekkori élményeit, a különböző mozgalmakat, melyekben részt vett, irányzatokat, melyek hatottak rá, valamint az angolszász irodalomban betöltött fontos szerepet.

A következő egységnek a Yeats és a kelta mitológia címet adtam, melyben olyan elemekre koncentrálok, melyek mint a kelta érzés- és gondolatvilág bizonyos részei megtalálhatók a vizsgált versekben. A költő szimbólumrendszerét nem vizsgálom, mert céloom elsősorban e kelta szellemvilág bemutatása volt. Versfordítással is próbálkoztam, mely nagyon izgalmas és érdekes volt számomra.

A mesék világában - melyet Yeats jelentős folklórkutatásaira támaszkodva vizsgáltam - a gyermekek országába kalauzolom az olvasót. Az eltűnéseiről és átváltozásáról, mint két fontos mesebeli szimbólumról részletesebben is szólok, mert ezek Yeats verseiben is előfordulnak.

Az ötödik rész a költő szerelmi életébe enged bepillantást, végül pedig nagyon röviden Yeats hazájának politikai életében betöltött szerepéről szólok.

Dolgozatommal az volt a céloom, hogy az olvasót bevezessem a keltáknak ebbe a hegyekkel körülvett, tisztavízű tavakkal színezett, hol ködös, hol napsütötte világába, melynek Yeats örököse és rejtjelmeinek kutatója volt.

Konzulens: Dr. Turai G. Kamill főiskolai docens

Krajnik Csaba

Egy hipotézis Jézus életéről
(Elképzelés és/vagy valóság)

A tudományfilozófia egyik jelentős vizsgálati területe a hipotézisek problémája.

Különös szerepe van ennek a történeti tudományokban a múlt vizsgálatának egyik fontos problémája a tényanyag többé-kevésbé hiányos volta.

Általánosan elterjedt tévhit, hogy az ún. tények "kemény dolgok", gyakran megfogalmazott formában: "önmagukért beszélnek". A tudomány nem elégszik meg a tények rögzítésével, felsorolásával. A tények közötti összefüggések feltárása a tények értelmezését, interpretációját igénylik.

A tudománytörténet azt bizonyítja, hogy ugyanazon tényanyag különféleképpen interpretálható, eltérő következtetésekre ad lehetőséget, egymással versengő, rivális hipotézisek keletkeznek.

Alapvető probléma ezek értékelése, ezek összehasonlítása. Úgy tűnik, hogy a tudományos forradalmakat olyan hipotézisek indították el, melyek az adott történeti szituációban elfogadott állásponttal szembe fordultak.

Dolgozatomban egy ilyen történeti problémával, ill. egy vele kapcsolatos hipotézissel foglalkozom.

A probléma Jézus élete.

Konzulens: Dr. Krajnik József egyetemi docens

Mézes Zsolt László

Honnan lettünk s hová leszünk?
(Halálmegközelítések)

Ez a tanulmány kérdéseket és gondolatokat próbál megfogalmazni arról a jelenségről, amely talán minden embert a legszemélyesebben érint. Olyan kérdéseket és gondolatokat, amelyekkel az embernek élete során elkerülhetetlenül szembesülnie kell, éppen úgy, mint magával a jelenséggel, amikor az a saját életében megjelenni készült.

A halál témakörének megközelítése következő műveket keresztül történik: Platon: Phaidón

L.A. Seneca: Vigasztalások

A. Schopenhauer: A halálról

M. Heidegger: Lét és idő

A dolgozat központi témája a halál jelensége, s e jelenség megragadhatósága az emberi gondolkozásban.

Tanulmányom megpróbálja szembesíteni magát az embert, s az egyes embernek világban elfoglalt helyét az élettel és a halállal.

A halál fogalmának körvonalazódása az élettel szemben, az élet mellett, s önmagában mint nemlét alkotja fő vonulatát a dolgozatnak.

Végkövetkeztetésként az élet értéke kerül előtérbe, és az a kérdés, mely minden filozófiának alapkérdése valahol: Miért születtünk és Miért élünk?; Honnan lettünk és Hová leszünk?

Konzulens: Dr. Bányai Ferenc egyetemi docens

Mézes Zsolt László

A Hare Krisna Mozgalom Magyarországon

A társadalmi mozgalmak meglehetősen széles rétegét képezik a vallási mozgalmak.

A politikai rendszer 1988--89-es átalakulásával az állampolgári szabadságjogok szerepe különösen megnövekedett, és az országgyűlés sorra alkotta meg az emberi és állampolgári jogokkal foglalkozó törvényeit, köztük a lelkiismereti és vallásszabadságról, valamint az egyházakról szóló 1990. évi IV. tv-t.

A vallásszabadság nyílt elismerésével így Magyarországon is lehetővé vált a hagyományos egyházak mellett új, ezoterikusnak ható felekezetek, vallási mozgalmak feltűnése. E folyamathoz kapcsolódóan terjedt el a köztudatban a "szekta" kifejezés, mely szó mára óhatatlanul negatív kicsengést nyert.

Dolgozatom informatív képet próbál adni a szektának tartott Hare Krisna Mozgalomról. Arról a vallási mozgalomról, mely az utóbbi évek Magyarországon családokon belül, valamint hívők és nem hívők között éles konfliktusokat idézett elő, és a sajtó által a közvélemény érdeklődésének középpontjába került.

A mozgalom történeti áttekintése és a védikus vallásszemlélet - filozófia legfontosabb tételeinek kiemelése után, a helyszíni riportok segítségével készített tanulmány részletesen foglalkozik a Krisna tudatú hívők egyházszervezetével, a szerzetesrendi élettel és magával a vallási mozgalommal. Ez módszertanilag teológiai, szerveződéseméleti és szerkezeti szempontok szerint történik.

A dolgozat végül a társadalom és a Hare Krisna Hitközösség közötti feszültségek okaira és következményeire próbál rávilágítani.

Konzulens: Dr. Szabó Máté egyetemi docens

Nemerkényi Előd

A bor neve

(Adalék Rupert von Deutz exegetikai módszeréhez)

A dolgozat célja kimutatni, milyen módszerek segítségével magyarázták a Bibliát a középkorban, és mindez milyen jelképi sikon fogható meg. A téma általános vetülete meglehetősen bőven tárgyalt eleme a nemzetközi medievisztikai szakirodalomnak. Kevés a támpont azonban a konkrétumot illetően. A hazai történeti irodalom pedig abszolút nem is foglalkozik a kérdéssel. Két konkrét példa bemutatásával talán hozzájárulhatunk a homály eloszlatásához. Első példánk maga Rupert von Deutz, a középkor egyik legtermékenyebb exegetája, második példánk a bor, a középkor egyik legsokrétűbb szimbóluma. Hogy kapcsolódik a kettő egymáshoz? A bor, mint jelkép kezelése Rupert von Deutz esetében a Biblia-magyarázó módszer egészét mintegy működés közben teszi megfigyelhetővé. Ebből a talán szokatlan szempontból tekintjük át Rupert szövegeit, összevetve őket forrásaival, a bibliai, ágostoni és benedeki szövegekkel. A praktikus bemutatás igénye mindemellett egy teológiai ihletettséggű struktúrát kíván; hármass felosztást a Szentháromság három személye után, mivel Rupert külön-külön is összefüggésbe hozza velük a bort mint szimbólumot. Ez érdekes következtetésre vezet a középkori Szentháromság-felfogás tekintetében is. A legfőbb tanulság azonban a téma megközelítéséből adódik. A bor, mint extrém példa igazolja a tényt: a középkori exegetika olykor még a szavak jelentéséről is hajlandó lemondani és csupán a nevekkel manipulál. Ilyen név a bor neve.

Konzulens: Dr. Nagy Balázs egyetemi adjunktus

Németh Csaba

"A Bölcsesség... elkészítette asztalát"
(A "mensa propositionis" értelmezési hagyománya
Nyugaton a XII. századig)

A középkori értelmezési hagyomány a VIII. századtól az Exodus 25, 23-29-ben szereplő "kitett kenyerek asztalát" rendszeresen a Szentírásnak felelteti meg. Ehhez létre kellett jönnie a Biblia allegorikus értelmezésének és egy kompilációnak.

A mennyei sátor allegorikus értelmezése Alexandirai Philónnal kezdődik. Értelmezésében a szövetség sátra a kozmosz képe lesz. Ugyanezt az értelmezést követi Josephus Flavius. A Zsidó levél szerzője Philón platonikus elveit veszi át, és alkalmazza a keresztény szemléletre: nála a mennyei sátor a földi sáturnak előképe, amelynek a földi sátor csak másolata. Alexandriai Kelemen esetében még mindig kozmikus jelentést hordoz a sátor, néhány keresztény elemmel.

Az értelmezési fordulat Órigenésszel következik be: ő a belső kozmosznak, azaz a léleknek a képét, valamint az Egyházat látja a Sátorban. Az elkövetkező évszázadokban ez a felfogás határozza meg leginkább az Exodus-kommentálást.

A következő fordulatot Sevillai Izidor hozza meg azzal, hogy katénájában a "kitett kenyerek asztalának" a jelentéséhez a Szentírást társítja, ezzel századokra megadja a standard értelmezést.

Izidort követően Beda az írásmagyarázatot Újítja meg: nála a leírás minden sora utalást hordoz valamire.

Bedánál lesz különösen fontos a hely, mert nála indul el az a hagyomány, amelyben az egész elve - a négyes értelem - megjelenik az értelmezésen belül, mint a Szentírásnak értelmezett asztal alkotóeleme.

Konzulens: Heidl György egyetemi tanársegéd

Palatinus Pálma

Az Antikrisztus

Mi a rossz? Csupán valami hiány, tökéletlenség, mely a jó növekedésével magától eltűnik, vagy olyan valóságos erő, mely kísértéseivel egész világunkat hatalmában tartja.

Az Antikrisztus létezik, hisz történeti emlékek vannak róla. Napjaink korához hozzátartozik ismerete főleg azért is, mert a XX. században újra, egyre inkább érezhetjük gyűlölséges hatását.

A korai kereszténységben a Gonosz fogalma egyet jelentett a világ fogalmával. Istentől azt várta az ember, hogy segít neki a Gonosz ellen mind a saját szívében, mint a világban. Felvetődött azonban a Gonosz fogalma olyan formában is, miszerint a jó rend legsötétebb ellensége, amely az emberből származik. Mint értelmes lények dönthetünk, mely ösztöneiknek engedünk. Éppen ez a játéktér adja a szabadság dimenzióját. A Gonosz lehetősége a szabadság ára. A XIX. században Kant és Hegel megfeledkezett a veszélyéről. Az Antikrisztust csupán antitézisként tüntették fel, melyet mindig felül fog műlni egy sikeres, jó szintézis. Marxnál ez a kommunizmus. A politikai rendszerek kétpólusú berendezkedése abban volt kivételes állapot, hogy "befagyasztották" a történelmet hatalmi-tömbökbe. Mindez csak most, a keleti tömb összeomlása után derült ki.

A történelem azonban csak mint néha szabályozott káosz tér vissza. De a történelem visszatérésével számolnunk kell a Gonosz visszatérésével is...

Konzulens: Dr. Krajnik József egyetemi docens

Péter Attila

Az ószövetségi antropomorfizmusok értelme
(Hóseás könyve alapján)

Hóseás könyvében feltűnő az Istenről való beszéd merészsége. Éppen ezért alkalmas az ószövetségi antropomorf beszéd értelmének keresésére.

Hóseás könyvétől - csakúgy, mint az Ószövetség egészétől távol áll az absztrakt, transzcendens Isten gondolata. Ezt mutatja az antropomorf beszédmód, mely Isten élő személyes voltát húzza alá. De az antropomorfizmusok nem Isten tulajdonságairól beszélnek, hanem mindig Isten emberrel szembeni magatartásáról. Ebben áll az ószövetségi antropomorf beszéd értelme: Isten világhoz való viszonyát és abban való működését juttatja kifejezésre. Ez Hóseás könyvében két összefüggésben különösen megmutatkozik.

Egyrészt abban, hogy a legmerészebb antropomorf fordulatok azokban az isteni monológokban szerepelnek, ahol Isten Izrael történetében valósággal résztvevő Istenként áll előttünk. Másrészt abban, hogy egy konkrét emberrel képviselteti magát: Hóseás nem csak követ, aki továbbadja a hallottakat, hanem házasságával ábrázolnia kell Istennek népéhez való viszonyát. J. Heschel "Isten pátoszáról" és a "próféta szimpátiájáról" beszél, de tagadja, hogy ez előképe lenne az inkarnációnak. Mások az inkarnáció előképének tartják az ószövetségi antropomorfizmusokat. Kérdésem az, hogy mennyiben támasztható alá az utóbbi állítás Hóseás könyve alapján.

Következtetéseimet kiválasztott helyek exegézise, valamint vallástörténeti és ószövetségi teológiai összefüggések alapján szeretném levonni.

Konzulens: Dr. Mutáng Andor professzor, tanszékvezető

Rajtmár Marianna

A katolikus egyház és a szerzetes rendek
tevékenysége a hazai betegápolásban

A kereszténység - saját etosza szerint - átfogó világnézet kíván lenni, nemcsak elméleti tanítást ad, hanem az egész emberi életet átfogja.

Az ember életének egyik lehetséges, sőt nagyon valós állapota a betegség, érthető, hogy a keresztény vallás ennek az értelmét is keresi. A beteg emberrel kiemelten foglalkozik, betegápolási intézményeket hozott létre.

Dolgozatomban azt szeretném összegezni, hogy ez a gondolat és magatartás a kereszténység története folyamán hogyan alakult ki, hogyan valósult meg hazánkban.

A kereszténység elterjedése óta Magyarországon több betegápolással foglalkozó szerzetesrend alakult, amelyeket bemutatok. A kutató, gyűjtő munkám közben meglepett az a sokszínű tevékenység, amit a szerzetesrendek a betegellátó és a szociális munka során végeztek. A felsorolt betegápoló rendek tevékenysége összefoglalva, gyűjteményben nem található meg.

A dolgozatomhoz szükséges anyagot levéltárakban, könyvtárakban és személyesen a szerzetesrendek tagjaitól gyűjtöttem. A rendi ápolók munkáját a segítőkészség, szakmai tudás, alázatosság jellemezte.

Az ápolási munkában nagy veszteséget jelentett a szerzetesek távolléte az elmúlt 40 év alatt. Az individuális ápolási modell szinte azonos a betegápoló szerzetesek koncepciójával, attitűdjével.

A mai magyar egészségügyben a szakmai felkészültségen túl szükség van szeretetre és keresztény etikára. Enélkül sem cél, sem megfelelő egészségügy nem képzelhető el.

Konzulens: Dr. Exterdéné Zsurkai Ilona főiskolai adjunktus

Tarr Éva Mónika

Gyülekezet mint civil társadalom

Dolgozatom témája a debreceni és szegedi ágost. h. evangélikus gyülekezet kialakulásának története és önállósodásuk utána gyülekezeten belül létrejövő egyesületek működése, melyek a civil társadalmi élet színterei az 1940-es évek végéig. Elsősorban arról szerettem volna képet alkotni, hogy ezek az egyesületek hogyan hatottak a hívők életére, a Biblia-órák és hasonló, szűkebb értelemben vett hitéletet mélyítő alkalmak mellett ezeknek a közösségi együttléteknél miben rejlett polgári értékeket formáló hatásuk.

Bár az iskola nem számít klasszikus értelemben civil társadalmi intézménynek, mégis dolgozatom egy részét a két gyülekezet elemi iskolájában folyó munka ismertetése alkotja, mivel ezek az iskolák nem csak a tananyag elsajátíttatását látták feladatuknak, hanem a gyermekeket lelki és polgári értékekre nevelték. Ezért tekinthetjük a gyülekezeti iskolákat "polgárképző műhelyeknek" is.

Kutatásaimban a két gyülekezet lelkészével szorosán együttműködve feldolgozhattam a lelkészi hivatalok irattári anyagát, a két város levéltárában található dokumentumokat, a debreceni Református Kollégium könyvtárának szakirodalmát és az ott fellelhető korabeli periodikákat. Ezzel a primér forrásmunkával a gyülekezetek eddig meglévő történeténél egy szinttel mélyebbre juthattam, ami lehetővé tette speciális témám kifejtését.

Angol-német szakos hallgató lévén nem rendelkezhetem professzionális társadalom-tudományi műveltséggel, ezért dolgozatomban arra szorítkoztam, hogy esettanulmány gyanánt bemutassam a két gyülekezet történetét és a hívők civil társadalmi életét. Ezzel vélhetően hozzájárultam annak a nagyfokú hiánynak törlesztéséhez, ami a helyi egyház és a helyi társadalom kölcsönhatásainak hazai kutatásában megfigyelhető.

Konzulens: Dr. Máté-Tóth András főiskolai adjunktus

